

૪૧૦૯

ખરાસ કર-તુરીની વાર્તા.

જાપાની પ્રસિદ્ધ કરનાર.

દવે માહાશંકર જોષાજી.

અમદાવાદ.

રીઝીસેડ ઉપર " સત્યપ્રકાશ " પ્રેસમાં

બુદ્ધાજીદાસ નારણદાસે છાપી.

સંવત ૧૯૪૩.

ક્રીગત ૧૨ આના.

ચરાસ કસ્તુરીની વાર્તા.

શ્રી ગણેશાય નમઃ

શ્રી સારદાય નમઃ

દોહરો.

શ્રી ગણપતી તુજને નમુ, સારદાને લાગુ પાય,
જો ધૃષ્ટ દેવ કરેણા કરો, તો અંધ સંપુરણ થાય. ૧
અષ્ટ ભધરવ તુજને નમુ, નમુ જુગત અંખાય;
સહુ કવીને કરે વીનતી, બ્રહ્મણને લાગુ પાય, ૨
કરગરે હું કરેણા કરો, મુને કોઈ ન દેશો ખોડ;
તમ દાશ તણો હું દાશ છુ માગુ ખેલ કરજોડ. ૩

છપ્પો.

આદ્યશક્તી તુ અંખાય, રંગ સ્વરૂપે કાંતી;
દર્શત દુષ્ટને પરીતાપ, ભગત જનને હોએ સાંતી.
હંશ વાહનીછે એજ તેજ પ્રગટછે તાહરે,
તુ જડ અધતનમાં અવતરી ભગતને સાર;
અરી ગંજન શુંમ દુખ, દાવાદલ ખોઓ આપી,
સામળભટ કહે સહુએ મળી શેવો સાચી દેવી સરસ્વતી

ચોપાઇ-

પુરવ દેશ રળીઆમણુ ઠાગ, કોરાંબા નગરીનું નામ;
ચીલસેન તેનો રાજન. તેને પેટ નહોતુ સંતાન, ૧
રાણી ઘરમાં પ્રભાવતી, તે પણ પુરણુ શીરોમણુ સતી;
રાણીનું તેજ અપરંમ પાર; પણ પુત્રવણુ ઝુરે અપાર. ૨
રાય પરજા પાળે રૂડી રીત, પુત્ર જેવી રાખેછે પ્રીત;
પરજા પામ્મ અદકુ શુખ, સપના ગાંહે નહીં તેહને દુખ. ૩
શુગલ આડીઆને હરાગખોર તે ગામમાં મળે નહીં કોય;
કપટ કોઇનાં મનમાં નહીં અડે જીવ વધતાલ દ્રરટે નવ પડે

વીજોગ કામ જાણે નહીં તેહ સુખીછે સરવ દોષની દેહ;
 ડંડની કોઇ ન જાણે વાત, ડંડ એક સીપાતને હાથ, ૫
 હેવુ નીકટ કરેછે રાજ, અસત એન્યા અંતરથી તાજ;
 પરજ પામિ અદકુ શુખ. સપના માંહે નહીં તેહને દુખ ૬
 હોમ જગન કીધાં અતી ઘણા, દાન દીધાં એમાં શી મણા;
 એમ ઘણા ઉપાય કીધા સહી, પણ પુત્ર ફળ કાંઈ પામિ નહીં.
 પંડીતને પુછ્યું રાજનં, કેમ પુત્ર થાશે ઉત્પન;
 પંડીત એવી જ્ઞાન્યા વાણુ જોઇએ શાસ્ત્ર વેદ પુરાણ. ૮
 પાંચ લાખ અંતામણી કરો, તેથી પુત્ર તુને થાશે ખરો;
 પારથી કરાવે પાતીક જાય, પુત્ર ફળ તે તારે થાય. ૯
 રાજાએ માની તે વાત, પગે લાગ્યો જોડી હાથ;
 તતક્ષણ રાજા હરખ્યો એહ, કહ્યા પ્રમાણિ કીધુ તેહ. ૧૦
 રાજા શુખ પામ્યો તે નેટ, ગરબ રહ્યો નારીને પેટ;
 ગરબ વંતીતો રાણી થઈ, રાજાનીતા સ્ત્રીતા ગઈ. ૧૧
 ઘણું હરખીત તે મનમાં થયો અસ્વ ચર્દાને અગીયા ગયો.
 સાથે સકળ શેન્યા પરવરી, ચોદશ શેવક રહ્યા તરવરી. ૧૨
 દોહરા.

તારે સેનાં સહુ આવી સહી તારે રાજા બોલ્યો વાણુ.
 હવે અમ્ર એકલા જાશુ શહી, તમે પાછા વળો પરધાંન. ૧
 રાજા બોલ્યો એકલો, જહાં જાદુ જંગલ રાજ.
 તે ઠેકાણે પરવર્યો, ઘેર ગયો પરધાંન. ૨
 મધ્યાન કાળ પુરણ થયો, તાપે તન પીડાય;
 તરસ લાગી અતીધણી. તેથી જીવ તલપાપડ થાય ૩
 રાહ મારગ શુન્ને નહી, તે જંગલ જાદુ જાણુ
 ત્યાં એક કગિતક થયુ તે સંભળાવુ કાન; ૪
 ત્યાં એક અપહરા રવરગની. એહી કુંભ વીમાન.

અંલીક્ષ મારગ જાગ્યે સહી, તેનું નવ જુગુશા નામ, ૫
 તેણે તે દીઠો રાખને; જંગલમાં ફરતો તે જાણે;
 એતો રાજા આવસેન, એવું જોઈને બોલી વાણ. ૬
 જુહાર જુહાર તેણે કર્યો. રાજાને તેણી વાર;;
 તે રાજા કાંઈ જાણે નહી. તે ફરતો વન જાગર. ૭
 તે જુહાર લીધો નહીં, તેણે વીચાર્યું મન;
 શરાપ દીધો તે રાખને કોંઈથી કહ્યા વચન. ૮
 તે રાજા માટે રાજવી, છે ચતુર શુભાણ.
 એ જુહાર મારો લેતો નથી, એવડું શું અભીમાન ૯
 એ આવરો સરખો થઈ રહ્યો, જોય એ દશાએ દ્રષ્ટ.
 મારો જુહાર મીથ્યા કર્યો, માટે એને દેહ કપ્પ, 10
 કરોધ મારો રહેતો નથી, આજ જણાયું એતુ પાપ,
 મારો જુહાર માન્યો નહીં, એવડું શું અભીમાન. 11
 તમ નારીનો વીજાગ થજો, એમ કહ્યું તે વાર;
 પણ ખચરતો રાખને નથી, જે કોણે દીધો શરાપ, 12
 ત્યાંથી પોતે ચાલ્યો સહી, ઘેર આવ્યો પોતે રાય.
 તે નગર મધે આવ્યો સહી, સામાતે આવ્યો પરધાન 14
 વાજતે ગાજતે રાયજી, ગયા મંદીરમાં રાજન;

ચોપાઈ

અપહ્રસાએ દીધો શરાપ તે પોતે જાણે નહીં આપ;
 ગરબવંતી તે નારી જોઈ, રાજા જોઈને હરખો તેહ. 14
 ખતરી લોકમાં એવો ધરમ, તે નમને સંભળાનું મરમ;
 ગરબવાળી નારી થાય જાહરે, સ્વામી તેને પુછે તાહરે. 15
 જેનું મન નારીને થાય, તેની સ્વામીને કહેવી હાપ;
 માટે એમ પુછે રાજન, કહો અસ્ત્રી તમારે સેનું મન. 16
 જો મહારા મનની પુરો હામ, તો હું કહું તે કરોને કામ;

લોહીયે કરીને વાવ બરાવ, તેમાં તું મુજને નવરાવ. ૧૭
 વશતરવના તેમાં ઝીલું શહી, એવી મહારે મન ઈછા થઇ;
 તે રાજા સાંભળી વિશમે થયો, મનમાં પશતાઈને રહ્યો.
 જે માફું થયું નારીનું મન, તો કાંઈ થાશે માફું વીધન;
 તે રાજાથી ના કેમ થાય, ના કહે તો શીરજી બન્ય. ૧૯
 જે કાંઈ ઈશ્વરનો બનાવ, એક વાડીમાં ખોદાવી વાવ;
 પછે રાય મન વીચારીયું, હવે રખીર કહાંથી ભરું. ૨૦
 પાણી તેમાં ભરવું શહી, પછે યુધ વિચારી તહીં;
 પાણીમાં નાંખાગ્યો પતંગ, ત્યારે થયો રૂધીરનો રંગ. ૨૧
 તે રાણીને દેખાડ્યું દ્રષ્ટ રાજા. મનમાં પામ્યો કષ્ટ;
 રાણીને કહે તત્પર થાએ સખીયો તેડી વાડીયે જાઓ. ૨૨
 જેમાં મન થયું તેમાં નહાય, નારીને મન હરખ ન માપ;
 રાજાના પેટમાં પડીછે દ્રાણ, ત્યાં મોકલા પાછળ રખવાળ.
 હરામી દ્રષ્ટીને હરો, જઈ રાણીને રક્ષા કરો;
 ચોદ્ય શેવક રહા તરવરી, રાણી વાડી મધે પરવરી ૨૪
 વસ્ત્ર ઉતારી મુક્યાંછે બહાર, અંગે ધરયાછે સોળે શણગાર;
 શેવક બિભાછે વાડી બહાર, હાથમાં રહીછે નગન તરવાર ૨૫
 પાંદુક પિસ્તોલો કરમાં રહી, બિભા વાડી ઘેરી તહીં;
 પેલી સખી સધળી બિભી બહાર, જળ મધે ઉતરી તે નાર
 લેને મનતો રખીર છે શહી, તેમાં ઝીલી તે રાણી રહી;
 સુંદર રાણી શોભે સોહાગ, મુસ્તકે વેણી વાસુરા નાગ. ૨૭
 તેજ તપે તરણી તણ વળી ગરબથકી થયુ અતી ઘણું;
 ઘડી બે ચાર થઈ જાહરે, સખી બહારથી બોલી તાહરે.
 રાણીજી હવે નીકળોને બહાર, ઘણી થઈ ગઈ તમને વાર;
 રાજાજી જોયે બહુ વાટ, કરતા હશે તે બિચાર. ૨૯
 તારે રાણી કહે કું ખુશી થાઈ, જાણે આખો દહાડો નાહ;

નીકળાનું મન મને નવ થાય, હેવું કહીને તેમાં નહાય. ૩૦
 બેઝે કરમ તણી એ ગતી, થાસે યવાનું તે ખખરજ નથી;
 દોહરા.

સતે વાવમાં ઝીસે શુંદરી થઈ ધટીકા ચાર;
 તારે એક કહિતક થયું, તે સાંભળો નરને નાર. ૧
 એક ગરડ ગગન જતો હતો, તેણે દીકી નાર;
 તેને મન ઉખર છે, એવો કર્યો વિચાર. ૨
 પતંગ રંગ રૂધીર શહી, તેમાં ઝીસે ધરી આનંદ;
 તેમાં ગરૂ કાયા દીશે ધણી, જાણે માસનો પંડ. ૩
 શીશ કેશની શોભા શી કહું જાણે વળગ્યા ભોરંગ;
 તેનાં નેત્ર જાણે કાચળા, એવો દોહો રંગ. ૪
 તરત લીલી એને આંચમાં, ઉઠો લેઈ આકાશ;
 એ ગઈ એ જાય છે, સજ્જ જોયા કરે ચોપાસ. ૫
 બંદુક નાળા ઊભી કરી, મારે તડોતડ તીર;
 સખીઓ હાથ ધરી રહી, સહુએ નયણે ભરીઆં નીર.
 શકિતીતરામણવત થઈ રહ્યા, સુઝે નહીં કાંઈ પેર;
 શુધ સાન ઊડી ગઈ નથી જવાતું ઘેર. ૭
 હવે જવાખ શું દેશું રાખને, એમ થરથર કંપે કાય;
 એકી દ્રષ્ટે ઊંચુ જુએ શહી, કરા કરે હાય હાય. ૮
 વાર જરે ધણી થઈ, તારે રાય થયો અશવાર;
 થોડા શેવક લઈ કરી, આળો વાડી આજર ૯
 નારી વીન સુખ દોહાં સરવનાં તારે રાજા પછે એમ;
 રાણી મહારી કાંઠાં ગઈ મુખે બોલો નહી કેમ. ૧૦
 કેમ જાઓ સરવને, મુખે નવ બોલાય;
 કંઠે રૂદન થાએ શહી, થર થર કંપે કાચ. ૧૧
 રાજા પણ વિશમ થયો, શકે થયું વીધન;

રાણી મહારી કહાં ગઇ, એમ પુછે રાજન. ૧૨

કહે શેવક રાજા સુણિ, થયો મહા ઉતપાત;

રાણી ઝીસતી હતી વાવમાં, કહીશ હું માંડીને વાત.

પછે કહિતક માટું થયુ, આવ્યો વીનતાનો તન;

તેણે લીધી ચાંચમાં, તે ઉડયો લેઈ ગગન. ૧૪

હમ ઉપાય અદકો કર્યો. મારો અતીસે માર;

તે અંગ્રીક્ષ મારગ ઉડી ગયો, અમ જોયા કચ્ચું આઠાર

એવું કહેતાં ઝપકી ગયો, રાજા પડો પ્રત્યી માનર;

સ્વાસ નહીં કંઈ એતના, થઈ રહ્યો હાહાકાર. ૧૬

ત્યાં નગર બધું આવી મળ્યુ, આવ્યો પુર પરવાન;

તે રાજાને ઘણું વીનવે. તોય જાણે નહીં રાજન. ૧૭

ગુલાબ અતર છાંટયાં ધણાં, અમ કીધા ધણા ઉપાય;

માર ધડીએ મુરછા વળી, ત્યારે જોડ્યો રાય. ૧૮

રાણી માહરી ક્યાં ગઈ, શી થઇ એની પેર;

રાણી રણમાં મુકી કરી, શું મેં લઈ જશું ઘેર. ૧૯

તારે પ્રધાન રાજાને પ્રીછવે, વળી નગર લોક તે ઠામ;

નગરશેઠ આદે શકી, તે શકુ કરે પરણામ. ૨૦

મેં શું ખાચું ને શું થયુ, વૂઠી મહારી આશ;

મં પુત્ર મુખ દીઠું નહીં, હું છોક થયો નીરાશ. ૨૧

મહા કલપાંત કીધું શહી, પછે વિચારી પેર;

પ્રધાન લોક સહુએ મેળી, તેડી લાવ્યા ઘેર. ૨૨

તે દુખ અતીશે ભોગવે, મનથી રહે ઉદાશ;

ગુલા મધે એસે શહી, પણ મન નારીની પાસ. ૨૩

ચોપાઇ.

એ વાત એટલેથી રહી, પેલી નારીની શી ગત થઇ;

તે ગરડ મેઘ ઉડોતો ગગન, આવોછે એક સો જોજન. ૧

એક મોટા પાહાડ છે સહી, ઉભો ગરઠ તે દ્વર જઈ;
 માંચમાંધી કાઠી છે નાર, કરવા ખેટો એનો આહાર, ૨
 તે ગરૂં જહારે કાઢાડી આહાર જીવેતો જીવતી દીડી નાર
 મુકી નારી ઉડો ગગન, નારી ખેડી તાંહાં કરે રૂદન, ૩
 તહાં અરણ્ય વનતે ભારે સહી; પરુ પાંખી કોઇ માનવ નહી.
 જળ કળ મળે નહીં લગાર, તહાં એકલી રૂદન કરેછે નાર ૪
 જ એ કાં માડો કરો વીચાર, નાહાવા મન કીધુ રૂધીર મોજાર
 માહારા શ્વામીનો અહુ નેહ, નીશ્ચે તજશે હવે એ દેહ. ૫
 અરે પરજી નોધારાનો આધાર, વેગે ચડજી માહારી વાહાર
 તમા ભગત દુખની સાંભળોવાણુ, તતક્ષણુ દોડો તમે ભગવાન.

છપ્યો

પરથમ મહા સ્વરૂપ છુપ સંખાશુર મારો;
 ખીન્ને કછપ રુપે ચઢે રતન ખાર કાડો;
 ત્રીન્ને વારાહ સ્વરૂપ. પરથવી ગ્રહી ડાહાડે રાખી.
 હીરણ્ય કશ્યપને તતકાળ લજ્યા તેની નવ રાખી.
 ચોથે નરસીંહ સરૂપ ભગત પ્રજ્ઞાદ કાન્ને સહી.
 સ્થંભગાંધી પ્રગટા તહી, તેના આપને મારો સહી. ૧
 પાંચમ પરમસર રૂપ, વામન થઇ વીશ્વમાં વાપો,
 એ બાણાશુરનો બાપ બળી પાતાળે ચાંપ્યો,
 છડે તે દરશુ રામ, દર્શીતે કરમાં લીધી,
 સહસ્ત્રા અરજુનનો નાશ, પછે પૃથ્વી નક્ષત્રી કાંધી.
 સાતમે રાગચંદ્રજી થયા વાંદર ટોળી મળવી સહી
 સમુદ્રમાં પથર તારા, રાજ રાવણ મારો જઈ. ૨
 આઠમે શ્રી કૃષ્ણ અવતાર, મનોહર માહન નેડુ;
 પુરણ શોળ અવતાર ભગતને દરશણુ દેવું,
 નવમે શુધ શવરૂપ, ધ્યાન એક ચીતે માંડી;

મારે મારું નહીં કાંએ લજ્જા સહની તરછોડી;
દશમ કલંકી અવતરી પ્રથવીનો પ્રલય કર્યો,
વળી ભગતને કારણે ભોમ મધે અવતર્યો. ૩

ચોપાઠ.

એમ નારી કરે રૂદન, કોણુ સાહ કરેરે ભગવંત,
એમ ત્રણુ દીવસને લણુ રાત, એકલી રુદન કરેછે જાત. ૧
એમ ત્રણુ દીવસ થયા જાહરે. કામ તેનું થયુ તાહરે;
તાહાંથી એક જોજન પર તહી, એક રૂપીનો આસરગછે સહી ૨
ઘેર વીધારથી ભણેછે ઘણા, વીધામાં કસી નહીં ગણા.
તેને ગઈએ સોંપ કામ, દરબ વીણી લાવો આ ઠાંમ ૩
પાંચ સાત વીધારથી જોહ, દરબ વીણવાને આવ્યા તેહ;
મુખેજપતા ગુરુનું નામ, આવ્યા નારી બેડી જોહ ઠાંમ. ૪
તે પાહાડ તળે આવ્યા જાહરે, દરબ વીણવા માંડયા તાહરે;
જીજી રાખ્દે રડે ત્યાં નાર; ત્યારે વીધારથીએ કર્યો વીચાર. ૫
કાંધ જુત પરેત ડાકણુ છે સહી, એ કોણુ કારણુ રડેછે અહીં;
પછેહીમત રાખી શરવે રહા રાખ્દ સાબળી પાહાડ ઉપર ગયા,
દીઠી નારી નડતમ વેશ તારે સહીને પડ્યો અદેશ;
પુછે સહી મળી સમાચાર, કેમ રૂદન કરેછે નાર. ૭
તેણે તેનું કહુ વરતાંત, ભાગી તેના મનની ભાંત,
ત્યારે વીધારથીને આવી દયા, તેને ગુરુ પાશે તેડી ગયા. ૮
ગુરુ આગળ સરવે માંડો કહી વાત, આ નારી સકોમળ જાત;
વળી ગરબ વંતી નારી સહી, એના કુખનો પારજ નહીં, ૯
ત્યારે ગુરુએ દીધી ધીર, મુખ પખાળી પાયુ નીર;
ભાવતાં કરાવાં ભોજન, પછે રૂપિ બોદ્યારે વચન, ૧૦
તમ મુખે રહો અમારે ધામ, તમ હમ પુત્રી કરે ઠાંમ;
જાણુ જણુવા આવા જોમ. તમા મનમાં ચીતવજો તમ. ૧૧

હવે દુખ માં ધરશેો સગાર, સુખે રહેો તમારું દવાર;
 પછે નારી રહી તે ગામ, પ્રભુની કીરપા થઈ તે ઠામ. ૧૨.
 સુખ પામી ને પોત્તી આશ, એટલે પુરણ થયા દશ માસ;
 શુભ નખેતર શુભ તીથી સેતમવાર, પુત્ર પ્રસવ કીધો નાર ૧૩
 ઘેરથી વિદ્યારથી આવા ભાંહે, ગુરને વધામણી કહી તાંહે;
 ગુરને હરખ થયો તેણીવાર, જનમ અખેર કરાવ્યા સાર, ૧૪
 પછે પુત્રનો કહયો સમાચાર, તારા પુત્રના પ્રાક્રમનો નહીંપાર
 સકલ વિદ્યા ગુણ પુરણ થયે, પ્રથ્વીપતી એ રાજ થશે. ૧૫
 છપો.

કામ સમાને રૂપ, ભુપ રામચંદરજી જેવો;
 કરણ સમાન દાતાર. મહીમા મહાદેવ જેવો;
 સ્થીરતા જાણે એમ, ગંભીરસાગર જાણું;
 દાને બળી રાજન બરાસ ખેલેકથી જાણું;
 કીરતી પુરણનીધી થશે, ગુણે ગણપત શરખો રાહી;
 સામળ કહે શું વરણુવુ, શેષ પાર પામી નહીં. ૧
 સતે જેવો હરીચંદ્ર, લક્ષ્મી કુખેરના જીવી.
 માને માન ધાતા તહાં, બ્રુધ તરતી બછે તેવી.
 વાણી વીકર વાશ ખેમાએ પ્રથવી કાંપે,
 જોરાવરમાં જોધ; બાણાવળીમાં બહુ કાવે.
 શુર પુરુષમાં સતવાદીઓ, ધીરવીર ધાતા સહી;
 સામળ કહે સહુ સાંભજો એના પ્રાક્રમનો પારજ નહી ૨
 ચોપાઇ

એમ રૂપીએ કહયો પરકાર, તે નારીને હરખ અપાર,
 હવે દીન પર તે જાણે થાય, શુંદર વેશ સોહાવે કાય, ૧
 બીજનો ચંદ્ર વાધે જીમ. કળા કુંવરની વાધે તેમ;
 શરીર શુભ બરાસને ઠામ; માટે બરાસ એવુ પાડ્યુ નામ. ૨

દિન દિન પ્રોઠો થયો તે બાલ, ગુરુ દેખી આણિ બહુ તહાલ;
 વરસ પાંચ થયા બહાર, ગુરૂંએ બહુવવા માંડ્યો તાહારે. ૩
 વર્ણુ શીખવી તે વીધા બણિ. ગુરુ અખેર અણુ સીખવા ગણે;
 કાવ્ય કરીત ભાષાના બેઠ બણે રાકળ સાસ્તરના વેદ. ૪
 અષ્ટાંશ જોયા પુરાણ, અગલ પુમલ પીંગલ નીરવાણ,
 દુહા ગાયા વ્યાકરણ વીચાર સંસ્કૃત પ્રાકૃતનો નહીં પાર; ૫
 વિદ્યારથી સંગ રમ્મને જમ્મે, તે માત પીતાને અદકુ ગમ્મે;
 એમ કરતાં વરસ થયા છે સાત. પછે થઇ કહતકની વાત. ૬
 વન મધે કુંવર રમતો દરે, હરનીશ એકલો જાપ આહરે,
 તે માતાને હરખ ન માય, પુત્ર દેખીને શુખીઆ થાય. ૭
 પોતીકા કરનું કંકણુ જોઈ, બાળકને રમવા આપ્યું તેહ,
 તે કંકણુ લેઈ રમવા જાય, રમે જન્મ આણુંદ નવમાય, ૮
 એક દીન વનમાં રમતો બોળ, ત્યાંશુ કામ થયું તતકાળ;
 એક વાદી આવ્યો વનમાંજા, બાળક રમેછે તેણે ઠાર. ૯
 તેણે આવી સુ કીકુ કામ, મહુઅર વગાડ્યું તેણે ઠામ
 તહાં મહુઅર નાદ થયો જોટલે મણીધર નાગ નીકળ્યો તેટલે ૧૦
 તે વરધ નાગ પુરાતન સહી મણી મુસ્તક ઉપર અળકી રહી;
 ફેણુ માંડી બેઠો તે ઠામ, તારે બાણગરે શુ કીકુ કામ. ૧૧
 ઝટ પકડી તેને ઝાલીઓ પોતીકા કંડોઆ માંહે ધાલીઓ,
 નાગ લઇ આવ્યો તે ઠામ, તારે બાળકે મન કર્યો વીચાર, ૧૨
 સઘળું બાળકે દીકુ દ્રષ્ટ અદકુ મનમાં પામ્યો કષ્ટ;
 સુરવિર ધીર રાખનો તાંન તેને દયા આવી બહુ મન. ૧૩
 બાણગરને બોલાવ્યો વળી, તેની પોતે મનમાં કળી.
 અરે બાણગર પુકુ અમો, આ નાગ લઇ સુ કરશે તમો. ૧૪
 ત્યારે બાણગર બોલ્યો વાણુ. એ અમારું જીવતર, તુ જાણુ;
 એ નાગ લેઈ જઈ વસ્તીમાંફર, ખેલ ખેલાવી ઉદર બરે ૧૫

અમારા કુળનો એ વહેવાર, માટે નાગ લીધા આ હાર;
 તારે બાળક કહે એ માટું કામ, એમાં જીવ નથી શુ રામ. ૧૬
 એનાં સ્ત્રી બાળકને વીજોગ પડે, એથી તુજને કષ્ટ નડે;
 માટે મુકી દે આ હાર, કર ઉદ્ધમ તું બીજું કામ. ૧૭
 વાદી કહે તું છે અસાન, એને નવ મુક એ મહારો પ્રાણ;
 એ માહરી રોજી શહી, હાથ આબ્યો હવે મુકું નહીં. ૧૮
 તારે બાળક બોલ્યો વચન, ફેટલું એથી મલશે ધન;
 એટલું ધન મુજ પાસેથી લીયો, પણ એ નાગને મુકી દીધા.
 કહે વાદી તું આગે શરવથી, પણ એ નાગને મુકવાનો નથી;
 એમ કહી ચાલ્યો શરવથી, ફરી બાલક બોલે તે કથી. ૨૦
 કંકણ આપું તુજને તેહ, લઈ વાદીને દેખાડ્યું તેહ;
 સાત પાછાઈનું છે મુજ. નહીંતર બીજું છે સમતુલ. ૨૧
 હીરા રતન છે જડાવ, માણેક મોતીની નહીં મણા;
 અંધારે થાએ ઊજેશ તે કંકણ દીઠું ધણું તેજ. ૨૨
 લલચાયું વાદીનું મન તારે વાદી બોલ્યો વચન;
 આ કંકણ જો આપો તમા, તો નાગને મુકી દઈએ અમા. ૨૩
 દોહરા.

તારે બાળકે કંકણ આપીયું, છોડાવ્યો તે નાગ;
 તે કંકણ કોઈ વાદી ગયો, બળીયું તેનું ભાગ્ય. ૧
 વાદી ત્યાંયા વળે શહી, તારે નાગને થઈ વાચાય;
 ધનધન ભાયગ તાહરું, તે કીધી મહારી સહાય. ૨
 જીવતદાન દીધું સહી, ઉમરયો મહારો પ્રાણ;
 હું પ્રસંન થયો અતીધણો. માગ માગ વરદાન. ૩
 તારે બાલક જઈ ચરણ નમ્યો, તમને ગમતું જોઈ;
 તે ક્રપા કરીને આપીએ, મુજને વહાલું તેહ. ૪
 નાગે પછે મન વિચારીયું, કહ્યું તે બાલકને વચન;

એક વેળુ આપીયું હાથમાં, સાંભલરે રાજન. ૫
 આ વેળુ જનરે વાગશે, માહ પામશે નર ને નાર;
 પશુ પંખીને મોનતી સહુ માહોશે સંસાર. ૬
 વળી ધાત ઉપધાત થાયે નહીં, મુઠ નજર કે ધાત;
 વ્યાધી રોગ વ્યાપે નહીં, નહીં થાય કાંઈ ઉચાટ. ૭
 વળી દરીઆમાં યુટે નહીં, અગતી ન બાળે દેહ;
 વિખ વપરીત ચડે નહીં, જશ મોંઢે સહુ કેહ. ૮
 ગુણુ યુધી ને ચાતુરી, હોશે અપરમ પાર;
 તમે સુર્ય સમરથ થશો; કોઈથી નવ પામે હાર. ૯
 વળી કષ્ટ પડે સંભારજો, ધરજો માહાર ધ્યાન.
 હું આવી શહે કરીશ, એમ કહી થયો અતર ધ્યાન. ૧૦
 તે નાગ તારે અક્ષોપ થયો, તે બાળકે વિચારી પેર;
 પેલી વેળુ કરમાં લેછ કરી, આવ્યો પોતાને ઘેર, ૧૧
 માતાને વાત માંડી કહી, કહી તાતને વાત;
 સાંભળી સરવે પરસનથયા, હરખ પામ્યા શહુ શાથ ૧૨
 તે વેળુ લેછ ગાન કરે, મધુરે શુર રશાલ;
 શમ્દ શહુ ત્રણુ આમશુ, તેથી ઉપજે શહુને વાહાલ. ૧૩
 આમણુ તે બાણુતા રહે, જોગી રહેવાદે ધ્યાન,
 વાહર ગાયને ધાવે નહી, જ્યારે કરેછે ગાન. ૧૪
 ભગત ભગતી ચુકે સહી, ગુણીજન તજેછે ગાન;
 ડાહયો નર ડાહાપણુ તજે, હુંકારી તજે અબીમાન. ૧૫
 વડવાડીઓ વડવાડ તજે, જ્યારે કરેછે ગાન,
 ચતુર નર ચાતુરી તજે, વીણુ શમ્દ શું છીકાન. ૧૬
 નારીઓ ને સાંભળે, તરત તજે અબીમાન.
 શમ્દ ને કોઈ સાંભળે; સરવે ભુલે બાન.

એ વાતતો અહીંયાંથી રહી, પણ તે રાજની શી ગત થઈ;
 નારી ગઈ નીશએ જાણુ, રાજએ તજવા ધાસ્યા પ્રાણુ. ૧
 એમ કરતાં વરસ વિત્યાં સાત રાજ કહે પ્રધાનને વાત;
 વરસ સાત થયાં શરવથી, હજી નારીની કાંઈ જાણજ નથી. ૨
 માટે મહારે તજવો પ્રાણુ તારે કહી પરધાને વાણુ;
 કાલે રાણી તમારી આવશે, દુખ જશેને સુખજ થશે. ૩
 માટે ખીરજ રાખો મનખાઝાર, કરતા હરતા છે કીરતાર;
 એમ પ્રીછવી રાખ્યો રાય, એમ કરતાં ઘણા દીન વીત્યાય. ૪
 રાતે રાય સુતો જાહરે, સુખ સ્વપ્ન થયું તાહરે;
 જાણે પાસે બેઠીછે નાર, પુત્ર ખોળામાં છે નીરધાર. ૫
 તે નારી હેતું બોલી વચન, સાંભળો મહારા સ્વામીન; .
 મુને માહી મત ઉપની જાહરે હું દુઃખ પામી તાહરે. ૬
 હવે તમ મદ્યા સ્વામીન, એમ કહી દીધું આર્જીધન;
 કંઠે ભરાવ્યા બેહુ હાથ, પરસ કર્યો સ્વામીની સાથ ૭
 તારે રાજએ જાણજ કહ્યા, તારા વિના બહુ દુખ્યા થયા;
 એમ કહી દીધે આર્જીધન એટલે ઉપડી ગયાં લોચન. ૮
 પ્રાતસકાળ થયો જાહરે, નીતકરમ કીધું તાહરે;
 કપડાં સુંદર પેહેર્યાં સાર, આવી બેઠો સભા મોઝાર. ૯
 એટલે આવ્યો પુર પરધાન, રાજઅ દીધું બહુ માન;
 પેહું શ્વપ્ન દીધું તેહ, પ્રધાન આગળ સરવે કહ્યું તેહ. ૧૦
 તારે પ્રધાન કહે સાંભળરે રાય, હવે થોડા દીવશમાં ચિંતાજાય
 રાજ કહે ફરકે જમણું લોચન, એવું સાંભળી થયો પરસન.
 હવે એ વાત અહીંથી રહી, પેલો વાદી કંકણુ ભાવ્યો તહીં;
 ફરતો ફરતો આવ્યો વિદેશ, તે નગરમાં કાંધો પરવેશ. ૧૨
 તે જાણગરે વીચાસ્યું મન, એને વેચીને લેજાં ધન;
 તે કંકણુનું મુલ કાણુજ કહે, રાજ વિના તે કાણુજ લે. ૧૩

આ તો માટા છે રાજન, એ કંકણુ સેઈ આપશે મન;
 તે પાદી સભામાં ગયો, કર જોડીને ઓલવે કદશ. ૧૪
 તારે રાજન ઓલ્યો તેની સાથ કહે બાધ તારી શી છે વાત;
 તારે તે કંકણુ કાઢ્યું ગહાર, આપ્યું રાજનના કર ખાઝાર. ૧૫
 આ કંકણુ વેચ્યું છે માહરે, જે મુલ આપી લેવું હોય તાહરે;
 રાજનએ કંકણુ લીધું હાથ ઘણું દરખો તે મનડા સાથ. ૧૬
 આ કંકણુ તે મહારું એહ, રાણી કર સોહાવ્યું તેહ;
 હવે તું કહે બાધ સાચી વાત. કંકણુ ક્યાંથી આવ્યું હાથ. ૧૭
 કોઈએ આપ્યું વારે પડ્યું, એ કંકણુ તમને કાંડાંથી જડ્યું.
 તારે તેણે કહી સહુ વાત. અથ ઇતી માંડી કહી પ્યાત. ૧૮
 હુ દુર પંથ ગયો તો જાણ, એક બાળક રમતોતો અજાણ;
 માહા મનોદર તેનું રૂપ, જાણે કોઈ પ્રયત્નિતો ભુપ. ૧૯
 માહારા કુળનો ઉદ્ભવ જોઈ, મં કરવા માંડ્યો તો તેહ,
 મહુઅર વગાડ્યું જાદરે એક મણીચર નાગ ત્રીકલ્યો તાહરે ૨૦
 હું તેને લઈ વચ્ચે જોડ્યો, તે બાળા ઓલ્યો તેડ્યો.
 તેણે કહ્યું આ કંકણુ દ્યો, નાગ પકડ્યો તે મુકી દ્યો. ૨૧
 મં કંકણુ લીધું હાથમાં સરપ મુક્યો તેના સાથમાં;
 તે બાળક તાંડાં મુકાવીને ગયો, હું પણ મોરે પંથે થયો. ૨૨
 હું દેશ દેશાવર ફરે સહી, પણ કોઈએ કંકણુ લીધું નહી;
 ભારે મુકતે કોણે અપાય એ કંકણુ તે કેમ લેવાય, ૨૩
 તમારુ સાંભળ્યું મોટું નામે, જાણ્યું ચાંડાં થાસે કામ;
 એવું જાણીને આપ્યો અહી, અપ હોયતો રાખો સહી ૨૪
 દોહરો

વાત જારે જોવી કહી, ચમક્યો તે રાજન
 પરધાન હવે તમે સાંભળો, એમ કહે રાજન વચન ૧
 ત્યાહા સોય કહ્યો સહી, મળસે પુતરને નાર;

દ્રવ્ય અનાંગળ હયો તમા, જાઓ તે વન માઝાર. ૨
 કહેતામાં સેવક સજ થયા ને સજ થયો પરધાન
 તે વાદીને સાથે લીધો સહી ચાલ્યો કરી પ્રભુમ ૩
 ગાટ ઘાટ વાસો રહે દડ ગજલ તે ચાલ્યો જનપ
 પછે ધણા એક દીવસે આવીઓ, માહા વન માઝાર. ૪
 ત્યારે વાદી કહે પ્રધાનને, અહીં બાળક રગતો તેહ;
 નાગ મુકાવ્યો માહરો, કંકણ આપ્યું જોડ. ૫
 પરધાન એવું સાંભળી શેન ઊતાર્યું ત્યાંહ;
 પછે પોતે ઘોડે ચડ્યો સહી, જુવે કુંવરની ભાળ. ૬
 બધુ વન શોધી વળ્યો, નવ દીડો તે બાળ,
 રાત પડી ગઈ જાહરે પાછો આવ્યો દેશ મોઝાર. ૭
 ચોપધ.

બીજો દીવસ થયો જાહરે. તે બાળક વનમાં આવ્યો તાહરે;
 વીણા કરમાં જાલી જાણ મધુરે શબ્દે કરેછે ગાન,
 હાથી ઘોડા ઊંટજ શહી સહુ એકી દ્રસ્ટે જુવેછે તહીં.
 હવ દળ પાળા પરધાન, સરવે માંડી રહયાછે કાન. ૨
 દોહરા.

બાજીગર કહે પરધાન શુણો, મુને કંકણ આપ્યું તન;
 તે બાળકતો એજછે, એ સાચુ માનો વચન. ૧
 પરધાન બોલ્યો તે સત્ર, સાંભળરે તું બાળ;
 તાર ગાન પુર શુણું શહી, તુને દેખી ઉપજેછે વહાલ. ૨
 કુંવર પાશે આવ્યો સહી, તે બોલ્યો મુખ વાણ;
 કોણ દેશનો તુ અધીપતી કેમ આવ્યો તુ રાન. ૩
 કટક કોણ ઉપર ચડ્યુ, તે કહેને સાચી વાણ;
 વગર માતે માચ્યા જશો, જો કરશો કોઇની ધાત. ૪
 ત્યારે પરધાન કહે કુંવર શુણો, તમે કોહોના સંતાન.

તમા રાજા કુંવરછો સહી, શુંકર ચતુર સુભણ; ૫
 કોસંખા નગર સોહામણું ત્યાંનો આત્રશેન રાજન;
 પરભાવવી રાણી તેહની, તે તણ્યાં અમા પરધાન. ૬
 બીજોગ પડ્યો તે રાણી તણો, તેને વરસ થયાંછે સાત;
 ગરબ સહીત તે રાણી ગઈ તેની જાણતાં કાંઈ વાત ૭
 એકંકણુ દીઠું રાણી તણું, ત્યારે રાજાએ કહીવાત;
 આ વાદીને બધ કરી, તે વનમાં જાઓ પરભાત, ૮
 કંકણુ દીઠું રાણી તણું આજુ વાદીને હાથ;
 તેણે બાળ કહી સહી વેચવા આવ્યો તે માટ. ૯
 તે સાર અમે આવીઆ, રાજા ધરે બહુ દુઃખ,
 તે રાણી રાય મળે સહી, તો તતક્ષણુ થાએ શુખ, ૧૦
 ત્યારે તે બાળક બાલીઓ સાંભળો કહૂતે સાર,
 મારી માતા અહીંઆં રહે રૂપીના આશરમ માનર. ૧૧
 તાત અમારે છે નહીં, પાળે રૂપી કરે જતન;
 હુંને મારી માવડી, રહીએ છીએ આ વન. ૧૨
 પરધાંત હું પુછું મારી માતને, તારે જાણીતો યાદ,
 જાણ્યા બીના બાલું કથ તે સહુ ચીતમાં આઃ. ૧૩
 બાકી કંકણુ મં આપ્યું સહી, આ વાદી કેરે હાથ;
 નાગ મુકાવ્યો મં સહી, એતો સાચી વાત. ૧૪
 એવું કહીને દોડીઓ, દોડી આવ્યો માની પાસ;
 હરખ ધરતો એતી બણો અતી ધરતો મન ઉલાસ, ૧૫
 મા પાળે બેઠો સહી, બોલ્યો કરી પ્રણામ;
 સાચુ ના કહો મારી માવડી તો તમને મારા સમ. ૧૬
 ચોપાઇ.

મારા તાતજીનું શું છે નામ, ને આપણું કયાં દોંરી ગામ;
 આ વનમાં એકલા કેમ અહીં, આ જગલ છે વધતી કેમ નહીં,

એવી વાત કહી જાહેરે, તેની મોતા બેઠી તાહરે;
 સાચુ કહું મારા તંન, આજ તાહાર મનાય મન. ૨
 કુચુંઆ નગરી પરમ વીરાણ, ત્યાંહાંનો ચીત્રચેત જુપાળ
 તે રામની હું રાણી સહી, વીજેગ પડ્યોને આવ્યા અહીં ૩
 વિત્યા વાત કરતાં વરસ સાત, હજી ખપ્પર નથી શાક્ષાત;
 આવ્યો છે આગણી પરધાન, લાવ લશ્કર લેઢને જાણ. ૪
 કુંવરે એમ કહું જોડે, બારણે થેવક આવ્યો તેડે;
 એટલે આવ્યો પોતે પરધાન. રાણીએ દીધાં બહુ માન. ૫
 પોતીડો પરધાન દીડો જાહેરે નેતરે નીર વહાં તાહરે;
 તે રશીને વાત સરવ કહી, ખરી નીશાં રશીની યહ, ૬
 પ્રધાન કહે વીઘાય કીજીએ, જહ વધામણી અમારી લીજીએ
 તારે રશી કહે તતખર થાઓ શુખે તમારે દેશ જાઓ. ૭
 પ્રધાન કરગરી લાગ્યો પામ તમે અમારી કીધી શાય.
 રાણી ચરણે લાગી તહી, આતા આપી પીતાજીએ તહી; ૮
 આશીશ વચન લેઈ મુસ્તક ધરણ, તતક્ષણ સેના સજ કચ્છ;
 નોખત નગારા ગડગડે; ઢોલ દલમાં ત્યાં દડડે. ૯
 હાથીપર ઝેઘા ડંમર સાર, તે પર બેઠો રાજકુમાર,
 પ્રધાન તેને ચમર કરે, નીરાનતે પર ફરફરે, ૧૦
 રશી ઘોડે વળાયા ગયા, પછી વીઘારથી રહીત પાછા વળ્યા
 ખચરગી શેન્યા શહુજણ, જણે સ્વરગ તણો રાજન. ૧૧
 જમીપે નમરી આવી થહી, વધામણી આગળથી ગઈ;
 સાંબળજી ચીત્રસેન રાજન, ઓવી રાણીને આવ્યો તંન. ૧૨
 સાંબળતામાં તતખર થયો સેના લેઈ રાજ સામો ગયો;
 જાતીએ ધાળ બરાવી સહી, તે રાજાએ કરમા મહી, ૧૩
 પતરે પીતા દીડો જાહેર, તાંહાંથી હેઠો જિતરયો તાહરે;
 જાતીડે વધાવ્યો તંન, બેઠો બેસાડી પુછે રાજન, ૧૪

માથે હાથ ફેરવી કહે મારા તંન, હરખ ધરી કીધું ચુખન
 પરેમના આંશુ નેતરેથી વહી, એક એકની વીગત કહી. ૧૫
 પાછી થેના તતખર થઇ નગર મધે તેતો પરવરી,
 મેઘાડંબર ઉપર બેઠો રાજન બોળામાં લીધો છે તંન. ૧૬
 પ્રધાન પોતે ચમરજ કરે, એ રીતે નગરીમાં ફરે,
 નગર લોક જોવાને જાય, અતી આનંદ હરખ ન માય, ૧૭
 રાજનો નીરખ્યો છે તંન હરખે સજીલોડોના મન;
 ભાટ બંધીજન કરે પોકાર, તે જશ ધણી કરે છે વીશતાર, ૧૮
 પોહોઝ્યા રાજભુવન જાહેરે સભા મધે બેઠા તાહરે;
 રાજદે જનચક્રને દાન, માગણુને ત્યાં દે છે માન. ૧૯
 વધામણી વેહેંચી છે ધણી, શી શોભા કહુ તે તણી;
 વાદીને કીધો વઢાય, ધણું દ્રવ્ય દીધું તેને રાય. ૨૦
 પછી જતી કરમ કુંવરના કરી, ધણો હરખતે મનમા ધરી;
 પુત્ર શોભે તે શુંદર કાય, જાણે આબ માંહે ચંદ્રમાય. ૨૧
 વણા લેખ ત્યાંહાં કરે છે ગાન; સહુ માડી રહે છે ત્યા કાન;
 છપ્પો — ચણે વીધા ગુણ જાણુ, પ્રમાણતો પંચે કીધો;
 ખુદ બત્રીસે લક્ષણ પરેમરસ પ્રીતે પીધો
 અતીશે કોમળ અંગરંગ ફેરો શોભે અંગે;
 બેહેકે બેહેકે બરાસ શુધંધી ફેરે સંગે;
 કળા બોહોતેરી ખુબ ચતુર ચીત માહે ધણ,
 શામેળમટ શાસ્ત્ર કહે વરણુવ કરશું તે તણું.
 શાસ્ત્ર પુરાણને વેદ કુંવર બણેતે પાઠે;
 કવિતબાપાનો રંગ શુ કહુ તેનો ઠાઠે.
 દુહા ગાથાના ભેદ સંસ્કૃત પ્રાકૃત પરગાણુ;
 કામણુ માહનને વચ્ચી કરણુ વિદ્યા વ્યાકરણની જાણુ,
 સુરવીર ધીર ધણું કામ સમાને ફેપછે

ખરાસ નામછે તે તણું તે પ્રથમી પતી મુપજે. ૨
 દોહરા—તેમા પ્રાક્રમ અતી ઘણું, કહેતા ન આવે છેહ.
 વજર તણો એક કુવરછે તે સીથે બહુ રનેહ. ૧
 ઘડી અળગા રહેતા નથી, હરનીશ બનો બેડ;
 ગુણ લક્ષણ સમોવડ સહી, નહી ખાખણકે ખોડ. ૨
 ગુણસ્વભાવના છે એ ઘણા તે રાખે રૂડી રીત;
 ખરાશ કુંવર જે રાયનો તે સાથે બહુ પ્રીત. ૩
 જમવુ ખોવુ એકહુ સુત્ર એકઠા સેજ;
 સુખ દુખ એક એકને કહે; માંહો માંહે બહુ હેત ૪
 મગીઆ રમવા સંચરે, ખેજણુ થઈ અસવાર;
 તે વન મવે જઈ કરે, લાવે રાજ શીકાર ૫
 તે વનમા કામ કેવું કરે, વેણા વગાડે હાથ
 પછે શીકાર કરે શકી, પકડી લાવે પોતીકે સાથ. ૬
 હાથી જીંચ મળે ઘણા સાંભળવાને ગાન;
 હાલ્યા આલ્યાંની ગતી નહી, ધરી રહે શક ધ્યાન. ૭
 પછે પકડી લાવે નગરમાં લાવે પલક માગર
 અહરનીશ આણુંદ કરે લાવે રાજન શીકાર, ૮
 દેશે દેશ ચાલી વારતા જે રૂડો ખરાસ રાજન
 એના પ્રાક્રમને પોચે નહી, એવો ચીત્રચેનનો તંત, ૯
 માગા આવે દેશ દેશના જોને ઘેર કંન્યા સાર
 કુંવરનું મન નથી માનતુ, સહુને કહે નાકાર ૧૦
 ત્યારે તાત કહેછે તનને પુલ પરણો કન્યા રૂડી પેર;
 તમ લાયક હોએ સહી ત્યાં કરીએ રૂડી પેર
 ત્યારે પુત્ર કહે પીતા ગુણો મારે પરણ્યા કેરી નાયા
 અમારૂ મન માને સહી, તારે કહીશુ હાય: ૧૨
 ત્યારે રાજન આલ્યો નહી, ત્યારે મીત્ર પ્રીતિવે વાત;

બાહ તમે પરણ્યાની ના કહો એ રડો નહીં પેહેવાર ૧૩
 પરણો કન્યા રાપની શુંદર ચતુર શુભાળ
 તવ કુંવર મન એમ કહે, તે મીલ પ્રત્યે સાચીવાણ, ૧૪
 ચોપાઈ=રાજકુંવર કહે સાંભળ મીત્ર, તારી મુખી પરમ પરીત્ર
 ગુણ લક્ષણ ગુણનો ભંડાર એવી જાહરે મળશે નાર ૫
 ત્યારે અમ પરણીયુ સહી ત્યાર વગર પરણવાનો નહીં
 વારે કહીને મીત્રજ રહ્યો ફરી એલ રાજાએ નય કહયા ૨
 તે કુંવરને વરસ થપાછે ખાર; પછી શો થયો પરકાર;
 નીત શીકારે જાએ સંહી, શું કામ કરેછે ત્યાંતે રહી. ૩
 ગોદણનો લાગ્યોછે ખ્યાલ તેથી આણિ પશુનો કાળ;
 એમ થોડા દીવસ ગયા જાહરે પછીયુ કહિતક થયુ તાહરે. ૪
 વજ્ર કુંવર રાજાનો તાં, એ જણુ અગીમાને આન્યા વન;
 ગોદણનોતો મારેમાર, કરે પશુ તણા સંહાર, ૫
 તે કુંવર પંચે ગયો છે અહું હવે તે કયા વીરાતાયી કહું;
 એક તપસ્વી એડો તપ કરે ધ્યાન ઈશવર કરે ધરે. ૬
 તેને ગોદણુ વાગી તે દીશ, નીકલ્યુ રૂધીરને ફાટયુ શીશ.
 અરે અરે કરે પોકાર એ કોણુ કુદ મને મારનાર. ૭
 વજ્ર રાય ત્યાં બેજણુ ગયા, જઈ પેલાને ઓશીઆળા થયા
 આશના વાશના કીચી ધાણી સ્તુતી કીધીતે ફકીરજ તણી ૮
 બહુ અમેથી થયો અન્યાય તે તમારે કરવો એમાય.
 બેહુ જણુ મળી સ્તવનજ કરે કરગરેને બોળા પાયરે ૯
 ત્યારે તપસ્વી બોલ્યા વચન, રાજકુંવર વુકેનો તાં.
 ફાસંગા નગરીનો ખણી. જેની ક્રાવીછે જગમાં ધણી, ૧૦
 જે ચોલસેન કહીએ રાય, તે અમારો પીતાજી યાય;
 તેનો કુંવર ખરાસ મુજ નામ રમુ વનમાં અગીમાને કામ ૧૧
 એવી તપસ્વીએ શાંભળીપેર હિતરી ગયું તપસ્વીનું ઝેર.

અરે રાજકુંવર તમને નવધરુ એમા તમારું માનજ વરુ. ૧૨
 જો ખીજો હોતતો દેતજ સંરાપ રાજકુંવર જાણી કરજી માફ
 જો તુ રાખે એવકુ જોર આપનમા આવી કરેછે શોર, ૧૩
 શેજમા ધાત તે કીધી મુને, હુ બળીઓ ક્યારે જાણુ તુને;
 કરતુર સભાવતી કહેવાય દરીઆપાર નગરી તે ત્યાહ ૧૪
 ત્યાનો કપરશેન્ય રાજન કપુરા વતી નગરીતુ નામ;
 તેને કપુરાવતી છે તન, રૂપે જાણે છેરે રતન, ૧૫
 સંવાશેર કરતુરી યોળીને નાહાય, ધણી રાજન તેને મન ચાહ
 કાછને લાવે નહી મન અહંકાર ધણોછે તેહને મન ૧૬
 એવી નહી કાઈ સુંદર નાર ત્રિલોકમાં પ્રયતી સંસાર:
 દેવતાને મન વરવાતું યાય પણુ તે નારી કાયને નવઆયુ ૧૭
 જોગી જંગમના મન ચળે એવી નારી ભાગેજ મળે.
 તેનું મુખ જોઈ મંદજ સજવાય તે રૂપે આનંદ મોજાર ૧૮
 એની વેણી વાણુંકી નાગ સમાન તેણે કીધો પાતાળે ઠામ-
 તેને કરજોછ કમળ સજવાય તે નારી રહે જળ મોજાર; ૧૯
 તેની ભગુદી કમાન આકાર નેત્ર રસં ભરયાં રહેછે આકાર
 તેની નાસીકા શુંક ચાય પ્રમાણ કપોળ જાણે ઉગ્યોછે ભાણુ.
 હંત જાણે દાડેમની કળી વાણી મીડી મધુરી ગળી.
 હસતાં ખાડા પડેછે ગાલ, મુખકુ જાણે લાલ ગુલાલ. ૨૧
 પેટ પોયણુ વત પાતળુ નાભી શેન સોભે અતી ધરું
 કટી સહીના સરખી રંભ. જંગા જાણે ફળના સ્થંભ. ૨૨
 ચાલ ચાલે મજગતી, એવી નારી પ્રયતીમા નથી.
 તે કંન્યા પરણે જાહરે, તુને જોરાવર જાણું તાહરે. ૨૩
 સાંભળી એવી તપશીની વાણુ વીભળ ધયો રાજનો પ્રાણુ
 જાહબાણુ વાઝ્યા તે ઠામ. જોહયો મીલજ સાથે વાણુ. ૨૪
 તમ તમોરે ભોવન પરવરે, આશા રખે અમારી કરે,

કન્યા પરણીશું જાહેરે પાછા મંદીર આવું તાહરે. ૨૫
 જો નારી એ મળશે નહી, તોતો પ્રાણ તજીશું સહી.
 આ અવતાર ધર્યો નારી માટ, એવો મનમાં ધડીઓ ઘાટ ૨૬
 દોહરો=ત્યારે વજર સુત વાણી વદે સાંભળ રાજ કુમાર.
 તમને મુકી પાછો વળુ, તો ધીક ધીક મુજ અવતાર ૧
 આ તન મન ધન તાહરે, હું તાહરો ચાકર જાણુ;
 તમા પાછા મુને મોકલો સહી, તે ઘટે નહીં રાજન ૨

છપ્પો

મીલનો એ વેહેવાર તે દુખીએ દુખીઓ
 મીત્રનો એ વેહેવાર તે સુખીએ સુખીઓ;
 મીત્રનો એ વેહેવાર સાથે લેઈને ફરવું.
 મીલનો એ વેહેવાર માન મુકીને મળવું
 મીત્ર તેતો જાણીએ જોવાટ ઘાટ સાથે સહી;
 સુખ દુખમા આવી મળે અવધાણુ અજગો નહીં. ૧
 તે મીત્રને ધીકાર મન વીના જે મળવું,
 તે મીત્રને ધીકાર મુનમાસંધ કરવું.
 તે મીત્રને ધીકાર દુખ જોઈ પાછો ફરશે;
 તે મીત્રને ધીકાર પાપ થકી જે વીર રજશે.
 તેવા મીત્ર સા કામના જોગી ઉપર રોડ નવ ધરે
 સામળીમટ સાચુ કહે મન મળુ ત્યાં અંતર કરે ૨

ચોપાઇ.

માટે માનો માહરી વાત હું આવું તમારી સાથ
 બહુજાણુ ઘેડે થયા અરવાર ચાલ્યા અરણુ વન માળર ૧
 અધાર વનમાં ચાલ્યાજાય કોઈને નવ ગણે લેખા માંહે
 પાહાડ પરવત હુંગર પરચડે, ટીળા ટેકરા પડોઢા પર હરે ૨

નદી નાળાં આવે ગુફાપ રસ્તો મારગ નવ જણાય;
 ખેર ખાખર ઝાંખર સાદડા તાડ શીશોળીઆને ભેટે હાડ, ૩
 ખાવળીઆ ખારડીને કંથાર ઝાડ ઝાંખ નાસુને પાર.
 તેમજો હરણાં દેતાં ફાળ, બોલે જાંબુક રાશલા શીઆળ, ૪
 વાઘ વર ચીતરા છે ઘણા ગુચર રોઝ સીંહની નહિ મણા,
 હવે વન દીકુ છે વોમ મહા ભયકર વરતી ભોમ. ૫
 ત્યાં ખીરા લાગ્યાં જાનો સડી, જવા આવવાનો મારગ નહી
 એમ વીશદીન ને વીશજ રાત, બંને અસ્વ ખેડા છે જાત. ૬
 એકવીશમે દીન થઓ જાદરે એક શુંદર વન દીકુ તાહરે;
 ત્યાં કાપર નરના જાએ પ્રાણુ પાણુ સુરવીર ધીર રાજન. ૭
 પણુ સુંદર વન દીકુ જાદરે મન રળીયાત થયા તાહરે;
 ફળી રહી નાં ભાર અઢાર સુંદર સુગંધી છે અપાર. ૮
 વાંડે વન ચારોળી તણાં અખોડ પરતાં જાંબંગનાં છે ઘણાં;
 કાક્ષ માંડ્યા છે ઠામો ઠામ આંખા જાંબુ એલચીનાં વન. ૯
 ડમરો મરવો કેતકીનાં વળી ગુલાબ માલતી મુચકુંદે ભળી;
 દાડમ દી જમરુંખ ને શીતાફળી લવંગ લતા રહી છે ઢળી. ૧૦
 કેળ શ્યંભ છે ઓળા ઓળ નાનાં વિધ પાંખી કરે છે શાર.
 જાવંત્રીં જાવફળના વરક્ષ નાળીએડી નારળી વરક્ષ. ૧૧
 સુક સારીકા હાંસ ચકોર દોયલ મના મધુર માર
 ભમર ગુંજર કરે અતી ઘણા. શોર કલોલ થાયછે ઘણા ૧૨
 તે ઠામે એ આવ્યા વીર, ત્યારે મનમાં આવી ધીર;
 દેખી વન ખડુ હરખે ભરયાં, ત્યારે અસ્વથી હેઠા ઉતરયા ૧૩
 દોહરા = વીશ દીન એમ વહીગયા અસ્વ ઉપર અસ્વાર
 એકવીશમે દહાડે હેઠા ઉતરયા અસ્વ બોલ્યા તે ઠાર ૧
 મુખ પખાલણ કીડું શહી, તેમાં કીડુ અસનાન,
 નીત્ય કરમ પોતે કર્યું બોલ્યાં શુરજનો દાન. ૨

આશના વાસના અરવની કગ્ગીની રયાં આર ને નીર;
 નાનાં વીંધ ફળ બક્ષણ કર્યાં સુધ થયાં શરીર, ૩
 મધુરો વાયુ આવે સહી સાવે સુગંધી અપાર;
 સુતાં સુખ પામ્યા ઘણું નીંદ્રા આવી તે ઠાર. ૪
 એ પાછું = બીજા દીનનો થયો પ્રભાત સુતા ઉડ્યા બેઠિયણ સાથ,
 વળી ત્યાં કીધું અસનાન શુરજને દીધા અરધ દાન. ૫
 ફક્ત તણા કીધા આહાર પાછા અસવે થયા અસવાર;
 ખેડ ખેડ કરતાતે જાય, કોઈને ગણે નહીં લેખા માંહ, ૨
 એક દેશ મુકીને બીજે લે, નીરા પડે ત્યાં વાસો રહે-
 રાજકુંવર તવ બોલ્યો વાણુ, શાંભળ ગુણસ્વભાવ ગુણવાન ૩
 ધર મુકે થયા જાણુમાસ તોએ આપણી નવ પોતી આશ
 હવે દેહ તંત્રુ સરવશી; મુને કશુરાવતી મળવાની નથી. ૪
 ત્યારે બોલ્યા ગુણસ્વભાવ વજ્ર રાખો આપ કદેમાં ધીર
 આપણે કરતુરાવતીને મળશુ શહી એ વાતમાં સંદેહ નહીં ૫
 દોહરા.

એમ વિચાર કરતાં સંચરે, આવી વસમી વાટ;
 જયભીત વીવલ ઘણું. મનમાં ઘણા ઉચાટ, ૧
 એમ કરતાં તણુ દીવસ થયા પછી શુ થયું ત્યાં કામ
 એક વડ મોટો ગંભીર સહી ઉતરયા બને તે કામ ૨
 વડ થડે ઘોડા બાંધીઆ સુતા બને વીર;
 ખીરતા ધીર રાખી ઘણું ને સુખીઆ થયાં શરીર. ૩
 નિદ્રા કીધી એક જણે વેગે ગદ્ય છે મધરાત;
 તાર પછી તહાં નીપન્યુ તે કહું વિસ્તારીને વાત ૪
 સ્વપ્ન આબું એક રાખને. દીરા પુરુષ ત્યાં ત્રણ;
 છત્રાસે આયુષ અંગે ધરયાં. તે બોલ્યા સુખ જયન. ૫
 ગિંતા તહીકર તુ અબીપતી, યારો તાહાર કામ;

તુને કસતુરાવતી મળશે સહી, જશે કપુર સભાવતીમામ ૬
 આજથી એથે દહાડે આવશે, એક આશાવરી ગામ
 તાં તમે સુખ પામશે એવું આશવરી તેનું નામ. ૭
 તાં તમે સુખ પામશે જડશે કપુરસભાવતી ગામની બાળ
 પછી કસતુરાવતી મળશે સહી, એમ કહ્યું તતકાળ. ૮
 એમ કહી પુરુષ ગયા જળકાને જાગ્યો રાજન;
 પેલા પુરુષ દીકા નહી. પડ્યો વીચાર બહુ મન. ૯

એકલે વજર સુત જાગીઓ, બાક્યો મુખે વચન,
 તમે શું વિચારોછો રાયજી. કેમ પદવશ પડ્યા પ્રાણ ૧૦
 રાજ કપર એમ પોલીઓ મુને આવ્યુ એક સ્વપન,
 તે પ્રગટ વાત કહીગયા આજ્ઞાતા પુરંપત્રાણ. ૧૧
 કહ્યું આજથી એથે દહાડે આવશે આશાવરી એક મામ,
 તહાં તોદામ તમારૂં થશે પહોંચશે મનની હામ. ૧૨
 એમ કહીને તે ગયા એટલે ઉધડ્યાં મારાં ભોયન;
 એવી વાત કોઇ કહી મયું પછી શાચુ જુહુ કે સ્વપન. ૧૩
 તારે વજર સુત વાણી વદે થયા અસ્વે અસ્વાર;
 ને હશે તે જણાશે સહી કરતા હરતા કીરતાર. ૧૪
 એમ કહી અસ્વ ખેડીયા ચાલ્યા ચતુર સુજાણ;

તણ દીવશ એમ વહીગયા તાં ખુશી થયા રાજાણ. ૧૫

આપાઇ = એથો દીવશ થયો જાહેરે, આશાવરી ગામ આવ્યુ તાહેરે
 નગર સુંદર દીકું તહી દરવાજે દરવાન ખેડો સહી. ૧

જઇઉમા ખેને તે હામ તારે દરવાને કાપો પ્રણામ;
 તારે ખોલ્યો રાજનનો તન કહો દરવાન સાચુ વચન. ૨

આ નગરીનું શું છે નામ કોણ છે અલીનો રાજન;
 પણ દરવાન ખોલે નહીં મુખ તારે રાજનને લાગ્યું દુખ, ૩

ફરી વળી બાક્યો વજર કાં રે ખોલતોં નથી અધીર;

આ નગરીનું નામ શું કહેવાય? આ ગામનો કાણુ છે રાજ્ય. ૪
કેય તે બોલે નહીં વાણુ વિસ્મય પામ્યા વજીર ને રાજ્ય;
પછી આપ્યા નગરમાં જાય તાં તેવો દોઠો પ્રકાર. ૫

સુંદર મહેલ ચિનામણુ સાર જડીત કનકે હીરા હાર
જીવ ગોખત્રા વાડી સહી, મઠી મહેલની સોબા કહી, ૬
વાડી કુપ તગાવને વાવ, તે નગર જતલાં કુપજો બાવ;
નગરની શોભા અપરંખપાર, બરડો દ્રવ્ય લક્ષ્મી અપાર.
પણુ વસતી ઝાઝી નહીં તહી, કોઇ કોઇ માણુસ ફરેછે સહી;
ખીચા બુચીને ગળીને પોત જોઇ માહોલની બોળા બોળ, ૮
કોઇ ઠેકાણે કુરૂપ પજો, કોઈ ઠેકાણે નારી પાણી બરે,
તેને જરૂ પુછે રાજ્ય, કો મુખે નવ બોલે વચન. ૯

તે જોઈ અચરત મનમાં થાય, એને કારણુ શું કહેવાય;
કોઈ મઠે બોલે નહી વાણુ, બણો અદેશો કરે રાજ્ય ૧૦
બેજાણુ મનગા કરે વીચાર. પછી આવ્યાં જ્યાં રાજ્યદવાર;
અગ્નર મધિ આવ્યા સહી, તેની સોંબાનો પારજ નહી, ૧૧
નેસતી ધાંચી તંબોળી સાર, કદોઈ કણુસારાની હાર

ધાંચી માચી પશ તાગીઆ જોહ, સરાણી હુંહાર કાપડી તેહ ૧
ગોશીની દુકાન હારે હાર, નાણાવતીણુ અપરંખપાર;
માળી ઘોળી ધાંચી સાર, રંધાડીઆ રંગારા અપાર. ૧૩
વેપારીઓ વેપારજ કરે, ગામમાં લોક ફરેતે હરે;
પણુ મુખે કોઇ બોલે ન વાત શમશાએ સહિ બતાવે હાથ. ૧૪

રાજ્ય સરવેને પુછે જરૂ કોઈ માઢેથી બોલે નહી;
જેને લેવાની ઇછા થાય, તે તેની દુકાને જાય. ૧૫
જેને વસતુ જોઇતી હોય જોહ સમસાએ બતાવે તેહ.

હાથમા નાણુ આપે જહરે તે વસતુ તેને આપે તાહરે ૧૬
પણુ માઢેથી બોલવાની ના, ત્યારે રાજ્ય જોઇ વીશમ થાય.

તે બનરની ચરચા જોઈ ત્યાં પણ જોલનુ દીકું નહીં. ૧૭
 ત્યાંથી આધા ચાલ્યા જાય રાજ મહેલ આવ્યો ત્યાંય;
 ત્યાં છડીઘર ઉભા છે દવાર જોઈકા ઝાલી કર મોઝર. ૧૮
 રાજકુંવરે જ્યાં માંડયું જોડલે, જોઈકા આડી ધરી તેડલે;
 જે જાણુ ઉભા ચોખાદાર તેણું અટકાવ્યો રાજકુમાર. ૧૯
 જોઈકા તેણું આડી કરી, પણ મુખે નવ ખાલ્યો તે ફરી
 ખેમાંથી એક કુમો રહ્યો ખીજો મહેલની માલે ગયો, ૨૦
 પાછો ને આવ્યો બનહરે, પેલી લાકડી પાછી લીધી તાહરે
 જે જાણુ સમામાં ગયા, જાછ કચેરીમાં જિભા રહ્યાં. ૨૧
 ત્યાં ખિડાછે પડીત પરધાન તે કચેરી જોભાગાન.

ગુણકા નરત કરે તે ઠાર પણ મુખે નવ ખાલે લગાર. ૨૨
 હાવ ભાવ કરે અતી ઘણા, હાથના ચાળામાં નહીં મણા
 મુખે નવ ખાલે કરેને ગાન, સહુ જોયા કરેછે તાન, ૨૩
 રાજન ખેડો સિદાસન, અરધાંગે સ્ત્રી રૂપ રતન;
 પેલા ખેજાણુ દીકાજાહરે, તે રાજન ધરી ઉઠ્યો તાહરે ૨૪
 પ્રણામ કરી બેસાડ્યા પાસ; તેની ઘણી કરી આશવાશ.
 તમે રાજકુંવર આવ્યાછો અહીં અમારા ભાગ્યનો પારજ નહીં
 પછે શેવકને કહ્યું ફરમાન એની ચાકરી કરેને આજ.
 નારી અરધાંગે હુતી જોહ તેને આજા દીધી તેહ; ૨૬
 તમે જાઓ ઘરમાં નાર; રશોધ સામચો કરો તથયાર
 તે રાજન વછર ખે જોધ રહ્યા પછે ખાલ પોતે ત્યાં કહ્યા ૨૭
 પેલી નારી જાહી ખેડી યદ પણ માઢેથી કાંઈ ખાલી નહો,
 અંગે ધરેલા સોળ શણગાર એ નારી રંભાનો અંવતાર ૨૮

દોહરા= રાજ કુંવર તય ખાલીઓ સાંભળતે રાજન.

આ ગામ અધુ નીરખીયુ વિપરીત દીકું કારણ. ૧

મુખે કાંઈ ખોલતુ નથી પણ પંખી કે માનવ જન.

સમા ખંધી જોઈ સહી, કોઇ નથી બોલતુ વચન. ૨
 એક દીકા તમાને બોલતા સાંભળો એ સંદેહ;
 આ મોહોડે કોઇ બોલતુ નથી; શું કારણછે તેહ; ૩
 ત્યારે રાજા કહે તમ સાંભળો, પછે મનાવશુ મન
 સંધે મનનો બાગીશુ પછી, તમે પ્રયત્ન કરો બોજન. ૪
 વાતણુ ખોલાવ્યો તે સમ, વપન કરાવ્યુ રાજન,
 તેસ જાત્રેસ શુંગધી ચાલી ઘણી, કરાવ્યુ મરજન. ૫
 ઉશળો દક અશનાન કરી, કરવા બેઠા બેજન;
 તણુ જણુ સાથે રહી, પારથે પેલા નાર. ૬
 તે અણુશારે પુછે સહી. ન જોઈએ તે સાર;
 મન મમતુ ગાગી લીએ, પણ મુખે બોલે નહી નાર. ૭
 તે બોજન કાયાં બાવતાં; તે દીકુ તેણે સ્થય:
 મુખવાસ લવંગને એસચી; ખીડાં આપ્યાં હાથ, ૮
 પછી ગોઠવાત માંડી સહી. બોલે ત્યાં રાજય;
 પ્રથમ તમારી કહો શહી, અથ છતી વારતાએ, ૯
 તમે ક્યાંથી આવ્યાને ક્યાં જશો, ક્યા તણા રહેનાર.
 નામ દામ અમને દોહો તમા. કોણુ તણા કુમાર. ૧૦
 ત્યારે રાજકુંવર ત્યાં બોલીઓ સાંભળરે નરેશ;
 અમો ચીલસેન રાજના તન, કશુંબા નગરી દેશ,
 આ વજર છુત કહેવાય શહી. માહારેછે મીત્રાચાર
 અન્ન બેજણુ અરાવે બેસી કરી, રમવા ચાલ્યા શીકાર; ૧૨
 ગોઠણુ મારા હાંથમાં મારતો પર્યંતે કરી ચીશ
 તહાં તપશી એક તપ કરે જઈ વાગી તે શીશ. ૧૩
 રૂંધીર પાર તેને વહી, કરવા માડ્યુ રૂઢન;
 અંમો સમીપે જઈ પછીઉ. કરમરી પુછુ અમો નયન. ૧૪
 તે કહે જોર એવડુ કરેતો જાઓ કપુર સમાવતી ગામ;

તેની પુત્રી પરણે જઇ, જેનું કસતુરાવતી છે નામ, ૧૫
વચન તેનું સાંભળી, અગને લાગી હોડ.

ત્યાંથી અમ્મા બે ચાલીઆ ખુદતા આન્યા પાહાડ, ૧૬

અમે દુખ ધણું વેદ્યુ શહી, આતી સુતા અધોર વન;

નિદ્રા કીધી બેઠે જાણ, ત્યા થયુ અમાને સ્વપન. ૧૭

તણુ પુરુષ કોઈ આવીઆ શુરવીર તે દામ.

આજથી ચોથે દહાડકે આવશે આશાવરીગામ. ૧૮

ત્યા કામ તમારુ થશે જડશે તમને બાળ;

એમ કહી પાછા વળ્યા એટલે થયો પ્રાતુસ કાળ ૧૯

તાંથી અમે ચાલ્યા સહી તેને દહાડા થયાછે ચાર,

તાહાંથી અમ્મા આન્યા સહી તમ નગરીને દાર. ૨૦

પણ સંદેહ મનનો મટાડીએ કે બોલતુ નથી કેમ;

વેપાર વણજ કરે શહુ, કોઇ મુખે બોલે નહી વચન. ૨૧

હાને ચલે લીએ દીએ, કોઇ મુખે નવ બોલે વચન.

એક તમો મુખ બોલો શહી, એ ભરાંત પડેછે મન. ૨૨

ત્યારે તે નર બોલીઓ. કહુ અમાર ભરતાંત.

સુખ દુખને હાણ વરધ તે બાણ તમારી ભરાંત. ૨૩

ચોપાઈઁહમ સોરઠ દેશ તણા રહેનાર; હમે જાત તણા સુતાર

હમ્મા બેબાઈની જોડી રાહી, એના પ્રાકરમનો પારજ નહી ૧

દેવધર છે મોર નામ, બીજા પ્રાણધર અબીધાન

તે મોટા હું નાહાનો સહી, મારે દુખનો પારજ નહી. ૨

અમે આમને સુરસેન રાજન, અમે જાતે હતા નીરધન;

હમ્મા બેબાઈએ વીચારી પેર. દ્રવ્ય કેમ આવે આપણુ ઘેર.

હમગાં કીસબછે અપરમપાર, બેબાઈએ કર્યો વીચાર:

કાષ્ટ તણો એક હંસજ કર્યો માંહે દોરી સંચારો ભર્યો ૪

તેમાં કળા શી કીધી પ્રકાશ તે ઉડો હંસ ચઢી આકાશ,

રાજકુમાર તો જી રે તડાં, બંડાર ખજનો બરયાછે જહાં ૫
 તાળાં કુલક જહુ ત્યાં રહે, વળી ચોકીદાર કોઈ ચોકી કરે.
 પેરેગી ત્યાં પેરા બરે, ત્યાં રાતે હંસ જન્ય જનહરે. ૬
 તાળા કુલક નજરમાં રહે, તરત ઉઘડી જન્ય તાહરે;
 હંસ પેશે ઓરડાએ જનર પાંખ પોતાની પોહોળી થાય. ૭
 હંસ પેહોળો થઈને ચાંચજ બરે; પેલી દોરી બારે થાય જનહરે
 મારો બાઈજન શ્રે ને ઠામ પાછો આવે પોતીકે ગામ. ૮
 તરત દોરી એવે ઉત્તાસ, હંશ ત્યાંથી ઉડે ઓકાસ
 દ્રવ્ય હરયુ તેણે અપરંપાર. એમ કરતાં પરસ થયાછે ચાર ૯
 તે બંડાર સરવે ખાલી કર્યો, દ્રવ્ય લેઈને પ્રમા બર્યો.
 એક દીવસ સુ કહી થયુ તમ આગળ તે સાચુ કહુ ૧૦
 તે બંડારીએ કર્યો પોકાર, દ્રવ્ય ખજનો નથી લગાર;
 ત્યારે રાજને ચિતા થઈ, ચોકીરાળા તેડાવ્યા તહીં. ૧૧
 તમારી ચોકીમાંથી દ્રવ્યજ જન્ય, તે ચોરને કરો પેલાય
 નહીંતો તમને માફ સહી મારયા વીના મુકુ નહીં. ૧૨
 તે જગતા રહ્યાં રાત, તે ન જાણે મારો જાત;
 ત્યારે હંસ મોહ્યો તે ઠામ, ત્યારે ચોકીવાળે શું કીધું કામ ૧૩
 હંસ આવતો પેઠો જનહરે, ચોકીરાળે જાણ્યુ તાહરે.
 હંસ પેઠો જ્યારે બંડાર. દ્રવ્યબરયુ તેણે અપરંપાર, ૧૪
 પાછો નીકળ્યો જ્યારે બાહાર ઉત્તાને કર્યો વીચાર,
 એવે તેણે જાણ્યા સહી, એટલે દોરી તુટી ગઈ, ૧૫
 ખાલી દોરી આવી હાથ. ત્યારે મમકીને ઉઠ્યો જાત,
 તેણે વિચારી એવી પેર, જે હંસ રહ્યોં રાજને ઘેર. ૧૬
 એ રાજા મુને ઓળખશે રાહી. એ વાતમાં સંદેહ નહીં.
 દોહરા= કાષ્ઠ તેણે એ હંસજે, એનો પ્રાણુધર ધડનાર
 નીચે જાત આવ્યુ સહી, એમ કીધો મન વીચાર. ૧

એમાર્યા વીના મુકે નહીં હુંડી સે ધરજાર;
હવે મુકે નહિં છુપતો શુળીએ દે નીરધાર. ૨

એનું મન વીચારીયું તે માંડી કહી વાત;
આપણે અહીંથી નાશીએ નહીતર કરશે વાત. ૩

ચોરી જવાઇ આપણી માટે એનો તરત;
નાસો હવે અહીંયા થકી નહીતર માથે આળ્યું મરત ૪
વીસાન એ ગડયાં ત્યાં હતા કાઢ તણાં નીરધાર;

તેમા દોરી સચરે અતી ધણો તે ઉડતાં આલે આકાશ; ૫
એક સાતસે જોજન જાએ શરી ણીજી ચારસે જોજનસાર

ધન માલ તેમા લેઇ કરી, એ ભાઇ થમા અસવાર ૬
સાતસો ઉપર પ્રાણુવર ચડ્યો, ચારસો ઉપર હું અસવાર;

તે રાતે રાત ચાલીઆ, અગે અંગીક્ષ ગગન મોખર; ૭
મારો પ્રાણુવર આગળ માલીઓ, હું રહ્યો પાણુજ છેક

પછી ખચર તેની નથી, હું રહ્યો તે ઝીકા એક. ૮
ચારસે જોજન હું આવીઓ હું સુતો વડ એક હાંમ

રાતે નિંદરા કીધી ઘણી, પછી શુ થયું ત્યાં કામ. ૯
શ્વપનું આળ્યું તહીં મુને દીઠા પુરૂષ જણુ લણુ;

તમને જોમ કહ્યું હતું, એમ મુને કહ્યું વચન, ૧૦
કહ્યું આજથી ચાથે દહાડલે, આવશે શુંદર હાંમ;

તે નગર ગયું દેહવટ થયું, એક દર્દીતે કર્યું તે કામ ૧૧
માણુસ સરવે ખાઈ ગયો. પણ માણુસ ન મળે કોઇ

હાંમ મુકી નાશી ગયા, જેવા રહ્યું નહીં કોઇ. ૧૨
ભર્યું ભાદર્યું શેઠેરછે, પણ માણુસ ન મળે કોઇ.

તાં રાજ મહેલ આવી રહ્યો; કરતુત દર્દીતના હોય. ૧૩
ચોપાળ.

એમ કહીને પુરૂષ ગયા, એટલે અમા જાગતા થયા;

પ્રાતઃકાળ થયો જાહેરે, અચ્ચે તાંથી ચોલ્યા તાહેરે. ૧
 તથુ દહાડા ચાલ્યા જાહેરે, આ નગર અન્ન દીકું તાહેરે,
 નગરમાં ઉઘાડા દ્વાર, નહીં મળે કોઇ ચોખ્ખોદાર. ૨
 ગામમાં પેદા જાહેરે, કોઈ લોક ન મળે તાહેરે,
 બધી દુકાનો ઉઘાડી સહી, માલ ભર્યો તેની સંખ્યા નહીં. ૩
 પણ ન મળે ત્યાં ચોખ્ખો કોપ, એવું દેખી મન અચરત હોય
 નાણાવટીની દુકાનો જોઈ ઉઘાડી પડીછે તહી. ૪
 બારણું રૂપીઆના ઢગલા બણા, ઝવેરી જડીઆ ચોકશી તણા,
 બધાનો માલ પડેછે બાહાર. ન મળે કોઈ રખવાળ. ૫
 એમ સઘળું જોયુંછે ગામ, પછે આબે હું આણે હામ;
 રાજ મહેલમાં જોયો સહી, પણ કોઈ માણસ દીકું નહીં. ૬
 ખજાનો ઉઘાડ્યો સાર. તેમાં દરબ્ય ભર્યું અપરંગ પાર;
 હું આપે એકલો જાત, તાર પછે કહું એક વાત, ૭
 શું શું શેહેર એવું દેખાય, જાણે કોઈ આવેને હમણું ખાય;
 ચર થર કાંપે માંડ શરીર, પણ મેં મનમાં ઘણી ગમ્પી ધીર, ૮
 પછી મનમાં કર્યો વીચાર હું એકલો શુ કર આહાર
 પણ મારી પાશેછે વીધા ઘણી, વીશ્વકરમાના પ્રાકરમ તણી ૯
 તે વીચાર મનમાં કર્યો સહી પછી મેંએ શુ કીધું અહીં,
 પછી કાઠ તણા પુતળા કર્યા ગાહે દેરી સંચારા ભર્યા; ૧૦
 કુતરા બઘાડાં ઊંદર સહી; તે પણ કાઠ ઘડેલા અહીં,
 કાગડાં કાળર ચલ્લી સાર; તે પણ કાઠના ઘડ્યા આ બાર. ૧૧
 માખી કીડી સરખ મંજાર, તે પણ કાઠના ઘડનાર;
 હંચ ત્રાર ચકોરછે સહી, જડછે તેમાં કાંઈ ચેતન નહીં. ૧૨
 અશ્વ ગજ રપ બળદોઆ જોડ, તેમાં નહીં ખાપણુકે ખોડ
 આ સભા ગાહરી બેઠી સહી કાઠ પુતળા ઘડેલા અહીં ૧૩
 ગુણુકા નરત કરેછે નાચ તે પણ કાઠ તણીછે સાચ;
 અરખાગે મુજ રાણી શહી રજોઈ કરી જમાડ્યા અહીં, ૧૪

તે પણ કાષ્ટ પુતળી સાર તે પણ સાચી નહીં લગાર.
 સાચામાં બેઠા બેઠાએ અમો, એટલે બે બેજી આયા તમો ૧૫
 મુને એકલું નવ ગમે આ ઠાર; મારે અમાએ કર્યુ એકાગ;
 આ સંધ્યા કાગ ફરમાયુ કરે ગામ ગમે ફરેને હરે ૧૬
 પણ મુખે બોલે નહીંવાણુ. જીવ નથી પણ જડછે જાણુ;
 મન રમાડો કરીને રહુ શુંપ દુખ ડોની આગળ કહુ ૧૭
 આજ આમારો આત્મા દરયો, સફલ જનમ અમારો થયો;
 તમા બે જણને દીકા જાહેરે ઘણાં ખુશી થયા તાહેરે ૧૮
 આજ ચારે વરસે બાગી બુખ જાહેરે દીકુ તમારે મુખ;
 તમ ઉપર ઉપજે બહુ વહાલ, આજ મુખે બોલાતો લાગ ૧૯
 ખાઓ પીઓને સુખે રહો, કામ કાજ હોયતો મુજને કહો;
 હવે જવાનુંજો કરશે તમા. માહાદુખ પામીશુ અમા ૨૦
 તમો બેસો રાજ આસન, અમા સાકરી કરીશું રાજન;
 આ સરવે તમારો માલ, અમા તો છીએ રખવાળ. ૨૧
 પણ એક દુખ મહારા મનમાં ઘણું, વિજેગ ભોગવું ખાંધવ તણું;
 આગળ ચાલી ગયોછે એહ, ફરી મુને મળ્યો નહી તેહ. ૨૨

દાહરા

આ નગરમાં હું એકલો. નથી ખીજી હયાં કોય;
 તમા બેજણુ આવી મળ્યા, હવે માંહાં સુખ મુજને હોય ૧
 રાજ કુંવર વળતુ વદે- અમથી પ્રેમ રહેવાય;
 કસતુરાવતી જોવી સહી. તે પીના દેહ ન ધરાય; ૨
 મને ખાતું પીવું ગમે નહીં, ન ગમે કરવી ધાત;
 જો કસતુરાવતી મળે નહીં. તો દેહની કરવી ધાત. ૩
 પણ ધન્ય ધન્ય તારી ખુદીને ધન્ય ધન્ય તારો અવતાર
 કાષ્ટ પુતળા ધડયા સહી, કરતુત કીધું મારતાર. ૪
 આ પરાક્રમ થોડું કર્યુ દેહના ન આવેપાગ;

ત્યાં નવી સરદ્રી કાઢી શકી, ધન્ય ધન્ય તુજ અવતાર. ૫
 કાલે ચાલે કામજ કરે પેહરે એકે શઙ્ક શાંથ;
 ખાય નહીં જોલે નહીં, એતો દારી પરકુંને હાથ. ૬
 તારી વધામાં બાકી નહીં. અમ્મ જોઈ થયા પેસેન;
 રુ ધારજ રાખી ને રહ્યો, તારી બુકી ધન્ય ધન્ય. ૭
 હાયા.

મરતુ સોકના જન ધન્ય ધન્ય તાહારી બુકી.
 મરતુસોકના જન સધળે તાહારી શુધી.
 મરતુ સોકના જન. પરાંકરગ જહાના જેવું
 તું થડે ઘાટ અપાર. જ્યાં જોઈએ ત્યાં તેતું.
 તુજ ચતુરાઈમાં ખામી નહીં એ હાલે ચાલે બધું અહીં.
 ધન્ય ધન્ય તારો અવતાર એક નમતન્ય તેમાં છે નહીં ૧
 કાળા માથાના જન બાધને વસજ કરતાં;
 કાળામાથાના જન સમુદરમાં તે તરતા.
 કાળા માથાના જન જન્મમાં દીવા બાળે.
 કાળા માથાના જન સવરગમાં પાતાળે
 કાળા માથાના જન જો પર દાવા પર જઈ કરે
 કાગણુ માહનને વશી કરણુ, તેતો વળતી નીત્ય કરે ૨
 આપાઈ

રાજન કહે સાબળ શુતાર, તારા પ્રાકરગ અપર પાર.
 માટે હવે આપા દીજીએ અમ્મ અમારો પંથ લીજીએ ૧
 કસતુરા વતી જો ગળથે તાર તો આવીશુ પછા આઠાર.
 નહીં જડે અગને એજાણુ તો હમ્મ હવે કાલાડીશુ પ્રાણુ ૨
 એમ કહીને છાના રહ્યા તારે જોલ દેવધરે કહ્યા.
 ચીંતા શાને કરાજે તમા એની બાળ કલાડીશુ અમે ૩
 કપુરાસેહેર નગરી કહેવાય તે ચારશે જોજન અહીંથી થાય.

પાણુ વચે દરીઓ આટા સહી દોથી નઠ શકાએ નહી ૪
 તે નગરીછે દરીઆ પાર તમે કેમ જઈ શકો તે કાર
 તમે ઘોડો રહેવાદા આ કામ, માટે એક કરોળી કામ ૫
 જે વિમાન અમ પાશેછે શાર, આંરશે જોજનનું જનાર
 એના કપર સ્વરંગ થાઓ સુખે દરીઆની પારજન જાઓ ૬
 ત્યારે હરખ્યા તે રાજન આરત પુરી પડી અમારે મન,
 તમ પરતાપે મળશે નાર, પાછા આવશું આણે કાર- ૭
 અથ્થ મુકયા તેણે હમ એ જણુ જઈ એકા વીમાન;
 દોરી મેયા જોના સાર, હોયુ વીમાનને દરીઆ પાર ૮
 ચારશે જોજન આગ્ય નેટલે, વિમાન હું હુ ઉતરયુ તેટલે,
 ત્યાં વરતી દીડીછે ઘણી, શોભા રૂડી નગરજ તણી. ૯
 કનક કોટ અગ્રારા કરે હીરા રત્ન જડયા કાંગર.
 દરવાજા શુદ્ધ છે સાર. બાનું મય શોભે જળકાર, ૧૦
 દવાન દીવાન કિમા આસણિ, તે ચોક્કી તણે કારણે
 તેણિ પછયુ જઈને હામ આ નગરનું શું છે નામ ૧૧
 ચોક્કીદાર બોલ્યો કરી પ્રણામ કપુરસમાવતી નગરનું નામ
 કપુરશેન આણે રાજન; દરદ કોઈને નહીં મન ૧૨
 એનું સાબળી બને જણુ રહયા પછે નગર મધે તે ગયા.
 બને જણિ વીચારી પેર ઉતરયા જઈ માલજુને ઘેર ૧૪
 દોહરા

એ માલજુ ઘેર રહયા સહી; એ જણુ આવનવીર;
 નગર ચરયા જુવે સહી. મનમાં રાખી ધીર. ૧
 દીવસ આઠ સેહેને ગસા, માલજુને પુછી પેર;
 સુખ દુખ કેનું શહેરમાં, રાખે ચહેરકે કેર ૨
 શુ નામછે રાજ તણું પ્રધાન કેવો કહેવાય;

- રી પેર પ્રજા પાંગે સહી, કેવા ચુકાવે ન્યાય; ૩
 માલણ કહે તમે સાંભળો હમારા દેશની વાત;
 સુખ સ્વરગના જોટલુ, ખોટી નવ કહુ નત. ૪
 એ કપુરસેન રાજા સહી, તી લોચન પ્રધાન;
 પુર પ્રજા પાંગે શહી દેઈને ઝાઝાં માન. ૫
 ચોર લંપટ ચાડી નહી. અદેખાઈ નહીં દેહ;
 પરમારથ જીપર પ્રીતી બણી. સકુને મન રતેહ, ૬
 વખી એક પુલી પરીવારમાં શુદ્ધ મતુર સુખણ;
 આ જીમે વખાણ શુ કર જેનું પેટજ પોઈઅણુપાન. ૭
 તે સમાવડ નહિ કે શુદ્ધી અવની તલખાનર;
 તે બહાએ નીરખી નથી. સહસ્તે કીરતાર. ૮
 મુંજ જોતાં દુઃખ રહે નહી. અચળ ચીત નવ રહે કાંમ;
 જોના નેત્રગાણુ ચંદીરહે જેનું કસતુરાવતીછે નામ; ૯
 ભરજોબન વરસ તેરની, સ્વદસ્તે ધડી કીરતાર;
 અથ છતી તમને કહયુ આ નગરીનો સાર, ૧૦

ચોપાઇ

- એવી વાત કહી જાહેરે રાજકુંવર જાણ્યો તાહરે,
 પરણીકે કુંવારી રાહી, લેનું કારણ કહેને અહીં. ૧
 ત્યારે માલણ ખોલીયાણુ, હજીકુંવારી છે તે જાણુ,
 એ કુંચાને મોટી ખોડ એવી કયાંથી મજશે જોર. ૨
 એના પીતાએ પરણાવવા ફરી ત્યારે એણે ના કહ્યુ ફરી
 કહ્યુ મારે મન છે અદકુ માન મુજને છે કેરવનું જાન ૩
 પુરવ જનમનો કંથ મજશે જાહેરે અમો લેને પરણીશુ તાહરે;
 જો પરાણે પરણાવશે રાજન, તો તતક્ષણુ હાંકુ માર તાં ૪
 તે માટે કુંવારી એહ; સકુને પરણવાની ના કહે.
 માગાં આવેછે અપરંમપાર, સકુને રાજા કરેછે નાકાર, ૫

એવી વાત કહી જલ્દરે રાજકુંવર ખેલ્યો તાહરે;
 એનો કોઈ જાણેછે પાર, કે પુરવે કોણુ હતીએ નાર. ૬
 ત્યારે માલણુ બોલીવાણુ સાંભળ રાજ અતુર સુખણુ.
 કસતુરાવતી નામની વાત તે જાણું એક મારી જાત. ૭
 તેને માહારે અદકો રતેહ જીવ એકને જીવળી દેહ.
 સુંદર મહેસ દાશીનો શાર, દહાડે શદ્ધજ દાશીરખવાળ, ૮
 મારે રોજ જવું પડેછે તહીં, કુલની એળી ગુથીને સેધ
 એક દીવસ થો યયો જનાવ. વાત કરવાને આજ્યો દાવ. ૯
 કુલ આપવા ગઇ જલ્દરે મુને હુકમ કર્યો તાહરે.
 મુને કહે કાંઈ વાતજ કરો, કુલ મારા માયામાં બરો.
 રાખી દાશી પાશે હતી નહી, ત્યારે મં એવી વાણી કહી;
 તમારી જીવાની વહીનેજાય, કેમ પરણ્યાની કહોછો નાય ૧૧
 ત્યારે તેણે મને કહ્યું એમ તુ પરણ્યાનું નામદેછે કેમ.
 પુર્યજન્મનો સ્વામી ગજશે જલ્દરે હમ્મા પરનીશુ તાહરે, ૧૨
 મેં કહ્યું ખેન તમે સાચુ કહો પુરવે તે તમે કયાં રહો.
 તમને એવુ કયાંથી જ્ઞાન, તે વાત કહો નિધાન. ૧૩
 ત્યારે કસતુરાવતી બોલી વચન આજ તાશ મનાવું મન
 હું કોઇ આગળ ન કહુ વાત, તે આજ ખાલુ તારી સાથ ૧૪
 રખે કોઈને કહેતી જઇ, તે વાત માંડીને કહી;
 માન સરોવર જ્યાં છે રહી, હંસણી અવતાર હુંતો તહી ૧૫
 હંસ હતો મારો બરથાર, માંહે માંહે પ્રીત અપાર.
 જલમીલને જેમ પ્રીતજ જડી. જુદારહે નહીં એકે ધડી ૧૬
 એમ કરતાં મને થયો એક તંત, હરખ્યા નર નારીના મન;
 એમ કરતાં પુત્ર મોટો થયો; અમારો હરખ નવ જાએ કહ્યો,
 હું લાડ લડાવુ અપરંગપાર તન મન જાણું સરવે કુમાર.
 શીવ દેવજ હતુ જ્યાં. અમે નર નારી રહેતાં ત્યાં. ૧૮

આવ્યો તાપુ તશ્મા સહી, બ્રહ્મી કેરો પારજ નહીં;
જન પુણ્ય મરાણ્ય ત્યાં, તેમાં મારા જોડા કુખીઆ થાય ૧૯
દોહરા

- પુત્ર મુજ પડ્યો સહી હરા ગયો તો આહાર.
પુત્ર પડ્યો તે જજી વીજો ગયો ત્યાં તો નીરધાર. ૧
પુત્ર જતો દીકો જહરે, મેં માંડયુ કલપાંતઃ
તે ફરી પુત્ર દીકો નહી, આવી ગયો ત્યાં અંત. ૨
મેં રૂદન કીધું ત્યારે ફરી પુત્ર પુત્ર કરી પોકાર,
એટલે હંસ તહાં આવીએ, કેમ રૂદન કરેતુ આજ ૩
મે વરતાંત માંડી કહ્યું, જે ગયો લાડકવાયો તન.
એવું શુણી હંસ કગકળ્યો જે ગયો લાડકવાયો તન. ૪
હાથ હાથ કરે ધણું, કુટે માથુ તે વાર;
પછે ધીરજ રાખીને રહ્યો મને ધીરજ નહિ લગાર ૫
હું લટ તોડુ માંચાતણી કુટુંબકુંને શીશ,
ત્યારે હંશે મને અહુ પ્રીછા, કરી મારા ઉપર રીસ ૬
હવે દુખધરે કેમ ગોરડી, એ મુખે જીવે નહિ કોય
દધવ ગત છે અટપડી હોતાર હોયતે હોય. ૭
માટે છાની રહે તુ કામની. રૂદન કરે શું થાય.
જે જાયું તે સરવે જશે વેહેયુ મોડુ નીરધાર. ૮
વળી તુને હુ જીવતા સહી પુત્ર યાજે ઉતપંત,
માટે છાની રહે તુ કામની શાને કરે રૂદન ૯
પછે રડતી રહી હું તે સમે પણ મનમાં ધર્યો વર્ષ રાગ.
શંસાર શુષ્ક છોડયું સહી. જાણે લાગી આગ. ૧૦
એમ થોડાદીવસ ગયા જહરે ત્યારે હંસ બોલ્યો વચન;
સંભળ નારી સવક્ષણી, આજ મુજને એવુ મન. ૧૧
સંભોગ કરીએ આપણે તુ નારી ચતુર સુજાણ.
જો પરમેસ્વર કીરયા કરેતો પ્રગટ થાય સંતાન. ૧૨

ત્યારે કળા કળી ઘણું કામની, હંસને કરવો ધીકાર;
 પુત્ર શોક તું નવ વરે. કઠણુ પુરૂષ અવતાર. ૧૩
 ધીકાર ધીકાર હંસ તુજને. તું એ સ્ત્રી મોલ્યો વાણુ;
 મહારે સંગ કરવો નહીં નથી જોછનુ સંતાન. ૧૪

બોપાઇ.

કરોધ ચડો મુજને આપાર; હંસ મે તુને ક્રોધો તીરસ્કાર;
 મારે સંસારશું સળાધ નહીં, તારે ભોગની છછા થઇ. ૧
 કેમ સાંભરે નહી તુજને તંન, એવુ કઠણુ થયુ કેમ મન;
 પુરૂષ જોત કઠણુ નીરવાણુ હવે તજુ હું ગાહરા પ્રાણુ; ૨
 સામળા હંસ તુ ગાહારી વાત, હવે હું કર દેહની ધાત
 હું મરું જઈ આપો આપ, તેનું હંથ તારે શીર પાપ ૩
 દવ બળતોતો તેણેકાર, ત્યાં અંપલાવુ અગની પ્રાકાર;
 એ વાત ગાહારી કહી ખરી આ રાજકંન્યા થઈને અવતરી ૪
 તે હંસ પાછો ગળશે જાહરે, તેને અમો પુછયું તાહરે;
 તેની ગાહારી જો મળસે વાત; ત્યારે પરણ્યું તેની સાથ ૫
 એવી વાત મુજને ત્યાં કહી; શીખામણુ મુજને દીધી તહીં
 એ વાત રખે દો આગળ કરો. મુખે તમારે ગહીર પરવરો ૬
 એ છાની વાત તમ આગળ કહી. રખે તમ કોઈને કહેતા શહી
 તે માટે હજી કુંવારી કન્યાય, તે પરણ્યાની કહેછે નાય, ૭
 કંઈ આવી ગયા રાજના તન, તે જુડું જોલતા વચન.
 અમો પુરવની જાણુ વાત. પરણાવો અગારી સાથ. ૮
 વાત કરેને જુઠા પડે તેનો ઘાટ તે રાજ ધડે;
 માનભંગ થઇ પાછા જાય, એમ કંઈક આવી ગયા રાજય ૯
 એમ કહીને છાનીરહી, ખરી નિસા રાજની થઇ,
 એમ કહી ઠેકાણુ થયા. રાજ વજર ખે રમવા ગયા. ૧૦
 કહો વજર હવે સાચી વાત એ નારી કેમ આવે હાથ;
 તેનો કાંઈ કરીએ પરપંચ જોમ ન આવે. હોની આંચ, ૧૧

ગુણુશ્વભાવ ગુણુનો બાંડાર, લક્ષણ પુરણ વીશને ધાર.
 રાગ પણુછે ચતુર શુંજણુ, અને પુરણ છે ગુણુવાન. ૧૨
 ખેલુએ વિચાર કીધો સહી, પ્રપંચ વીના કાંઈ મળશે નહીં
 એક રાગને પીજો વજર, તે બેઢજણુ થયા ફકીર. ૧૩
 હંસા અંગ પોકારજ કરે તે ગામ ગધે ખે વળુ ફરે,
 ભગવાં લુગડા અંગે ધરયા શેલી સીંગી માંહે બરયાં. ૧૪
 રાગ જીંચી રાખે દ્રષ્ટ, ધણું એક તે પામ કષ્ટ;
 હાથ પસારી કરે પોકાર, હંસા હંસા કરે પોકાર ૧૫
 તે વજર સુત સાથે ફરે. રાગ તેવો કારજ કરે,
 ગલી કુંચી સબજે ફરે, હંસા હંસા વાણી ઓચરે; ૧૬

દોહરા.

ગલી કુંચી સબજે ફરે, ચડતાં શેરી ખગર;
 મહેલ મહેલ ઉભોરહે તે મુખે કરે પોકાર. ૧
 લોક તેને જોયા મળે નાનું માટ્ટુ સરવ.
 રૂંપ જોઇ ફકીર તણું સરવે મુકે ગરવ, ૨
 કેસ છુટા મુકયા સહી, વિભુતી લગાડી સરવ અંગ.
 ભગવા કછોટા વાળીઆ, તેથી શોભે શુંદર અંગ. ૩
 નેતરે જળ ભરી કરી કહે એમ વારંવાર,
 ઓ હંસા એમ કહે શહી પીજો નહીં વિચાર. ૪
 લોક કહે ફકીરને જો જોઈએતે શો
 માગે! મા શામુ નોઠ કારણ મેનનું કહો. ૫
 ત્યારે હંસા એમ કહે, પીગુ નવ કહે કાંચ
 કાંધ ખાલાવે ત્યારે એમ કહે. પણુ ઓડે નહીં કાંધ હાથ ૬
 એમ રેજ દીન કરતા સહી સાંજે આવ માલણુને ત્યાં;
 એમ ઘણા એક દીન વહી ગયા ત્યારે જાણુતી માનણુ ત્યાં
 એમ ફરતા ફરતા પરવરયા જ્યાંછે રાગદવાર
 ઓ હંસા એમ કહે શહી તેને લોક જુવે અપાર. ૮

- એમ ફરતા ફરતા આવીઆ જ્યાંછે પુત્રીનો મેહલ
મેહલ તજે ઉભા રહી, નાજે એમજ ટેલ. ૯
- હંશા એમજ કહ્યું નેન બરીને નીર;
તે બચી દ્રષ્ટ કરી એમ કહેનો ફરીર. ૧૦
- તે કુંવરી બેઠીછે બારીએ. ચક્રનાળી તે વાર
ઘોડો પેઢા ફરીરને કહેવા લાગી નાર ૧૧
- સખી બોલાવી તે સમે કહેવા લાગી વચન.
આ ફરીર બે કોઇ કારમા. શુ કહેતા હસે મન. ૧૨
- પુછે જઈ ફરીરને શુંછે તમ કારણ;
આપણે જ જોઈએ તે આપીએ મનાવીતેનું મન ૧૩
- ત્યારે દાશી આવી બારણે. બોલી મુખથી વાત.
તે ફરીરને બોલાવીઆ પછે જોડી બે હાથ. ૧૪
- તમારે જ જોઈએ તે કહે સું છે તમારે કષ્ટ.
સાચુ કહો સજ્જણા એમ દાશી બોલી સપટ ૧૫
- રાજ કુંવર તવ બોલીએ. આ હંશારે વચન
બીજુ કાંઈ બોલે નહોં દાશી વીરમે પામી મન ૧૬
- નારી આવી માળીએ કહે કુંવરીને પેર;
એ બીજુ વચન બોલે નહોં. આ હંશા એમ કહે. ૧૭
- પાછો કિતર આપે નહી તો શું શમજીએ મરમ
જોઈતુ કાંઈ માંગતો નથી. એ ધારી બેઠો ધરમ; ૧૮

ચોપાઇ

- ત્યારે રાજકુંવરી બોલી વાણ. સાંભળ દાશી ચતુર સુખાણ.
તે ફરીરને બોલાવો તમા બેદ તેનો પુછીશું અમા. ૧
- દાશી હસીમસી હેડી ગઇ જઈ ફરીરને વાણી કહી;
તમને તેડે રાજ કન્યાય, કાપા કરીને આપો ત્યાંક. ૨
- તે ફરીર એવું સાંભળી. મન તણી પોતીછે કળી
ફરીર ત્યાંથી ધરમા ગયા તે દાશીની સાથે થયા. ૩

ખેસાડયા કનક આશન દીઠા બેહુ તે રૂપ રતન
 મનમાં પોતે શગળ નાર. અંદેશો પછે કરે વીચાર. ૪
 ન હોય એ ફકાર સ્વરૂપ નીશયે દોષ પ્રથવીનો ભુપ
 ચક્ર નાખીને બેઠી નાર. દાસી સાથે પુછાવ્યો વિચાર. ૬
 કહો ફકાર સુ ગાગો તમે જે જોઈએ આપીએ અમા
 ખાન પાનને ધનને ધાન જે જોઈએ તે કહો સાચી વાણ
 ત્યારે હંશા કરી કરયો પોદાર ખીજે નથી વીચાર;
 નારી મનમાં અચરત થઈ, એ પુરણુ દુખ બારેસો સહી. ૭
 સાચે ખીજે ફકાર છે જહ, નીચા કરે છે દ્રસ્ટે તેહ.
 તેને નથી ખીજે વિહાર તેને જહને પુછે નાર, ૮
 કહો આસુ ખાસે છે વચન, તેનું શું છે કહો કારણ;
 શું મુખે એ કહે છે તેહ, અમા રામજતાં નથી કાંઈ એહ હ
 અમ એવું પુછ્યું જાહેર. એ હંશા એમ કહે તાહરે-
 શું જોઈએ છે એને શહી. કહયાવીના કોઈ જાણે નહી, ૧૦
 અમેનો શગળ એ નહીં નાગ માટે કહો શાસુ આ હામ,
 ત્યારે વજર ખાલ્યો બોલ, તેનુંતો બારે છે તોલ,
 એની પુરવ જનમની સ્ત્રી છે જેહ હંશાફક્તી સંભળાવે તેહ;
 ત્યારે દાસી કહે કાંઈ એમ મરગ અથઈતી સંભળાવો ફરણુ ૧૨
 દોહરા= ત્યારે વજર એમ ખોલીઓ સાંભળ નારી વચન;
 કોસંખા નગરી સહી ત્યાંનો ચીત્રસૈન રાજન. ૧
 તેના તન એ છે સહી. તેનું બરાસ રાખે નામ
 અમા વજરના પણુ કુંવર સહી. ગુણુસ્વભાવ એબીરામ
 રતેહ મારે નાનપણુ થકી એક એકના એકકાં મન
 ખાવુ પીવુ અઠકુ કરવુ એકલા મેન. ૩
 અણી પુરૂષ એ છે સહી. એમાં છે યતરીશ લક્ષણ;
 કહોતો વીવા કીજીએ એના ખાપે કહ્યું વચન. ૪
 માગાં આવેછે શહુ દેશના જ્યાં મન માને ત્યાં સાર ૫

પ્રોહો કુંવર જોઈ કરી, પરણાવું કન્યાય. ૫
 તારે રાજકુંવરે એમ કહ્યું, મુજને છે અનકુ સન;
 પુરવ જનમની મળશે સહી, તો દર્શું કન્યાદાન. ૬
 ત્યાર વીના પરણું નહીં; મારે એવી આધા બાણ;
 હવનામ લેજો પરણ્યા તરું, તો તતક્ષણ તજશું પ્રાણ. ૭
 એમ કહી બેઠ નીસરયાં ધરી મન વર્ષરાગ;
 કાર્ય થઈ વનમાં ભગ્યા સંસાર કાઢી ત્યાગ, ૮
 રેશ દેશને ગામ ગામ, જોયા ખડ વડ ઘાટ;
 તે ધ્યાન એને લાગ્યું સહી, ને લાગ્યું એને હાડ. ૯
 એની નારી મળશે જાહેરે, તે શું કરશે વાત;
 નહીતર એ બોલશે નહિ, દેહની કરશે ઘાત, ૧૦
 ચોપાઈ

ત્યારે રાજપુત્રી બાલી વચન, કહો એના પુરવ જનમનું કારણ
 ત્યારે વડર બોલે છે વચન. કેમ સંદેહ ભાગુ એ મન. ૧
 ત્યાં નારી કોણ હતી ખરે; કોણ પુરવ જનમાંતરે.
 તમો રાજકુંવરીહો સહી, માટે તમ આગળ કહેવાએ નહી ૨
 તમ આગળ સાચુ કહીએ જારે, કદાચને તમો એમ કહો તારે
 નિશ્ચયે પુરવ જનમની નાર. નિશ્ચયે મારો એ ભરથાર. ૩
 તારે એનું ભાગે વરત, તે વેળાએ પામી મરત;
 માટે તમ આગળ કેમ કહેવાય, એમ કહીને રહ્યા છાનાય ૪
 ત્યારે રાજકુંવરીએ ખાધા તમ, જુહુ અંમ કેમ બોલુ વચન.
 ત્યારે વચ્ચર કહે શું શમળે તમો, એવા પારખા દીઠાં અમો ૫
 એમ કહી રાણી પરણવા કાજ. જુહુ બોલતા નવ આણિ લાજ
 માટે તમને કહું અમો. એ વાતની રીસમા કરસો તમો ૬
 ત્યારે નારી બાલી કરી. મને વાત કહો બીસતારી કરી;
 એમાં રીસ મુજને ના ચડે, સાચુ કેહેતાં કોણુજ વડે, ૭
 તારે વજ્ર બોલ્યો વચન, કહુ પુરવ જનમનું કારણ;

માન સરેવર પાસે વન સાર, ત્યાં હનો હંસનો અવતાર, ૯
 એની નારી હંસણી સહી, જીવ એકને જીવે નહિ
 ઘણી પ્રીત તેહને અપરંખપાર, એટલે એક થશે કુમાર. ૯
 લાડકવાયા ધણોતે આજ, આપને ઉપજે છે બહુ વાહલ;
 એક દીવસ શું થયું વીધન, જળ મધે પડ્યો તે તન, ૧૦
 ત્યાં વાદી થઈએ અપરંખપાર, વાયું ત્યાં ધણો થયો સાર
 તજે પાણી છે અપરંખપાર કુંવર તેમાં તણાયો જાવ ૧૧
 નારીએ ધણું કર્યું રદન; કપ્પીયા થયા એક જણના મન,
 પછે હંશે વારી નાર, મુત્તા પુત્તો શો વિચાર. ૧૧
 થોડા એક દીવસ ગયા જાહેર, એમ હંસ બોલ્યો તાહર,
 આવો નારી પાસે સહી. આપણે સંભોગ કરીએ અહીં ૧૩
 આપણુ બંને જીવના જીએ નાર, તો વળી ધણો થશે કુમાર
 એની વાત કહી જાહેર, હંસણીએ કરોય કર્યો તાહર, ૧૪
 ધીક ધીક પુરૂષનો અવતાર, હંસનો કાધો તીરસ્કાર;
 મુત્તા પુત્તો થોક ન ધરો કેમ, કેમ થયું સંભોગનું મન, ૧૫
 હંસણીએ વિચાર્યું ત્યાંય, પડી દવ બગતો તે માહ;
 હંસની વારી તે નવરહી. અગનીમાં હંસણી બળી ગઈ ૧૬
 ત્યારે હંશે કર્યો વીચાર. ફર્યો દવ પછવાડે ફેરા ચાર.
 પેલે ભવ એ નહારી થજે, મને જ્ઞાન આ ભવનું હજો,
 એમ કહી પડો અગની માંહ. તરત બળી ગયો છે તાંહ,
 તહાંથી થયો ચીત્તગનનો તન. તે નારી બોલે વતો વન ૧૮
 એ નારી એની ગળશે જાહેર, તેની સાથે બોલશે તાહર
 ન થઈ છે ભે કહી છે વાત; જુનું ના બોલુ નમ સાથ ૧૯
 હોહરા

એ વાત નારીએ સાંભળી તતક્ષણ થઈ અચેત
 શ્વાશો ખાશ કાંઈ છે નહી. નેલ થયા દો શ્વેત, ૧
 હાથએ દીવો જામીઓ વહી પરમ આંશુની ધાર

એ ધડીએ મરણ વળી, હારે ખાલી તે નાર;
 ધન ધન ઇદેવ તુજને ધન તુ કીરતાર
 નારી નીરખી અતી ધણું મળ્યો પુરવનો બરથાર, ૩
 ચક છોડી નાખ્યો તહોજળ હળ નીકલ્યુ તેજ
 આજ માંહે જેમ વીજળી, તેવું હોડું તાડુણીનું તેજ ૪

૭૫૫

જળહળ ઝળક્યુંતેજ, એજ તાડુણી નેઈ,
 ધરણુ દળ્યો રાજન કુધ કુધ શરવે ખોઈ
 તે વજરે જોઈ નાર. ચગકીત ચીતમાં લાગ્યો
 પડ્યો ધરણુ મોજાર પડ્યો તેવો તે જાળ્યો,
 રાજને પણ આવી શુધ યુમ ઠેકાણે લાવી;
 વજરે ઉઠાડ્યો તરત સાંત માંહે સમજાવી;
 જાતી થાળ નારી જારી વધાનીઓ રાજ તહો;
 પાએ લાગી પદમણી, પછે કરજોડી ઉભીરહી. ૧

ચોપાઈ.

જાતીએ વધાની લીધો રાએ કરજોડીને લાગી પાએ;
 આજ મારી જાંગીએ જાત મલ્યું પુરવ જનમનું વરતાંત ૧
 રોજ દીન વાટ જોઈંધુ દુખ થકી દહાડા ખોડીંધુ
 એ મારો પુર્વનો જરથાર, નીસએ દસ તણી અવતાર ૨
 તમે એમ જાણો બરથાર, જે જુડું જોલતી હોસે નાર;
 પણ જુડું જોલુંતો ધધરની આણ, મું પુરવ જનમનું જાન ૩
 માહાગ આપે મુને પરણાવવા કરી તારે અજા ના કહી ફરીફરી
 મારા પુરવ જનમનો મળશે રયાગ તેની સાથે મારેછેકામ ૪
 તે શકું જાણે નગરના લોક, મીઠ્યા નથી હું જોલતી ફેક.
 આ પુજો દાશી શાહેલી જન. હું મીઠ્યા નથી જોલતી વચન ૫
 એમ કહીને છાનીરહી કરજોડીને ઉભી યર્ધ;
 પછી ખાલ્યો રાજનો તન; સાંભળ નારી માર વચન ૬

તુ જાણે તારા મનનો વિચાર, રાત્રી બોલુંહું હું નાર
 તે નારી માટે તજો છે ભોગ રાજ તજીને લીધો ભોગ ૭
 માહાર મન પ્રસન્ન થયું જ્યારે વચન તમે સાચું કહ્યું;
 હવે એનાવ તારા માતને તાત. વીસવાડીને કહો તે વાત, ૮
 તારે નારી કહે સાંભળ રાજન, એક પુણ્યે તમને વચન
 આજ પુરી પડી અમ આશ; આ નગરમાં રહો કાણુ વાસ ૯
 હવે મન બહુ મળતા થાય ધીરજ રાખી હવે નહિ જાય;
 તારે બરાસ બોલ્યો રાજ અમ રહીએ માળી મંદીરમાં ૧૦
 હવે અમને આજ્ઞા દીજીએ હવે પંચ અમારો લીજીએ
 અમા માળી ઘેર રહેશું રાત તુ તારા બાપને કરજે વાત ૧૧

દોહરા = નાર કહીને તે મા, તે અગ્યા માલ્યુને ઘેર;
 તે પરેમદા હરખે અતીથણી, પછી શું કાંધી પેર. ૧

માત તેડાવો મહેલમાં કહીમાંડીને વાત
 આ કુશીર જે નગરમાં ફરે તેમાં એક છે માહારો નાથ ૨
 એ હંસા ને કરે શહી, હાંચી રાખી દ્રષ્ટ
 એમ કહી મુજને ધાંધે રાહી ધણું એક પાત્ર કટ, ૩
 હશ સાથે હસણી હું હતી પુરવે માહારો અં બરથાર
 એ હંશ તલાં હતો સહી ધરણે જે જણે અવતાર ૪
 હું અવતરી આ દેશમાં તમો માતને તાત;
 કશ્તુરાવતી નામ તમે ધર્યું, હું આદતી તે નાથ. ૫
 એક કુટુંબના નામે નગર છે ત્યાનો ચીલચીન રાજન;
 તેને પેટ ને હંશ આવીઓ થઈને ભેનો તાત. ૬
 બરાસ નાથ છે તે તણુ તેને પણુ પુરવેનું જ્ઞાન
 માત તાત પરજ્યાવરા કરે તારે ના કહો સંતાવ; ૭
 મારી ફરવેલી નારી મળશે નહરે તારે ના કહો તાત
 હાથ નામ લેશે પરજ્યાતાણું તો કરશું દેહની ધાત ૮
 તારે માત તાત બોલ્યા નહિ ધરયુ પેતાને મન

એ વજીર સુત તેનો મીત્રછે, તે જાન્યો નીકળ્યા વન ૯
તે નગર દેશ જોતા સહી. ઓ હંશા કરે પોકાર;
ફકીર વેશે જાને જણા, બાળે બહુ સંસાર. ૧૦

ફરતો ફરતો આવીયો. આપણા નગર મોઝાર
તારે મેં તેડાન્યો માળીએ, પુછ્યો શક સમાચાર ૧૧
તેણે અથ ઇતી સરવે કહ્યું. પુરવેનું વરતાત;

નીરવે થયો મારા મન વિષે હવે બાંગી મનની ભરાત ૧૨
માટે અમને પરણાવો માવડી, ઝાઝુ કહે શુ થાય.

તે ઉતર્યો માળી ગંદીરે જઈ ચેતાવો રાય ૧૩

વાત સાંભળી કુંવરી તણી, હાડે હરખ નવમાય.

હવે પરણાવું દીકરી, એમ કહી મહેલમાં જાય. ૧૪

જ્યારે રાજા હાથે સભા થકી, આજ્ઞો મહેલ માળીર;

ત્યારે રાણી ઉડી ચરણે નમી, વીનતી કીધી ત્યાંમ. ૧૫

આજ મન ગાન્યુ કુંવરી તણું; બાગી મનની બાંત :

મને મહેલમાં તેડાવી કરી, કહ્યું સરવે વરતાંત ૧૬

મારી પણ નીશા થઇ, એ જુડી નહી વાત;

પેલા ફકીર એ શેહેરમાં ફરે. કહે હંશા પશારી હાથ ૧૭

એ કોસંગા નગરી તણો. ચીત્ર શૈન રાજન

તે શાધવા નીસરગો હંસા નારને, એ છે તેનો તંન. ૧૮

ચોપાઈ

રાજનુંતો હરખ્યુ મન, સાંભળી નારી તણું વચન;

કાલે પંડીતનેતેડી દહમાન, સુમ દીવસ જોઈને દહ કન્યાદાન

પ્રધાન મોકલીશુ માંળી અવાસ, તેડાવીશુ સભા મોઝાર,

પછે શુંબ ગહુરત જોઈ કરી, પરણાવી આપીશુ દીકરી. ૨

એમ કહીને સુતા તે રાત. દીવસ ઉગ્યોને થયો પ્રભાત

સભામાં આવી ઘેઠો રાજન. એટલે ત્યાં ઓઝ્યો પ્રધાન ૩

ગાન દઈ ખેસાડયા કને; પાસે ખેસાડી વાણી બણે;
 આજ પુત્રીનું માન્યુ છે મન પેલા બવનો મળ્યો શ્વામીન ૪
 માટે તમે શેના લેધ સજ થાઓ, માળી તણિ મંદીરે જાઓ;
 પેલા ફકીર ગામમાં ફરતા જોઈ, એમે જણ ત્યાં ઉતરયા છે તેહ
 મધાડંબર પર ખેસાડો સહી, વાજ વાજતે તેડી લાવો અહી
 કહે પ્રધાન એ સાચી વાત, હું મનમાં થયોં રળીઆત. ૬
 લેઈ શેનાને તતપર થયો, તે માળી તણિ અવાશે ગયો,
 ત્યા જઈને કીધા પરણામ, ચાલો તમને તેડે રાજન ૭
 આ ફકીર વેશ મુકી દીજીયે રાજવાઘા આપણુ લીજીયે.
 મુંદર અંગે ધરો શણુગાર, પધારોજી રાજ દવાર. ૮
 તારે રાજ હરખ્યા ગન જાઝાર. એ જણ મળીકર્યો વિચાર
 અસ્નાન કરી મુંદર થયા શરીર ખેજણ જાણે બાવન વીર ૯
 વસતર માકલ્યા છે તેહ, આપ અંગે ધરયા છે તેહ.
 મેધાડંબરપર ખેડા રાય, જેમ તારા મયે ચંદ્રમાય. ૧૦
 વજર અશ્વે થયો અસવાર, વાજીમ વાગે અપરંખપાર;
 તેનું સારંધર એવું નામ, રાજ તણો છે પરધાન. ૧૧
 નોખત નમારા ગડગડે, ઢોલ તાંસા તડતડે;
 નાહાનું માદું નગરમાં રહે છે જોઈ, જોવાં મલ્યુ છે સરવે તેહ ૧૨
 તે ખેડા ત્યાં ચમર કરે, નીશાન નેજા ફર ફરે,
 કસતુરાવતી બાગ્યજ બળ્યુ, પેલા જનગનું ધન્યજ મલ્યુ. ૧૩
 આ પેલા બજવણો બરથાર; ધન ધન એમનો અવતાર
 જોવું કસતુરાવતીનું રૂપ તેવો મુંદર સ્વતી શુપ. ૧૪
 એમ નગર નારી ફરે વખાણુ. અનો છે ચતુર સુખણુ;
 એમ ફરતાં આબ્યા રાજદવાર, રાજ ઉડયા તેનીવાર ૧૫
 હાથ પકડયો ધરી હલાશ ખેસાડયો પોતીકે પાસ.
 વજર પાશે ખેડો જઈ અન્યો અન વાત પોતાજ કહી ૧૬

તમા આરેથી હરખ્યા અમા જીવતદાન દીધું છે તમા;
 અમ પુર્ણાનું માન્યું છે મન, અમે નાણુંકું તનમન ધન ૧૭
 તમે મોટા રાખના કુમાર, અમારા ભાગ્ય તણા નહીં પાર
 હવે સુખ લગન જોઈ કરી, પરણાવી આપુ દીકરી; ૧૮
 ઘણું સંતોષી દીધાં માન, આપ્યાં જીડાં ફાફલ પાન;
 પછે જોશી તેડાજો રાજન કરજોડીને પુછે વચન. ૧૯
 તમા રૂડો દીવસ શોધી કાઢાડીએ અમે વીવા જગન માંડીએ,
 આ જરાસ રાય ચીલશેનનોતન કસતુરાવતી રૂપે રતન ૨૦
 તે જેને પરણાવશુ અમે, રૂડો દીવસ ખોળી આપો તમે
 ત્યારે જોશીએ નીરધારયુ લમ; રાજ આગળ કહ્યુ વચન ૨૧
 આજ થકી રૂડા માસજ ત્રણ, ત્યાર પછે રૂડો છે દન
 વધરાજ શુદ્ધ લતીઆને સોગવાર. રૂડો દીવસ છે નીરધાર ૨૨
 તે દીવસે લાવો લીજીએ કન્યાદાન રાખે દીજીએ;
 સાંભળતાંમાં હરખ્યુ મન, નોશીને આપ્યુ બહુ ધન ૨૩

દોહરા

લગન નિસચે કરયું રાયજી વળાવો દધને માન;
 ગોળ ધાણું વેહેવાવીઆ, વેહેચ્યા ફાફલ પાન. ૧
 નય મધે જણાવીયુ; બીહવા ફેરી વાત.
 કસતુરાવતીને પરણાવશે આ જરાસરાવતી સાથ. ૨
 હરખ્યા લોકતે મન વીખે, રૂડુ કીધું કામ;
 કસતુરાવતી માઢા ચતુરછે તેવો છે એ રાજન, ૩
 પછે માન દધને વળાવીઆ, માત્રણુ તણે અવાસ;
 વાજતે ગાજતે આવીઆ પોતી મનની આશ. ૪
 ત્યારે રાજ હરખ્યો મન વીખે, કહ્યાં પ્રધાને વચન
 હવે લગન સામાન તતજર કરો, ખરચો એકકુ ધન ૫
 રંગ મંડપ તરખરે મે, ચીતરાવો ચોપાસ

- મંડપ રચનાઅદકી કરી જોમ પોંદોએ મનની આશ. ૬
 એમ દીવસ બહુ વહી ગયા. આંખો લગનનો દીવસ સાર
 મંડપ રચાઓ મોકળો થઇ રહ્યો ને જોકાર
 પીડી ચોળાવી પ્રીતશુ માનુની મંગળ ગાય;
 ઢોલ ઢમકારા વાજતે રાજ પરણવા જાય. ૮
 સામેલા બલીઆતના ખરાસ રાય અસવે અમવાર
 નાહાનું મોટું નગરનું જોરા ચાંલ્યા નરનાર ૯
 કોઇ મેહેલ કોઈ માળીએ કોઈ જરૂએ જાય;
 કોઇ ઓટલે કોઇ ખારીએ, કોઈ ઘરમાં કોઇ બહાર ૧૦
 મુખ જોઇ હરખે શહિ, બંને સરખી જોડ
 ગુણ લક્ષણ પુરણ સહી. કશીવાતમાં નહી ખોડ. ૧૧
 મંડપે વર આવીઓ સાસુજી પોંખે આંક
 કુમ કુમ તીલક ભાલે કરુ પોંખી તાણું નાક. ૧૩
 માહેરામાં પધરાવીઆ, વીપ્ર બણે સાવધાન;
 કપુરશેન રાજ રાહી, આપે રસતુરાવતીનું દાન ૧૪
 હરખ ધણી આપે ઘરે, નરનારી રળીઆત
 પરણી ઉઠ્યા બંને પ્રીતશુ, વધાવા સરવે સાય. ૧૫
 ગોતરજની પુંજ કરી, વીપ્રને લાગ્યાં પાય
 દાન દીધાં બહુ અતીધણાં માનુંની મંગળ ગાય. ૧૬
 ખાનપાન અદક કર્યા, ભોજન કરાવ્યું ગામ.
 વાજતે ગાજતે લાવીઆ વહુ વરને તે ઠામ. ૧૭
 એક મેહેલ આપ્યો રાંધણ. પુતરીને રહેવા ઠાજ.
 શેવક શેવાને આપ્યા ધણા તેમા રહ્યા પોતે રાય. ૧૮
 ત્યાં ખાનપાન કરે ખાંતથી, કરે મન ગમતો ભોગ,
 બંને તે મુખ ભોગવે. રૂઠા કરે સંજોગ. ૧૯
 રાજ સભામાં આવે સહી, ત્યારે રાજદે બહુ માન;
 આદરમાન સરવેઠા કરે, રાજ રદઅત પ્રધાન ૨૦

ચોપાઈ.

એમ રોજ સભામાં આવેને જાય. રાજને મન હરખ ન માય;
 એમ કરતાં વરસ થયાંછે તરણુ ત્યારે રાજ એવીચારયુ મન. ૧
 એક દીવસ બેઠાં નરનાર હાસ્ય વીનોદ કરે અપાર;
 ત્યારે રાજને સાંભરયાં મા બાપ ધણું દુખ પામ્યો તે આપ. ૨
 નેતરે વહી આંશુંની ધાર, નીસાસા મુકે અપરંમ પાર;
 તારે નારી જોલી વચન સુ દુખ પડયુ રવામીન. ૩
 આવડુ દુખ થયુ શા માટે, શો મનમાં થયો ઉચાટે;
 તારે રાજ કહેશાભજરે નાર મારા દુખનો નહી આવે પાર. ૪
 માબાપ અમારા દુર રહ્યા કંઈ સુંદરી અરથે આન્યા અહી;
 તે માહારા વીજોગે જસે પ્રાંણ, વાત કરતાંમાં યાશે હાણુ. ૫
 માહારી પરભાવતી માત, તે અમ વગર શ્રવે નહીં જ્ઞાત;
 તે મુને સાંભરાં માને બાપ, તેથી દુખ ધરંદુ આપ. ૬

દાહરો.

નારી કહે દુખ કાં ખરો, કહુ મારા બાપને વાત;
 ચેતાવું મારી માતને, હું આવું તમારી સાથ. ૧
 કસ્તુરાવતી ત્યાંથી પરવરી, જ્યાં પોતાનો તાત;
 વાત કીધી જવા તણી, જ્યાં પોતીકી માત, ૨
 તારે માત તાત હરખ્યાં ધણું, પુત્રી તતપર થાઓ;
 સાતશે જોજનનું વીમાન છે, તેમાં બેશીને જાઓ. ૩
 પ્રાણધર આપણા ઘર વીજે, રાખ્યો કરી જતન;
 તેની પાસે વીમાન છે, તે જાય સાતશે જોજન. ૪
 પુત્રી પધારો સાસરે, એમ કહીને માતા રોય;
 બોલે બેસાગી ચુબન કરે, ફરી ફરી સામુ જાય. ૫
 નમણા જમણી તુ યજ, રાખજે કુળ વહેવાર;
 ગરમ થતી નહી દીકરી, નરમ થઈ રાખજે બાર. ૬
 દીકરી તે ખન પારકુ, વસાવે પારકુ ધામ;

અમો પાળી પોશી માટી કરી તે ખરાસરાયને કામ ૭
 પછે જવાની સજ્જ કરી, રાજા ખાલ્યો તે વાર;
 પ્રાણુધરને બોલાવીઓ, કહ્યું તમે થાઓ તઈયાર. ૮
 વીમાન તમારું સજ્જ કરો, પુત્રી જમાઈને કાજ;
 એના માખાપને શોંપો જઈ જ્યાં ચીતશેન માહારાજ ૯
 ત્યાં પ્રણામ કહેજો માહરા, જ્યાં રામેશ્વરે ભુપાળ;
 અમ બાગ્ય શું વખાણીએ, કુંવરી પરણી તમ બાળ. ૧૦
 ચોપાઈ.

કસતુરાવતી બોલી વચન, સાંભળીએ માહારા સ્વામીન,
 એક પ્રાણુધર નામ સુતાર, હમારા ખાપે કર્યો વીચાર. ૧
 તેની પાસે છે વીમાન શું કરું તેનું વખાણુ;
 તે જીડી જાય સાંતશે જોજન, તેણુજો જોઈ હરખો રાજન. ૨
 ત્યારે રાજા સમજ્યો મન, પોતીકા વજરને કહયા વચન.
 આ પ્રાણુધરની કહેછે વાત, રખે હોય દેવધરનો ભરાત. ૩
 એક વીમાન છે આપણી પાસ, ચારશે જોજનનું અવાસ
 પછે પ્રાણુધરને બોલાવ્યો પાસ વાત-પોતાની કરી પ્રકાશ. ૪
 સાતશે જોજનનું વીમાન છે એહ, તમે ક્યાંથી લાવ્યા તેહ;
 તારે તેણે કહ્યું સહ વરતાંત, બાગી બેઠ જણુની ભાંત. ૫
 પ્રાણુધર કહે સાંભળ વાત એ વીમાન ધડયું મે હાથ;
 એક દેવધર નામ ખીજે ભાઈ, તેની કહું તે શી વગાઈ. ૭
 ચારશે જોજનનું છે એહ, દેવધર પાસે છે વળી તેહ;
 સાતશે જોજનનું મારીપાસ, અમા આવીયા રાજને અવાસ.
 ભાઈ અમોરો દેવધર છે એહ, તે વીના દુખીઆ છઈએ દેહ;
 બિભેગ પડ્યો છે તેની સાથ, એવી પ્રાણુધરે કાઢી વાત; ૮

દોહરા

રાજા કહે પ્રાણુધર સુણો, શીઠ વેઠો છો આવડું દુખ;
 અમા મેળવું તમારા ભાઈને, શીવજી દરશે સુખ. ૧

અમને બાઈ મલ્યો હતો તમ તણો, તે વાત કહુ પ્રકાશઃ
 ચારશે જોજનનું વિમાન છે, તે છે અગારી પાસ. ૨
 સાંભળતામાં હરખ્યો ઘણું, ધનધનરે રાજનં;
 આજ બાંધવનો મેજો થયો, પછે સાચુ કે સપન. ૩
 તતપર થયો વળી તે સમે, રાગ કરે વિદાય;
 રાજએ ધન બહુ આપીયું, વળી પુત્રી વળાવી ત્યાંપ. ૪
 શાતશે વાળા પર ખેઠા જઈ, નરનારી ખે સાથ;
 વિમાન ખે તથ્યાર કર્યા તે કહુ વિસતારીને વાત. ૫
 પ્રાણુધરને વજર સહી, તે ચારસે ઉપર અરાવાર;
 આસા માગી રાયની, જવા થયા તથ્યાર. ૬
 મા કહે દીકરી સાંભળો, કહાવજો કુશળ એમ;
 નેમ જળ વિનાની માછલી, હું તુજ વિનાની તેમ. ૭
 એમ કલપાત કીધું ઘણું મુખે નવ ખોલાય;
 શીતા પણુ એમ પ્રીછવે, ગળ મળીત થઈજાય. ૮
 વળાવીને પાછા વળ્યા, પ્રધાનને શરૂ લોક.
 રાજ સભામાં પાછા આવીઆ, પરહરયો પાછો શોક; ૯
 ચોપાઈ.

હવે એ વાત એટલેથી રહી. પેલા વિમાન પર ખેઠા જઈ;
 સાતસે વાણી જે વિમાન, તે ઉપર ખેઠો રામન. ૧
 સાથે ખેઠી કસતુરાવતી, એ બેની શોભાનો પારજ નથી;
 ચારશે વાળુ છે નેહ, તે ઉપર પ્રાણુધર ખેઠો છે તેહ. ૨
 સાથે ખેઠો વજરનો તન, એ રીતે આલ્યા ચારે જાણુ;
 ભરદ્વીએ આલ્યુ નેટસે, શુ કહતક થયુ તેટલે. ૩
 સો જોજન જયારે તે ગયા બર સમુદરે તેતો આવીઆ;
 હારે રાજએ વિચાર્યુ ખરું, માહાર વિમાન તે આગળ હર ૪
 એમ વિચારી ખે ચી દાર, કીધું રાધે અઢકુ નાર.
 વિમાન સડસડાટ આલ્યુ નેટસે, પ્રાણુધરે તે દીકુ તેટલે. ૫

એ મહારાથી આગળ જનપ, માહારા ક્રીશ્નથી આગળ થાય
 એને આગળ જવા કેમ દેઉ પલક એકમાં પકડી લેજી. ૬
 તે પણ કલા સી મરડી સહી, આદ્યુ તેની ખળરના રહી
 ખરાખર આધ્યા નેટસે, માહો માંહે અથડાયા તેટસે. ૭
 રાજનું વિમાન તે ભાંગી ગયુ, એટલામા શુ કકિતક થયું;
 હાંહાં એમ કર્યો પોકાર, વિમાન પડ્યું દરીઆ માઝાર ૮
 હાંહાં એમ કહ્યાં વચન, વિમાન ગયુંજે દશ નોજન;
 રાજ રાણી એ જળમા ગયાં, પેલા એ જલુ મારગ વહ્યાં. ૯
 નારી જળમાં પડી નેટસે, એક મછે ગળી તેટસે:
 તે મછ બર જળમાં વહ્યો, હવે રાજનો ઉપાય શો થયો. ૧૦
 અયાગ જળમાં પડ્યો છે સહી, વિમાનનો પડ્યું છે તહી;
 બાપુ પણ લાકડુ કહેવાય, તેને વળગી પડો તે રાય. ૧૧
 જીવ્યાની આશા મનમા નથી, પણ ધીરજ રાખી સરથથી
 રૂંદેઆ સમરયા શ્રી ભગવાન, તુહી તુહી એમ ધરેછે ધ્યાન ૧૨
 તુ મને ઉગારે સ્યામ, સમુદ્રમા પથર તારયા રામ;
 તુ જળને સ્થાનક સ્થળ કરે ને સ્થળને સ્થાનક જળ ધરે ૧૩
 એમ સાત દીનને સાતે રાત. દુખ વેઠ્યુ રાજની જાત;
 આઠમા દીવસ થયો નેટસે, ખેટ એક આજ્યો તેટસે. ૧૪
 લાકડુ તણાઈને આન્યુ તહાં, જહાં ખેટ એક છે તહાં;
 ખેટ ઉપર નહીં કો જન, એકલો જહાં ઉભો રાજન. ૧૫
 ચારે પાથે જળ દેખામ, ઉપરતો વાદળ જણાય;
 હાંકસતુરાવતી માહારી ગઇ, ને માહારી આશીગત થઈ ૧૬
 ક્યાં ગયો માહારો પ્રધાન. ને ગુણસ્યભાવ ગુણવાન;
 હવે હું ક્યાં જઉંને ક્યાં રહુ આ ખેટ ઉપરતે શુ ખઉ. ૧૭
 જીવાલનુ પાણી આવશે નેટસે, ખેટ ઉપર ફરી વળશે તેટસે;
 કોણુ હવે મને રાખણુ હાર, એમ ચીંતા કરે રાજકુમાર ૧૮

એમ બાપડો થઈને સધળે કરે કસતુરાવતીનું ધ્યાનજ કરે
 માહારી રાણીને ક્યાં ગઈ એ રતન હાથે છાજ્યું નહી. ૧૬
 હાય મેં જુડો કર્યો વીચાર, પરપંચે પરણ્યો હું નાર;
 મેં જાણ્યું મારી થઈ નાર, હવે એ નારી ક્યાં જનાર ૨૦
 મેં પેલા બચતી વાતજ કહી, ત્યારે મુને પરણી સહી.
 પેલા તમશીએ જાણુ દીધું જગ, કસતુરાવતીને પરણ્યો તેમ ૨૧
 તે હું પરણ્યો પરપંચે કરી, ગઈ જોતાંમાં શુંદરી;
 મેં જાણ્યું તપરીને લાચુ પાય, દેખાડે કસતુરાવતી કંઠ્યાય ૨૨
 મારૂં ધારૂં તે ક્યાંહાં ગયું ધન્યરતું ધારૂં આગળ થયુ.
 એમ કરીને કરે રૂંદન, કાણુ સાંભળે તેનું વચન. ૨૩

છપ્પા=કરમ વરા સંસાર, કરમ કીરતારજ આલે;
 કરમ ડાહાપણુ ચાતુરી કરમથી મહીમા માહાલે;
 કરમથી મળે સુખ નાર, રાજ પણુ કરમથી પામે.
 કરમથી ગુણુ લક્ષણુ, દુખ સહ કરમથી વામ.
 કરમથી માન મળે ધન્યું, કરમથી સહ કરજોડી રહે
 સુખ દુખ એ કરમ. સામળજાટ સાચુ કહે. ૧
 કરમથી પૃથ્વીપર રાજ કરમથી બીખજ માળે;
 કરમથી વાહન ખસનાર, કરમથી દોડે ઘોડાની આળે
 કરમે ડાહ્યા જન કરમે સજી ઘેલો કહેછે;
 કરમે સહનો પાલણુ કરમે સહ આધીન રહેછે;
 કરમ કરે તે દોષ નવ કરે, સુખદુખ હાણુ વરધ સહી;
 કરમે કસતુરાવતી મળી સહી, કરમે કરી આનંદ આહી ૨
 દોહરા.

એમ કહ્યાંત કુંવરજ કરે. પછે વિચારે મનશું જ્ઞાન;
 નાગે મને કહ્યું હતુ તેનું ધરીયુ ધ્યાન. ૧
 બહુદય તુ માહારો હું તારો છું જાળ;

કષ્ટ પડયુ મુને અતી ધણું આવી કરો સંભાળ. ૨

તમે મુજને કહયું હતુ સંભાળો એ વાત;

કષ્ટ પડે મુંજને સંભાળજે. તે આવી કરો શાહાય ૩

એમ અંસ્તુતી કીધી ધણી. પરસન થયો તે નાગ.

એક દોરો મંત્રી નાંખ્યો સહી, ફળીયું કુંવરનું ભાગ્ય ૪

આ દોરો ક્યાંથી આવીઓ, ઇલા નથી માનવની જાત;

દોરો લીધો તે કુંવરે, મનમાં વિચારી વાત; ૫

તે દોરો લીધો હાથમાં, એકા ખેડા કીધી રમત;

પગ અંચુડે આંખો સહી, તે યદ્ય ગયો પોપટ. ૬

તેવો ઉડયો ગગનમાં, ચીત ધરી હલાસ;

હવે જાત થકીતો ઉગરયો, એમ કહી ચાલ્યો આકાસ. ૭

હવે એ વાત રહી એટલે, કહુ નારીતો નેટ;

તે સમુદ્ર માંહે પડી, તે ગર્ભછં મછને પેટ. ૮

તે મજુ લાંચી ચાલીઓ, જ્ઞેયવતી નગરીમાં;

ત્યાં દીમરે જાળ નાંખી સહી. આવીને ફાંદા માંડ. ૯

તે નગર પોતીકે લાવીઓ, તેનું વધ કરયુ છે તાંડ;

માંહેથી સ્ત્રી નીકળી, તે અવસનતી છે જાણ. ૧૦

સ્વાસો સ્વાસ કાંઈ છે નહોતો ધડી ખે ધડીએ જશે પ્રાણ;

એવી અવસ્તા જોઈ, નારીની, દીગર લાગ્યો રાજ ભોવન;

શેવક માકલ્યો પોતા તણો, માકડી ત્યાં સુખમાં;

તેડાવી પોતાકને, જોયા તેના હાલ. ૧૨

રુમા બારી શેક કરાવીઓ, જાણ દીવસ એમ સાર;

જીવ સાંતી પામ્યો સહી, ત્યારે કાંઈ ચેતના થઈ નાર. ૧૩

હઠવા ખેસવા માડીયુ, ત્યારે રાજ હરખ્યો મન,

એમ કરતાં પ્રભુ કીરવા કરેતા, સારી યાય સ્ત્રી જન ૧૪

ઓસડ વેસડ કરે અતી ધણા, હવે માસ થયા છે ચાર;

ત્યારે ખેસે ચાસે સહી, શાજી થઈ તે નાર. ૧૫

માત તાત કોણુ તમ તણા, કોણુ તમારો છે ભરથાર;
 કોણુ દેશમા રહો તમે, તે સાચી કહેને વાત. ૧૬
 જો જુડી વાત બોલો તમે, તો ઈસવરની આણુ;
 તારે નારી કહે નરપત મુંજી, માહારા કરમની કહાણુ. ૧૭
 કપુરસબાવતી દેશ માહરો, ત્યાંનો કપુરશેન રાજનંદ;
 કપુરાવતી રાણી સહી, તેહ તણી હું તન. ૧૮
 કશતુરાવતી નામછે માહર, લાડકવાઘ અપાર;
 માત તાતને વાહાલી ધણી, મુને બહુ લડાવે લાડ. ૧૯
 સવાશેર કસતુરી ચોળી કરી, નીતે હુંતો નાહુ;
 મારા બાપ પરણાવવા કહે; પણ મનમાં હું ના ચાહુ. ૨૦
 પુરવનું જ્ઞાન મુજને હતુ, તેહ મળ્યો ભરથાર;
 તે ચિત્તસેન રાજ તણા, બરાસ નામે કુમાર. ૨૧
 તે પરણો મુજને પ્રીતથી, માસરે જતા હતા સાર;
 ભગાન હતુ તે બાંગી પડયુ ભર દરીઆ માઝાર. ૨૨
 તે કંથને હું કામની, પડીયાં અરણુવ નીર;
 સ્વામી મારો દુખીઓ થયો, જે હતો બાવનવીર. ૨૩
 મુને જ્ઞાન મહાર નથી, જે કપાંથી આવી આ ઠામ;
 કોણુ દેશ કોણુ રાજ તમા શું છે તમાર નામ. ૨૪

ચોપાઘ.

સારે રાજ વિરજ થયો, વળતો બોલ કુંવરીને કહયો.
 અરે જોન તુ લાડકવાઘ કપુરસેન હતો મારો ભાઈ. ૧
 તેતો મારા કાકાનો છોકરો શાર, પિલાઈછે પણ મિલાયાર;
 તેની પુતરી કસતુરાવતી, અરે જોન તારી આશી ગતી. ૨
 અમ ઉપર બહુ રાખે હેત, સાંપે તનમન ધન સમિત.
 તાર મુખ જોવા પામ નહોં લોક. તેની ગતી કેમ આવીહોય ૩
 રાણી બાઘ આવી તે ઠામ, સુબોયના છે તેનું નામ;
 લેણે સાંભળયુ એ વરતાંત. અતીસે માંડયુ કવપાંત. ૪

રાજા પશુ કરે રૂદન તે ગન ધરે જુગજીવન;
 ત્યાં નહીં રાણીને ખાલ, તેના શા થયા હવાલ. ૫
 કસતુરાવતી કરે રૂદન ક્યાં ગયો માહારો સ્વામીન;
 અમારા હર્ષડાનો કાર, પ્રીત અતીશે અપરંગપાર. ૬
 મારે તેની સાચેછે કામ, ક્યાં ગયો એ મારો સ્વામ;
 તોડે કેસને હાંકુ હાંકુ જરાસ જરાસ મુખેયા બાણ. ૭
 સહુ મળીને પ્રીતિવે નાર ક્યાં ગયો એ માહારો ભરથાર
 પરમ્પરે બચાવી તુને, અતી મળી કુટુંબ સહુને. ૮
 તે પરમ્પરે કરી હશે સાહાય, કાલ આવી મળશે આંહ;
 એમ વિનવે નગરના લોક. પશુ શોચે નાન ટોચે સોક. ૯
 પછે વિગારયું કસતુરાવતી ધીરજ માહારી રહેતી નથી;
 હવે સેનાઈ શી રાવતી રામ, તે મેળવશે માહારો સ્વામ. ૧૦
 પછે નારીએ આવું કીવું તરી, રૂદન તજીને છાની રહી;
 રાજા પ્રતે કહ્યું તે કામ. માહાર એક કરોની કામ. ૧૧
 છપો=પુત્ર કહે સુખ તાત, વાત એક માનો મારી;
 સ્વામીને જોગે જોગ, ભોગ શા કાગનો ભારી.
 સણુગાર સજી નહીં અંગ, સંગ નહીં સાહેલી;
 આ મેડી મહેલ અવાસ સહુ જાગે તે મેલી.
 ખાનપાન ધનધાન. તે ઉપર નવ ધાવું;
 સવા પાથેર જવનો લોટ, તીજે દહાડે ખાણ.
 કાથો રંગને રાગ, અજન મંજન નહીં કરવું;
 માહારો સ્વામી મળશે જાહરે, તહાં લગી કરવું સહી; ૧
 એક સફેત વસ્ત્ર ધરવું અંગ, સંગ રાખુ જવમાળા;
 ઘર સમુદ્રનું ધ્યાન, સુખ કોણ આપે ટાળા
 હુ તારું મુખ તંગોળ, ખાલ માનો આ સાચો;
 મને સ્વામીનો પડ્યો વીજોગ કરમ અક્ષરનો કાચો;

મી રામજી કહેણા કહે, હું કહું તેમ કરવું સહી;
 જ્યાં સુધી સ્વામી ગળે, ત્યાં સુધી પાણુ અહી. ૨
 એક નવું ફરી આપો વાહણુ, સત સાહેલી દો સાથે;
 રહુ દરીઆની માંહ અવધ શ્રામીજીને હાથે;
 તોડાં ધર સમુદ્રનું ધ્યાન, જ્ઞાનમાં રાખુ એવું;
 તુહી તુહી કરે સહાય મુખે વાણી એવી ભાખુ;
 એવુ કહીને નાર. રહી ગઈએ છાની.
 સાંભળી રાજાએ વાણુ, વાત કુંવરીની માની;
 એક વાહણુ નવું કરાવી આપીયુ સત સાહેલી સાથ,
 સમુદ્ર વચે શુંદરી કસતુરાવતીને માટ.

ચોપાઇ

હવે એ વાત એટલેથી રહી, પ્રાણુધર સ્વભાવની શી ગત થઈ;
 તેનું ચીમાન આમળ ચાલ્યુ નેટલે, વિચાર મનમાં કર્યો તેટલે.
 હવે રામજી પછવાડે રહ્યા આપણુ બેઉ જણુ આગળ થયા;
 વીગાન પડ્યું તે દરીઆ માંય; પાણુ બે જણુ નવ જાણુ કાંય.
 એમ ચારથે જોજન ગયા નેટલે વીગાન અટક્યું તેટલે;
 તે મનમાં પામ્યા હુલાસ. આઠ્યા આશાવરી નગરીને પાશ ૩
 બે જણુ આઠ્યા નગર માઝર. જ્યાં દેવધર રાજ કરેછે સુતાર
 રાજ મહેલમાં ગયા નેટલે દેવધર બાઈ દીદા તેટલે ૪
 પ્રાણુધરે ઓળખ્યા ભાઈ તતક્ષણુ આંશુ આઠ્યા બરાધ;
 ધરીને બે ભાઈ ભેટ્યા સહી, પરેમ આલીંગન છુટ્યા તહી ૫
 મળી ભેટીને દીવી આશ, પછે બાઈ બે બેદા પાશ;
 ગુણુસભાવ પણુ બેઠો સહી, એક એકની વીગત કહી. ૬
 દેવધરે પછી કરી પ્રણામ, કહોજી ક્યાં ગયાછે રાજન;
 ભેણે નેત્રે ભરીઆં નીર. વજર શુતને નવ રહીધીર. ૭
 ત્યારે પ્રાણુધર બોલ્યો વચન. પછવાડે રહ્યા રાજન
 સાતમે જાનનું વિમાન છે નેહ, તે ઉપર બેઠાછે તેહ ૮

રાજા પરણ્યા કસતુરાવતી, તેની જોડ પૃથ્વામાં નથી.
તે પછવાડે આંવે રાજન, અમા આગળ આગ્યા બેઠ જણ્યુ. ૯
દોહરા

એમ વાત કહી શહી, થયો જહુ રળીઆત;
રાય સમુદ્રમાંહે પડ્યો, તે જળતું નથી કોઇ વાત ૧
દેવધરે તણ્યારી કરી. શાકપાન શાવધાન;
બોજન કરીએ આપણે, જો આવી ચડે રાજન. ૨
વાટ જુવે જહુરાયની, થયો જહુ ઉચાટ.

આ આગ્યા આ આરશે, એમ જુવે આ દશે વાટ. ૩
પછે વજર શુતને ખીજ નવરહી, થયો અસવે અસવાર;
દેવધર પ્રાણધર તે સાથે થયા આગ્યા નગરની બાહાર ૪
તે સમુદ્ર કાંઠે આવીઆ, જુવે બીચી કરીને દ્રષ્ટ:

નીહાળી નીહાળી જુવ બણે, મનમાં પામે જહુ કષ. ૫
એમ સાંજ પડીગઇ જહરે. ત્યારે થયા નીરાસ;
દેવધરને વજર શહી પાછા આગ્યા અવાસ, ૬
બોજન કીડું મન ભંગયા, કેમ આગ્યા નહી રાય,
એમ લણુ જણા વાતો કરે આકુળ વ્યાકુળ થાય. ૭
દુખે રાત એમ વહીગઇ ને થયો ઉદે પરભાત.

ચિતાતુર બેઠા સહ, નવ આગ્યા રાજ કુમાર. ૮
રાજકુંવરને મુકી કરી, હવે શું જહુ ધેર;
અંતાવુરછે અતી ઘણા, મુજે નહિ કંઈ પેર. ૯

એમ વિચારયુ વજર સુતે, તજ્યો સકળ સંભોગ;
ફકીર થઇને નીકળ્યો, આપે લાધો જોગ, ૧૦

દેવધર પ્રાણધર વારે સહી, પણ માને નહી તેનું મન;
રાજકુંવરને કારણે, ફકીર થઇ નીકળ્યો વન. ૧૧

દશેદેશ તેતે શોધતો ફરતો ફરતો વન;
ખાતું પીવું નીક્રા તણ, જો જડે રાજનો તન. ૧૨

ચોપાઇ

એ વાત એટલેથી રહી, રાજકુંવરની શીગત ચઈ;
 તે પોપટ ઉડયો આકાશ; મનમાં પામ્યો છે ઉલાસ. ૧
 દીવસ ઘણા ગયા છે વહી, ઉડતો ઉડતો આંચો અહીં;
 મધ ફરીઆ વચે વાહાણુ, ત્યાં પોપટ આંચો નીરવાણુ. ૨
 દીવસ ઘણા ગયાછે વહી ઉડતો ઉડતો આંચો અહીં;
 તે મુખે જપે શ્રી રામ, વળી લે કસતુરાવતીનું નામ. ૩
 ધન બાંધી કુંવરીએ સહી, તે ઉપર ખેડો છે જઈ.
 મધુરે સ્વરે બોલે તે વાંણુ વીંધ્યા તે નારીના પ્રાણુ, ૪
 મુકી સમુદ્રનું ધરતી ધ્યાન, શામાએતો માંડયા કાન;
 વળી ક્ષણમા છાનો રહે, વળી ક્ષણમાં શ્રી રામજ કહે. ૬
 વળી કહું કસતુરાવતી મને તે વના રહેવાતુ નથી;
 કસતુરાવતી બોલી વચન. આશુ બોલે છે પંખીજન. ૬
 સંખી પતે બોલી વચન, આ પંખીએ ચતુ સુજન
 તમે ધીમે ધીમે ઉપર ચડો, પાસે જઈને તેને ઓડો. ૭
 રખે પંખી એ કહી જનપ, જો આવશે એના જાણવા માંપ
 લઘુ લાઘવી કરવી સહી. જગ તેમ પંખીને લાવો અહીં. ૮
 દાંતી કહે સંભગ ગાઇ, એ વાનગી ચીંતા કરવી નહીં,
 એમ કહીને ઉપર ચડી, જઈ પોપટની પાંચે ઓડી. ૯
 ચતુર્થ ચલાવા ધડી. જટ પોપટને લીધા પકડી,
 લઘુ લાઘવી કીચી તાય, પાશે જઈને જાણો પાપ,
 પંખી કે સા માટે લે. દુખીઆને કા દુખજ દે.
 હુડી ઉતરી તતક્ષણ તહી, આવી રાણી પાશે ઉભી રહી ૧૧
 પોપટ તેણે મુઘો પાસ, કસતુરાવતીની પોંતી આશ;
 કસતુરાવતી કહે પોપટજી શુણો, સાચીચાત અમ અ ગળમણો
 પોપટે ઓળખી તે નાર, તારે નેતરેથી વહી ઓંશું ધાર;
 ટમમગ જોયા કરેછે તહીં, તારે નારીએ વાણી કહી. ૧૩

પોપટ બણોછો કોનું નામ, ક્ષણમાં લો છો શ્રીરામનું નામ
નીસાસા મુકો શા માટે, તમારે આવો ચો ઉચાર. ૧૪

દોહરો

પોપટ કહે પંખી અમા, પણ અમારી એવી રીત.

કસતુરાવતી જે રાવની, તે સાથે બહુ પ્રીત.

એમ કહી ચરણ આગળ ધર્યો, અરે પરેષદ દોરડો છોડ

વાત કહું મનડા તણી, તો પોહોંચે મનના દોડ, ૨

ત્યારે દોરડો છોડશે નારીએ. તનક્ષણ પોહોંચી આશ;

એ શુરવીર થઈને રહ્યો, જીવેતો જરાસ રાય. ૩

જામવાઈ ગઈતે તારૂંબી, લાગી તેને પાય:

આ સાચુ કે સપનું સડી, એમ થોડી થોડી યાય. ૪

તમ વીના હું ટળવળુ, છેક થઈ નીરાસ.

ભક્ષ આજ્યા મારા નાયજી આજ પોહોંચી મનની આશ

જળ યિના જેમ માછલી તલપ તલપ જીવ જાય;

તેમ હું તમ વિનોગથી, મારી કાયા અકળાય, ૬

આજ સમુદ્ર દેવે સાહતા કરી, મળ્યા આવીયે કંથ;

તમ વિનોગથી વાહાણમાં આવી કરી. જોવાકર નીજ પંથ

કથ કહેજે કામની, મારા એહ હવાલ.

પંખી રૂપે વનમાં બમુ આણત મારો કાળ. ૮

જો તુ મળત નહી માનુંં, તો નીસયે તળતે દેહ;

પરમધરે મેળવ્યા, ભાગો મન સંદેહ. ૯

નારી કહે કોહો કેમ થયુ, કેમ પામ્યા સમુદ્ર પાર.

પંખી રૂપ તમે કેમ થયા, કેમ આર્વ. પોતા આઠાર. ૧૦

ત્યારે જરાસરાય એમ ખેલીઓ, સાંભળ નારી વાત;

વિમાન ભાંચુ જળમાં પડયા. તારે બેજણ સાથ. ૧૧

તુનો જુડી જળ વીખે, હું જઈ પોહોંતો તે ઠાર;

વીમાનનું લાકડું હાથમાં રહ્યુ, તેથી ઉતર્યો જઈએ ૧૨

મેં રતુની કાંઈ નાગની તે મુજ છટ કહેવાયઃ
 હવે અંતરીક્ષથી આ દોરડો, આવી પડો જગ માંહ. ૧૭
 મેં જમ લીધો હાથમાં, કીધી સહજ રગત;
 મેં પગ અંચુડે બાંધીઓ તે યઈ ગયો પોપટ ૧૮
 ત્યાંથી ઉડ્યો આકાસમાં, ફર્યો ધણાએક ગામ.
 ત્યાંથી ઉડ્યો ઉડ્યો આવીઓ, આ વહાણુજ કેરે ઠામ
 મન માન્યુ આજ માનુંની, મળી નાર તું તરત
 નહી મળત જો તું મુજને. તો હું પામતો મરત ૧૯
 એ હકીકત માહરી, હવે તારી કહે વાત;
 સમુદ્ર મધે તું પડી, ત્યાં કેમ ખચી તું ધાટ. ૨૦
 ત્યારે તારી કહે સુણુ નાવલા, મારામનની વાત.
 જળ મધે હું પડી સહી, એટલે ગળી ગયો એક મછ
 મછજ તાંધી આવીઓ. આ જોરાવતી છે ગામ;
 મારો પિત્રાઈ કાકો રાજ કરે જેનું ચીત્રવરમા છે નામ ૨૧
 મછ આવ્યો આ ગામમાં, ઢીમરે નાંખી જળ;
 મછમાંથી નીકળી જીવતી લાગ્યો સમામાં તનકાળ ૨૦
 શ્રેષ્ઠ કીધો મને અતી ધણા; શુધી યઈ શરીર;
 ત્યારે વરતાંત તેણે પુછીયુ પછે નયણે બરીઆં નીર ૨૧
 પુતી ફરી રાખી મુને, ઢીમરને કીધો ન્યાલ;
 તમ વીજેગે હું અહીં રહી, એ કહ્યો મારો હેવાલ ૨૨
 એમ કહી ચરણે નમી, દીધું આલીધન;
 મન માન્યુ આજ માનુંની, આજ દીવસછે ધનધન ૨૩
 આજ વિજોગ ભાગ્યો સહી, મળ્યા મુજ ભરથાર;
 આશા પુરણુ માહરી યછ ધનધન તું કીરતાર ૨૪
 હવે ચાલો સ્વામી પધારીઓ, આપણા નગરમાજર,
 હવે મહેલમાં માહાલીઓ, હવે કાંઈ લગાડો વાર. ૨૫
 વાત સાંભળી હરખીઓ, બેટયો ભામની સાથ

હરખે આલિંધન છુટે નહી, બીડી જે હાથે આય. ૨૬
ચોપાઈ

ભામનને તે બેટયો જઈ, કામની કહે હવે મુકુ નહી;
કહે બરાસ સાંભળરે નાર, આપણુ જઈએ શેહેર માઝાર. ૧
સમુદ્ર મધે રહીએ સહી, જર વહેવાર કરવો ઘટે નહી,
એવું કહીને મુકાવી બાથ, દાશીને બાલાવી કહીવાત. ૨
તમે જાઓ રાજની પાસ, આ વાત સરવે કરો પ્રકાસ;
કહીએ સમુદ્ર દેવે કરીછે સાહાય, આવી પોંહાંચ્યોછે બરાસરાય
એમ કહેતાં દાશી તનપર થઈ. જઈ રાજને વાતજ કહી;
સાંભળો ચીતવરમાં માહારાજ, સમુદ્ર દેવે કીધું આપણું કાજ
પોપટ રૂપે પંખી સાર, આવી બેટો વાહાણુ માઝાર.
કસ્તુરાવતીનું માન્યું મન એતો નિકળે ચિત્રસેનનો તાંન. ૫
સાંભળતા રાય વિશ્વમ થયો, પ્રધાન પ્રતે બોલજ કહ્યો
શેના સકળ તર્કયારજ કરો, રાજ કહે વેળી હરખે બરયો,
પુત્રીનો આવ્યો બરથાર, તેડી લાવો નગર માઝાર;
એમ કહિને તથયારી થાય, તેડવા આવ્યા ચિત્રવરમાય. ૭
વાજતે ગાજતે આવ્યા તહીં, માતીડે વધાવ્યા લઈ.
શભામાં બેઠાં રાજન, પાથે બેઠો ચીત્રસેનનો તાંન. ૮
એક એકનાં કહયાં વરતાંત, ભાગી સઉના મનની બાંત
રાજ સભામાં આવે રાય, સાંજે ઉડી મેહેલમાં જાય. ૯
નવો મેહેલ આવ્યો રાજન. મેહેલમાં રહ્યા નરનારીજન
આપ પીએ પુખ્તી કરે, એક એકને દેખી દીલ ઠરે, ૧૦
પ્રીત જીવી ચંદ્ર ચક્રાર, પ્રીત જીવી બપુષ્યા મોર,
પ્રીત જીવી જલ માંછુલી સાથ, પ્રીત જીવી ચંદ્રમાને રાત. ૧૧
એક ઘડી અળગાં નહી કોય. બેઉની પ્રીતી સજ્જાવડ હોય;
કામની કંથ કરે કલોલ, એક એકના પડતા ઝીલે બાલ. ૧૨

એક એકને કાંઈએ નહીં દાવ ધણી પ્રીતને અદકો ભાવ;
રાત્રનું મુખ જોઈ દાતણ કરે, રાત્ર ઉપર હેત અદકુ કરે, ૧૫
ખાય પીએને રંગે રમ, એક એકનું મુખકુ ગમે;
એક દીવસ પછે રાત્રય, પોરાક પેહેરીને તતપર થાય ૧૬
દાહરા

ત્યારે કસતુરાવતી કહે કંથજી, સાંભળો ગાહારી વાત;
આજ જાણ વેહેવાર કરવો સહી, છોડો આશ્યો હાથ. ૧
આજ સભામાં જશો નહીં. આપણ કરીએ રંગ વિલાસ;
ખાનપાન કરીએ ધણા, પુરણ કરો મુજ આશ. ૨
ત્યારે કંથ કહેરે કામની, દીવસે ન કરીએ ભોગ
અમા સભામાંથી આજ્યા પછી મળવશું સંભોગ. ૩
નારી કહે નહીં માનીએ, આજ જવા નહીં દહ;
વળી વીધન કાઢ ઉપજે, માટે લાવો લહ. ૨
એમ કહી વળગી પડી, તારે વિચારયુ રાજન.
હું કહ્યું કરે કામની તણી, હોસે પડુ મન. ૩
લુગડા ઉતારયા રાયજી, કીધો સુખ સંભોગ,
મન મનાયુ માનુની તણ, બાવતો કીધો ભોગ. ૬
રંગ રાત્ર કીધા ધણા, હેવે પડીછે રાત,
ત્યારે નારી કહે સાંભળો શેજ સમાગમ વાત. ૭
તમા રીસ ન કરસો રાયજી, તો કહું એક વાત વિચાર
હું તો શેજ ભાવે કહું પણ રીસ ન કરશો લગાર. ૮
ત્યારે જાસરાય એમ બોલીઓ એશુ બોલી વાત
ઉજ આત્મીવ હું યદ્ય રહ્યો, સોંપુ તનમન જાત. ૯
માટે કહેલું હોયને કહે મુને. શાને ચીંતા કરો છો મન
કોઈ મુનો બખશું મુને, મનાવુ તાર મન ૧૦
ત્યારે કસતુરાવતી સાંભળો, મારા મનનો વીચાર;

નારી માંહે માહ ધણી અતુર અતુર સુખણ. ૧૧
અંતે બુધ તેની પાનીએ શુ ઉપનુ તાં અગનાન;

ચોપાઈ

માટે નારીતું મુરખ નામ, જોજો હવે શું કીધું કામ,
એ શું બોલી રવામીની સાથ, તે તમને સંભળાવુ વાત ૧
નારી કહે સાંભળ બરધાર. સેહેજ વાત કડુ આદાર,
નારીતે મોટી સરવથી પુરૂષમાં કાંઈ પ્રાકાશ નથી; ૨
નારી મેન આહેતે કરે. પુરૂષથી એક અરથ નવ સરે
એ આજ કીધું મન નીરધાર. જવા ન દીધાં સભા મોજાર
જો નારી જવા મન કરે, તે શી તાળા માંથી પરવરે;
માટે નારીછે અતુર સુખણ, પુરૂષ જાણું છું અગાન ૪
તમો છો રાજન તન, તમો જોવું નથી કો અન્ય;
તમો ફકીર થયા માહારાજ, તે પણ નારી કરે કાજ. ૫
મા આપને મુકયા પરહરી, હંશા હંશા મુખે કરી;
બહુ દુખ વેઠ્યુ જાહરે, અમો તમને મળ્યાં તાહરે. ૬
નારી આગળ નર કોણ માત્ર; તમા સાચી માનજો વાત
હંસ આગળ કાગડો જોમ ઘોડા આગળ ગરધવ તેમ. ૭
ગંગા આગળ જોમ ખાડીઓ. અથોક આગળજોમ બાડીઓ
કંચન આગળ કથીર જોમ, નારી આગળ પુરૂષ તેમ. ૮
એ સાચો કે જુઠું વાત, સાચુ કહોને મારા નાથ
કસતુરવતીના સુણી વચન. દીગમુઃ થયો પોતે રાજન હ
તુનો એશુ બોલી નાર તુશુ મનમાં નથી કંતી વીચાર
નર વીના તે નારી કરી, કેમ બુધીઆજ એવી વશી. ૧૦
કાંઈ એમાં થશે વીધન, ફરી ન બોલીશ એવું વચન
નર થકી નારી મુકે માન, નારી હળવી પીમળપાન. ૧૧
તારે નારી બોલી કરી, એ વાતતો તમે બોલી કરી;
નારીના વડે નર હોય, બાકી નરને માને નહીં હોય. ૧૨

નારી આગળ નરનું શું જોર, જાણે કેદમાં રાખ્યો ચોર;
 નારીથી નર નીચે હોય, પણ નરથી નારી નહીં કોય. ૧૩
 છપ્પો = કરજ બળી રાજન, કઠેરવ પાંડવ જે શુર
 માનધાતા જે મહીપતી તે પરતાપે કર;
 ધંદ્ર ચંદ્ર હરીચંદ્ર જે સતવાદી રાજા;
 ધુરંવ અમરીખ પ્રસાદ જે ભગતના જ્ઞાન,
 સુરવીર ડાહ્યા ધણા પણ નારી આગળ તે શી માણા
 સુરા થઈ ધરે શમથેર, રણમાં જીવજીત કરતાં
 સુકવે ન્યાય અન્યાય, પૃથ્વીનો બાર શીર લેતા;
 પળી ચઢે ગુણ જાણુ બહુ ડાહ્યાપણુ ચતુરાઈ
 કામણુ દુઃખણુને વચી કરણુ વીખવાને રહે વડાઈ
 વિશ્વ વખાણુ તેના કરે, સાત સસુદ્ર તરે સહી;
 તે પીસાળ વાટે નીસરયા. માંટે નારી માઠી સરવે કહી

ચોપાઈ

એવી વાત કરી જાહેરે, રાજાને દુખ લાગ્યું તાહેરે;
 હમણા હાંશીમાં થાશે હાંણુ એમ રાએ જાણ્યું નીરવાણુ ૧
 નર નારીની કિતપત જેહ, નર થકી થાયછે તેહ;
 નરવીના નારી શુ કરે. નારીતે નરને આરાધે ૨
 એ ઈશ્વરની સરવે ગતી, એમાં તુને હું જાણ્યુંતા નથી.
 એમાં ખાલી શુ તાણે બાર એ કરતા હરતા સગી કીરતાર ૩
 નર કરે તે નારીથી નહીં ધાય, નર આગળ નારી કોણુ કહેવાય
 ત્યારે બોલી કસતુરાવતી, નારી આગળ નરનું ચાલતું નથી
 તે ઉપર કહું એક દ્રષ્ટાંત બાણુ તમારા મનની બરાંત
 નારીનાપણુ પ્રાકગ છે જેહ. તમ આગળ સંભળાવુ તેહ. ૫
 દોહરા = કારકોન એ નગરનો, તેનો દાલીપતી રાજન;
 સતવાદી રૂડો ધણો, વસે અઢારે વરણુ. ૬
 ત્યાં વીસોશ્રીમાળી વાણીઓ, તેજ નગરનો સેહ;

- લક્ષ્મી અલખ છે તેડને, પાંચ પુત્ર છે નેટ. ૨
- દાને માને ડાહ્યાપણે, સહુ વાતે સમરથ ૩
- આઘા માને સર કો, એ આગળ સહુ બરથ ૩
- વીરચંદ નામ તે તણું, માનખા તેની નાર; ૪
- શોમદત વીરદત ગ્રીખવને, સોંપ્યો સધળો બાર. ૪
- કનકાવલી નામે કામની તે સોમદતની નાર; ૫
- રૂડી સોભા તેહની, ધરનો રાખે બાર. ૫
- તે શુ પ્રીત રાખે ધણી. સોમદતને વાહાલી પ્રાણ; ૬
- નરને નારી તે માને નહી. ખોટી બતાવે વાણ. ૬
- ગુડી વાત બહુ દાખવે, કરે હાવને બાવ; ૭
- તમથી વાહાલું કોઇ નહિ એવો એનો બનાવ. ૭
- મનમાં ગણે નહિ કંથને, ઘાહોડે કરે વખાણ; ૮
- તમ પાસે ચાલે નહિ, તુ મારો જીવન પ્રાણ. ૮
- શોમદત સાચુ લહે, જાણે સતી મુજ નાર; ૯
- હેત બહુ મુજ ઉપર ધરે. પ્રીત છે અપર મપાર. ૯
- પાણી કેમ પીવાએ તમ વિના, આરોગો એકે મન; ૧૦
- નીંદ્રા કેમ આવે નાવલી તુજ પર એવું મન. ૧૦
- નારી ઘાહોડે જે કરે, કાલાવાલા કરોડ; ૧૧
- તને લેજો આલખી નારી ફેરી જોડ. ૧૧
- કંથને રનેહ દેખડાવે ધણું, કરે બરનું કામ; ૧૨
- જર સાચે જરી કરે, જાણુનો નથી તે સ્વામ. ૧૨
- ધણા એક દીવસ વહીગયા. નારી વીચારે આપ; ૧૩
- જરને બળાતું નથી, ધરમાં કંથનું પાપ. ૧૩
- ઉપાય કરે અકલથકી, કંથને કાહાડું બાહાર; ૧૪
- પછે કંઈ ચિતા નથી, સુખે તેડે મુજ જાર. ૧૪
- એક કલપના પેતે કરી રાને આંખે સ્વામ; ૧૫
- ખાનખાન જુખી કરી, નારી પિાલી અક પ્રજામ. ૧૫

અચ્ચીચરીત કીધું ધણું, નેતરે ભરીયાં નીર; .
 ધરૂંશકા ભરી કહે કંથને, સાંભળો હદના ધીર. ૧૬
 કાલે માંહે માંહે વાતો કરી, આ પાટોશણની સાથ;
 માહોટો કુંવર મુરખછે કાંઈ સમજતો નથી વાત. ૧૭
 એના આપે ધન કળાયુ ધણું, તે એટો ખેડો ખાય;
 બીજો કુંવર છે નાધડો, તેને કેમ કહેવાયો. ૧૮
 એના આપ એવડા હતા, જતા સફર ભરી વાહાણ;
 તેથી ધન મેળવ્યું ધણું, આતો પેટે પડીઓ પાહાણ ૧૯
 એથીતો વાંઝીઆ બલા, એવા ન જોઈએ તન;
 મુરખ પડ્યો મુજ પેગમાં, ખાય રણયુ આપનું ધન ૨૦
 મં છાનામાના સાંભળ્યું, રેહેવાયું નહીં ભરથાર
 તે તમને કહ્યું સહી, એવા તમ માત તાતનો વીચાર. ૨૧
 ત્યારે સોમદત કહે નારી સુણો, સાચી કહીએ વાત;
 હવે હું પરદેશે પરવર, ધન લાવું અસંખ્યાત, ૨૨
 મહેણું ટાળુ માખાપનું, સફરે જવું સવાર;
 સફરે જઈ આવ્યા પછે સુખ ભોગવશું નાર. ૨૩
 તારે નારી કહે નાવલા, મં ખાદું કીધું કામ,
 મારા પરપંચ મુજને નડ્યા, તમે જવા કરોછો ગામ. ૨૪
 મ એ વાત સાંને કરી તમ આગળ ભરથાર,
 ન કહ્યું હોતતો જાત નહીં, સાને નીકળત ધરથી બહાર
 હવે તમ વીના કેમ ચાલશે. ધડી એક વરસ સો થાય
 તમ વીજોગે ફાટી પડુ એકલા કેમ રહેવાય. ૨૫
 એમ કહીને કંલ કલે, રૂદન કરે ખહુ નાર;
 થનાર હશે તે થાશે સહી જવા નહીં દઉં ભરથાર. ૨૬
 કંથ કહેરે કામની, શાને દુખ પામ મન;
 હું થોડા દીવસમાં આવીશ, રળીને જાતું ધન. ૨૭
 એક વાર જવારો મુને, ફરી કહુ નહિ બીજવાર

મારા સમજો કામની નેત્ર બરો જગ ધાર ૨૯
 નારી કહે શુભો કથજી, તમ વીના ઓશીઆળી યાગં
 તમ વીજોગે સહ તમ્હુ. પાત ફળ નહી ખાઉ. ૩૦
 હાજર રહેવું સાસરે પલંગ તમ્હુ ભરથાર
 ખટરશ ભોજન નહી કર, સણગાર સમ્હુ નહી લગાર ૩૧
 વેહેલા આવળે નાવલા, જોઈછું તમારી વાટ
 જ્યારે તમને દેખશું ત્યારે ટળશે ઉઘાટ ૩૨

ચોપાઈ

મનમા નારી ચીતવે આપ, ક્યારે ધરમાંથી જાએ પાપ
 પણ મોહોડે કાલાવાલા કરે, તેનો સ્વામી સાચુ ધરે ૧
 એમ કહીને સુતા નરનાર, એટલે થયુ ત્યાં સવર,
 સોમદત ત્યાંથી જીકયો સર્વો, અસનાત દાતણુ કીધું તહી. ૨
 ભોજન કરવા ખેડા માતને તાત, સાથે ખેડા પાંચે બરાત
 ત્યારે સોમદત કહે પીનાસુણી, એકવચન કહુ તેની હા બણો
 વાહાજીમાં માલ ભરું આપાર. પરદેશ જઈ કર વેપાર.
 માટે અમને આજ્ઞા દીજીએ, શુભ મહુરત જોઈ પંથ લીજીએ
 ત્યારે ખાલ્યા માતને તાત અરે પુત્ર તુ સાંભળ વાત;
 શા માટે પરદેશી જાઓ એવડુ દુખ શાને ચાહો. ૫
 આપણે દ્રવ્યછે અપરંપાર, આંખ આગળથી જાઓ ખાહાર
 મારી વરખ એવશ્યા થઈ આંખ આગળથી જાવું ઘટે નહીં ૬
 પીજીને છે નાના કુમાર તમારે માથે છે સહ ભાર;
 એને સમજણુ થાય જાહરે, તમા વીદેશ જાઓ તાહરે, ૭
 તારે પુત્ર કહે જઈશુ અમે શાને ના કહોછો તમે.
 થોડા દીવસમાં આવશુ જશ અતી લાખેણો લાવશું ૮
 માથે મા બાપ ખેડા છે સાર તાં સુધી જવાશે બહાર,
 પછે ચિતા અંકડી થાય, તારે અમથી ક્યાંથી જવાય. ૯
 માટે અમને આજ્ઞા દીજીએ હવે અમ પંથ લીજીએ;

તારે મા આપે વિચારયું મન. હવે કહ્યું માનવાનો નહીં તંન
 માત તાત કહે વેહેલા આવળે, કુશળ વાત પેહેલી કહાવળે
 પછે પંડીતે મહુત જોયું સાર, આજથી એથે દહાડે નીરધાર
 વાહાણની સજા કરી. જણસમાલ તેમા જહુ ભરી;
 ઘેર ગુમાસતા થયા તથ્યાર, ચાકર નફર આરંભપાર. ૧૨
 હવે સવારે નીશરવું સહી. પિતા પ્રત્યે વાણી કહી;
 ત્યારે સોમદતે વાણી કહી, રાતે કુટુંબ મળવું તહી. ૧૩
 બાઈ બોળઈ પણ બેઠાં પાસ. સોમદત કહે આણી હુલાસ
 જોને ન જોઈવું હોય, સાર, તમા તે લખાવો નીરધાર ૧૪
 શું જોઈએ તે કહોની તમા, નિશચે કરીને લાવું તમા;
 તારે ખાલી તેની માત, સાંભળ પુલ માહારી વાત. ૧૫
 એક નકિતમ સાર લાવળો ચીર, જેમાં હોય શાત રંગનું હીર
 તારે બેઠેન કહે સાંભળજો બાઈ. જે કાંઈ હોય લાઈજો નવાઈ
 બાઈ કહે તમને ગમતું જોઈ, નવલ વસ્ત્ર કાંઈ લાવજો તેહ,
 જોજો જેવું ગમતું મન, તેણે તેવું કહ્યું વચન. ૧૭
 સરવના લખી રાખ્યા નામ, જોને જેવું હતું કામ;
 તે કાગળરાખ્યા પોતા કને, પછે ગુમાસતા પ્રતે વાણી બોલિ
 જહરે આપણે આવવાનું થાય, તે વખતે સંભાળજો તાહ
 એટલે રાત પડી જહરે પોતે મેહેલ આવ્યો તાહરે. ૧૮
 પછે ખાઈયો નારીની સાથ, સાંભળ અસ્ત્રી મારી વાત:
 તાહારે જોઈવું હોય જોઈ, મારી પાસે મંગાવો તેહ. ૧૯
 તારે નારી બેલી વાણ, એ જુહી વાત શાને કરો જણ;
 સાંભળો શ્વામી ચતુરસુજણ અમને લેખાગાં નહીં આણ ૨૦
 સરવને આણી આપશો સહી. મંગાવું તે લાવો નહીં
 ત્યારે સોમદત કહે સાંભળો વાણ, તુજને મં શોખ્યોછે પ્રાણ.
 સરવનું પછી લાવવું સહી, તમારું પ્રથમ લાવવું અહી
 ત્યારે નારી કહે સાંભળો બરધાર, એ મારા મનનો વિચાર ૨૨

માહારા મનમાં છે બહુ બાવ મારે એક જણુસતો છે અટકાવ
 શુમાસ્તા પાસ મંગાવસો નહિ. તમા જાતે લઇઆવજો સહી
 કાઢના જણે તેનું નામ, માહારે છાનું છે તે કામ;
 તારે કંથ કહે સુંઝો તમા, છાનુ માનુ લાવી આપીયુ અમારક
 તારે અચ્છી કહે બરથાર, મારે અચ્છી ચરીલ જાઈએ ઓઠાર
 જો લાવાતો લાવજો એક, તારે હું જણીશ પુરો રતેક ૨૫
 પણુ હું એટલુ જણુંછુ સ્યામ, પણુ મારે થવાનું નથીકામ
 ખીજનું ક્ષેષ આવશે સહી, મારી વસ્તુ લાવવાતા નહિ. ૨૬
 ઘેલી નારી તે ઘેલું કહ્યું, તારી વસ્તુ લાવ્યા વિના કેમ રહુ
 કામજમાં લખી લીધું તેહ, નારીએ મંગાવ્યુ જેહ. ૨૭

દોહરા.

વાત કરતાં રાત એમ વહી ગઇ, થયુ તે સવાર;
 શામદતે હઠી કરી, અશનાન કીધું તે ઠાર ૧
 બોજન કીધાં બાવતા જવા થયા તઈયાર;
 મા બાપની આજ્ઞા લેઇ કરી સહને કર્યો જુદાર. ૨
 શુંમ શકન વંદી કરી; ચડયા પોતે તહાં વાહાણ;
 સહુ વળાવી પાછા વળ્યા, પર બધી નીરવાણ. ૩
 અચ્છી કહે બલા ગઇ, પરદેશ ગયો બરથાર;
 કલોલ કરીશુ કરારમાં હુંને મારો જનર. ૪
 હવે વાહાણુ માલ્યા જોરથી બર દરીઆ મોઝાર;
 સાત માસ એમ વહીગયા, એક નમ્ર આનું તે ઠાર ૫
 વાહાણુ જઇતાં નાગરયા, હરખ પામ્યા મનમાંય;
 માલ ઊતારયો તે શહેરમાં, વેચવાની બહુ હામ ૬
 તે ગામતો એક વાણીઓ, જુઝાશા પારેખ નામ.
 તે ભારે માણસ અતી ધણો. રાહુ આજ્ઞા પાળે તેહમ ૭
 તે ગામમાં ડાહ્યો ધણો, સહુ પુછી કરેછે વાત

શોભતે મિતરાઈ કરી, તે વાણીઆ કમ સાથ. ૮
 ત્યાં ખાતું પીયું એકઠું, સુવુ તેને ઘેર;
 પછે વાત રાતે કરે, કેવી ચર્ચતાં પેર. ૯
 તાહા મારાચાર એમ વહી ગયા ત્યારે વેચાચો માલ;
 નવો ભરયો તે વાહાણમાં, પછી વિચાર્યું તતકાળ. ૧૦
 હાથ મેશુલ ચુકાવી આપીયું. ક્રીષા સઉના હીશાળ,
 જવાને તતખર થયા, ત્યારે વિચારયું મન આપ. ૧૧
 પેશે કાગળ પેટી માંહથી તે વેળા કહાડયો બાહાર;
 તે ગુમાસ્તાને આપીએ, તમે જાઓ બજાર, ૧૨
 વાંચી વસ્તુ સઘળી લીએ આપે મુલ મોં માગ્યા દામ;
 સઘળી વસ્તુ લાવો અહીં એટલું કરીઆવો દામ ૧૩
 કહીતી પેલી સ્ત્રીએ, તે કોઈને નવ કહી વાત;
 તે કાગળ આપ્યો નહિ, વસ્તુ લાવશું આપણુ હાથ. ૧૪
 ગુમાસ્તો ગયો બજારમાં લાગ્યો સઘળી વસ્ત,
 સહુ તે આંખ્યા વાહાણમાં, સોંપી સોગદતને હસ્ત ૧૫
 પછે હરખ પામ્યો મન વિષે, પોતે ચાહ્યા બજાર
 અસ્ત્રી ચરીતર પુછ્યું જઈ, પણ કાંઈ ન મળી લગાર. ૧૬
 જે સાંભળે તે વીરખ પડે, સહુ મનમાં જાણે એમ;
 આ મુરખ કોઈ દીશે ખરે, છાટાને કહીએ કેમ. ૧૭
 ગામ મધે ફરી વળયો, પણ કોઈએ કહી નહી હાય
 અરે દધવ હવેશુ કરે, અસ્ત્રીચરીત મળશે ક્યાંય ૧૮
 એમ ચાર દીવસ કર્યો સહી, મુકી મનની આશ;
 પછે મન વીચારી આપીએ, જુલા પોરેખની પાસ ૧૯
 શેઠ માન દીધું ઘણું, જણી છાટાને તન;
 હાવ ભાવ કીધો ઘણો, સંતોખ્યા બહુના મન. ૨૦
 ચોપાઈ.

શેઠ કહે બહે આવીયા, આજ અમારે મન આવીયા;

કાંઈ એક કાળ અમ સરખુ કહો, સુખે ઘર તમારું રહો ૧
 સોમદત્ત બોલ્યો વાણુ, કાલે ઉપાડવાના વાહાણુ;
 માટે બોલ્યુ કરજો મારું તમ ઘેર સુખ પામ્યા બહુ આપ ૨
 શેઠ કહે માયા તમારી ઘણી કેમ આપ્યા આપુ જવા તણી
 થોડા દહાડાતો રહો શહી, જવાની ઉતાવળ કેમ થઇ
 ત્યારે કુવર બોલ્યો વાણુ, માલ બરયા છે બહુ વાહાણુ;
 ખીજા બંદરે ફરવુ સહી, જોઈતી વસ્તુ મળે નહીં
 ત્યારે શેઠ કહે શું તેનુંનામ, જે જોઈએતે મલશે આ ગામ
 ખીજા મુલકમાં જ ન નીકળે તે ઠસતુ અહીં પાથી મળે. ૫
 તમારે જે જોઈતે કહો, તે અગારી પાથે માગીલો;
 તે પદા કરી આપુ સહી, એવી વાણી શેઠે કહી. ૬
 ત્યારે બોલ્યો વીરચંદ્રો તંન, સાંભળો શેઠ માહાર વચન
 અસ્ત્રાચરીત્ર જોઈએછે સાર, તે ગામમાં મળતુ નથી લગાર
 અન્ના ફરીને થાક્યા સહી. કોઈએ હા કેહેવાઈ નહિ;
 તે શેઠ સાંભળી વિસમે થયો, પછે બોલ કુવર ને કહ્યો ૮
 પ્રથમ મન કર્યો વીચાર, રખે મસકરી હોય લગાર,
 વળતી શેઠ એમ બોલ્યા વાણુ, સાંભળ શોમદત્ત ચતુર સુજાણુ
 તે વસ્તુનો સો અટકાય. અરત્રીચરીત્ર ઉપર કોનો ભાવ;
 ત્યારે શોમદત્ત બોલ્યો વાણુ, અસ્ત્રી મારી ચતુર સુજાણુ.
 સતી સાધવી પુરણુ પ્રીત, તે રામાની એવી રીત;
 મ કહ્યુ તારે જે જાઈએતે મંગાવ, જે સડ તારો હોય ભાવ
 હમે વીદેશે નીકળ્યા જાહરે, કામગીએ કહ્યુ તાહરે,
 કહ્યુ સ્વામીને વેહેલા આવજો, મારે કાળ અસ્ત્રી ચરીત્ર લાવજો
 એ ગામમાં ફરી ફરી થાક્યો સહી, આ ગામમાં મલ્યુ નહી
 હવે અમે જસુ ખીજા ગામ સોધી કાહાડુ અસ્ત્રીચરીત્ર નામ
 જો જડશેતો જવાથે ઘેર: નહિતો ખાઈને રહીશું ઝેર
 ત્યારે શેઠ સમજ્યા મન મોજાર, પુરખ મુરખ છે સુમાર ૧૪

હું મોટો જાણુનોતો સરવથી એથી મરણ ખીજો દોષ નથી
 પછે શેઠ ત્યાં ખાધ્યા વાણુ, સાંભળો શોભદતજી ચતુર સુજાણુ
 એ વસ્તુ અમારી પાસ. અમા તમારી પુરૂં આશ
 એ પૃથ્વીમાં શોધી નહીં જડે, તેઅમારે ધેરથી નીકળે ૧૬
 હમા ખીજને કહીએ નાપ, પણ તમને ના કેમ કહેવાય;
 પણ એવશ્તુ બારે સહી, ઉતાવળે હાથ આવે નહી. ૧૭
 માટે કહુતે કરોની પેર વાહાણુ ગુમાસતા મ કમો ધેર;
 તમા હમારે રહો ધામ, થોડા દીવસમાં કરીસુ કામ. ૧૮
 ત્યારે વિચારી તેણે વાણુ. આખા પાછા જ્યાં છે વાહાણુ;
 ગુમાસતા પ્રતે ખાધ્યા એમ, કહો હવે કરીશુ કેમ. ૧૯
 તમા વાહાણુ હંકારી જાઓ, હવે તમા શીદ ખોટી થાઓ
 હમ ગુપત જાતરા માનીછે સહી, હમ અહીંઆથી જર્દશુ સહી
 સઉ હીજાણ શોપજો ખાપને હાથ, માડીને કહેજો શઉવાત;
 આજ કાલમાં પોતે આવશે, તેથી તેને ચીંતા નહી થસે.
 એમ કહી વાહાણુ વળાવ્યા સાર, પોતે આવ્યા શેઠને દવાર
 શેઠ કહે સુખે રહો ઓઠામ, અચ્છી ચરીલ લેઈને જાજો ગામ
 એમ કહીને ઠેકાણે થયા, શોભદત શેઠને ધેર ગયા.
 વાહાણુ ત્યાંથી પોતા ધેર, તેને માંડી કહી સરવે પેર ૨૩
 દોહરા.

આઠ માસ એમ વહી ગયા જુલા પારખને ધામ;
 ત્યારે શોભદત વાણી વદે, શેઠને કાર્યો પ્રણામ. ૧
 શેઠ તમે આપ્યુ નહી, પેદા કરી ચ્છી ચરીલ;
 ધેર નારી વાટ જોશે ધણી. ત્યાં થઇ જશે વીપ્રીત. ૨
 આરે શેઠ કહે રહો સાંસતા. કર તમારે કાજ;
 એક ગુણુકા ગુણુની આંગળી, જેનું ગુણુવરાહ છે નામ.
 બોલાવી તેને તે સમ, જેમાં બહુ ચતુરાઇ કામ;
 તે પ્રપંચ બેદ જાણે ધણું આવી કર્યો પ્રણામ. ૪

શો હુકમ છે શેઠજી, તમ વચનની આંધી રહું;
 અંજર કરૂં તમ વાતથી, કહોતો મુસતફા હઉં. ૫
 ત્યારે શેઠ કહે ગુણકા શુભો, તમેજો અતુર શુભણ્ણ;
 કામ તમારું છે સહી, તે કહું તમને વાંચુ. ૬
 શેઠ આંવ્યા છે અમ તણા, જાણો અમારો શરદાર;
 સ્ત્રીચરીત એને આપવું. માટે તેડીજાઓ એને દવાર ૭
 ત્યારે સલામ કરી ગુણકા કહે એ અમારું કામ.
 સમજી મન ગુણકા સહી એટું ને મુરખ નામ. ૮
 પછે સાથે લીધો શેઠને, આવી પોતીકે ધામ;
 કોણ દેશમાં રહ્યો તમા, મું છે તમારું નામ, ૯
 ત્યારે શોમદત કહે સાંભળો, અરે ગુણકા ગુણવાન;
 અમા વાહાણવટીના પુત્ર છઈ; સોમદત છે માહારૂં નામ
 સ્ત્રી મારી ઘેર છે, તેણે મંગાવ્યું એહ;
 સ્ત્રી ચંચીત હાંધને આવજો તમને કહું છું તેહ;
 શમજી તેનું સાનપણ ડાપણે ઉડી વાટ;
 અરે ચીંતા શેઠ કરશે નહીં ટાળું તારે ઉચાટ. ૧૨
 સ્ત્રીચરીત મુજ કને છે સહી, તે તમને આપીશ સારે
 ખીરજ થકી મળશે સહી, ઉતાવલ નહીં ચાંચ લગાર ૧૩
 તે શેઠ ગુણકાને ઘેર રહ્યા વધુ એ વીચારા વાટ;
 શેઠ ચર્યા જીવે ધરતણી, એમ વહી ગયા માંસ સોંત
 ત્યારે શોમદત કહે ગુણકા શુભો, આપો અસ્ત્રીચરીત
 માસ સાતતો વહી ગયા, એતે ક્યાંની રીત;
 ત્યારે ગુણકા કહે કહું તે કરે, થાઓ નારીને રૂપ;
 તો અસ્ત્રીચરીત દાખવું થાંજો ભારખમ ભુપ. ૧૬
 શોળ સળગાર અંગે ધરો પેહેરો નવરંગ ચીર;
 તેને રૂપો જોજાએ નહીં, જાણે સુખ નામીનું સરીર. ૧૭

વરસ શોળમાં સુંદરી બરજોળન બાજે વેશ.
 ધરટે દેખતાં ધીરજ રહે નહીં, લાં થાય કામ પ્રવેસ;
 તે ગુણુકાએ કર જાણીઓ, લઈ ગઈ પોતીક સાથ.
 તેને ગુણુકાએ પ્રિછત્રી, રંગજળી સહુ વાત. ૧૯
 જોકહે તે હા કહેવી સહી, ચરચા જોવી રાત દન:
 તમને સ્ત્રીચરીત્ર મળશે સહી, માનજો શય વચન. ૨૦
 ચોપાઈ

એમ સમજવી ગુણુકાએ વાત. તેડી ગઈ પોતીકી સાથ;
 શીવદત શઠ છે વેહેવાનીઓ, નગર બાષાગા જુગજનાણીઓ
 ધણી લક્ષ્મી ધણાં ધર સુન, પ્રતાપચંદ તેનોએક પુત્ર,
 તે લાડકયાઓ એકનો એક, વપુએ શુંદર વડો વિવંક. ૨
 તે વાહાણુ બરી વિદેશે ગયા, તેને બાર વરસ જોતાથયા
 તે તણી ધરમાં છે નાર, સુંદર રૂપને ગુણુ બંડાર, ૩
 માનુંની તે સરવેમાં ડાંહી, લક્ષણુ વતીને લાડકવાઈ;
 સસરો પુછી કરે સઉવાત, કારબાર સહુ વહુને હાથ. ૪
 રતનમાલ છે તેનું નામ, ગુણુ જનણ છે બાધું ગામ;
 તે શ્રીમંત છે મારો સાહાય, ગામ બધાનો ચુકવે ન્યાય, ૫
 ગુણુકાએ વીચારો પેર. તેડીગઈને શાહાને ઘેર;
 ગુણુકાએ જાણ્યો તેનો હાથ, તેડી લાવી જ્યાંછે સઉસાથ. ૬
 ગુણુકાએ જઈ કર્યો પ્રજ્ઞામ. જ્યાં ખેઠો શીવદત તેઠામ
 માહારાજ એક છે માંડે નામ આવી જણી શાહુકારનું નામ ૭
 ઓ સાહુકારની કોછે નાર, સસરો તેડી લાવ્યો બાં ઠાર,
 મુને કહ્યું આમે રાખો તજા. એનાવરને તેડી લાવું અંજા. ૮
 મારો પુત્ર મયો પરગામ તેને તેડી લાવુ આ ઠામ
 તે પુતરની વહુ આ થાય, અગો ગયાતા આણું કરવાય ૯
 સાથે એને તેડીને જાણી, મારે તમ ધેર મુખી જાણી
 અમોં પુતરને તેડી લાવુ જાહેર. એ વહુને તેડી જમુતાહેર

તેનો સસરો મુકી ગયો, માહારા મનમાં અંદેશો થયો;
 એનો રાંધુ અન કહેવોય, મારાથીતે કેમ રખાય. ૧૧
 હમા છીએ ગુણકાનીજાત, આજ શેહેજનાં આવે નાથ;
 ન હોયતો લોક અમેને કહે, ગુણકાના ધરમા કેમ રહે- ૧૪
 તમા શાહુકાર સરવધી; તમારી અ.બરમાં બાકી નથી;
 ગાટે અરુની રાખો તમારેધામ, એટલું અમાર કરવું કામ.
 એનો ધણી સસરો આવશે જાહેર, તમ પાશેયી લેસું તાહરે
 શાહુકારથી ના કેમ કહેવાય, સુખેથી મુકી જાઓ આંહ ૧૪
 એ વાતના લખ્યા કાંધ, પંચમળી પરમાણુજ લીધ;
 અમારા પુતરની વહુ છે જોહ, તેની પાશે રહેસે એહ. ૧૫
 એવુંકહીને રાખી પાસ, ગુણકા આવી પોતીકે અવાસ,
 સસરાએ બોલાવી વહુ, વાત માંડીને કહીછે સહુ. ૧૬
 ત્યારે વહુએ જાણી તેનો હાથ, તેડી લાવી પાતાની સાથ
 આવો બેસો મુખે રહો, કામ હોયતો અમ સરખુ કહો ૧૭
 હવે રતનમાલ છે જેનામ, ચતુરકે તે અપરંમપાર;
 નખશીય તેને જોઈ સહી, પછે મન વિચાર્યુ તહી. ૧૮
 લક્ષણ જોતાં અપરંમપાર, એ પુરૂષ છે નથી એ નાર;
 પરીક્ષા પુરી કીધી થઈ. નીસચે પુરૂષ એનાની નહી. ૧૯
 હોહરા

રતનમાલ વળતુ વટે, સાંભળ નારી વાણુ;
 સાચુ બોલશે તો જીવશે, જુઠે બોશે પ્રાણુ. ૧
 નારી નથી તું નર છે. મે નીસચે જોયા ઝંઘાણુ
 કપટ કરો કેમ આવવુ પડ્યુ, સાચી કહોને વાંણુ ૨
 કટર કાઢ્યો એક ચળકતો કરોષ કરીને રીશ;
 સાંચુ બોલતુ કોણુ છે નહીતર છેડ શીશ
 તે બી.ચો બાપડો વાણીઓ થરથર ધરજે દેહ;
 આંખ જાચી ચડી ગઈ, પછી બીતો બીતો કહે- ૨

ને ગમતો માર તું, દયા આવેતો ઉગાર
 હું કપટથી આંચી નથી, તે સાચુ કહુ વસતાર. ૫
 હું લાહણવદીનો પુલ છુ, આંચો-ભરીને વાહાણુ;
 તું સરખી નાર માલરે, તેણે કહીતી વાણુ. ૬
 મારે કાનૈશું લાવશો, પરદેશ જાઓનાં ભરથાર;
 ને કહ્યું ને ગમે તે કહો, લાવતાં ન લગાડુ વાર. ૭
 કહ્યું રતીચરીત્ર લઈ આવજ્ને, વચન ઓપ્યુ હૃથ;
 ત્યાંથી આવ્યા આ દેશમાં, તે સાચા માનતુ વાત. ૮
 મેં માલ ખપી વેચ્યો સહી, પછી નવો ભરજો મેં માલ;
 અસ્ત્રીચરીત્ર ખોળ્યુ ઘાંડું પણ કેધએ ન કહી ભાળ. ૯
 પછી લુલાપાડેખ આ ગાગમાં તેનો રૂડો વેહેવાર.
 તેણે કહ્યું તમે રહો સહી, અસ્ત્રીચરીત્ર આપુ નિરખાર.
 એમ સાંભળી હું હરખીઓ વળાવી દીધાં મેં વાહાણુ;
 આડ માસ એમ વડીગયા ત્યારે લુલાપાડેખને કહી વાણુ.
 શેઠજી દહાડા ધણા થયા, ક્યારે કરશે અમાર કામ
 ત્યારે ગુણકા બોલાવી તે સમે જોતું ગુણવગદછે નામ: ૧૩
 તેને સેડે વાત સરવે કહી, ત્યારે ગુણકાએ વિચારીખેર
 કહ્યું અસ્ત્રીચરીત્ર આપુ અમે તમે આવો મારે ઘેર.
 ગુણકા સાથે અમા ગયા, ત્યાં પણ રહ્યા માસજ સાત
 કહ્યું અસ્ત્રીચરીત્ર આપો હવે ત્યારે ગુણકાએ કહીવાત.
 મને કહે નારી થાઓ તમા, ઓવો મારી સાથ;
 સમજાવ્યો સહુસાથને, સોંપી તુજ સસરાને હાથ. ૧૪
 એ હકીકત માલરી, જુઠી વાતે ઇશ્વરની આણુ;
 હવે તુજ શરણુ આવ્યો સહી, ઉગારોડે લો પ્રાણુ.

ચોપાઇ

વાત સાંભળી તે હરખી નાર, રતનમાલે કર્યો વિચાર;
 મુરખ ખીચારો એછે રાકનથી બાણીઆનો વાંક.

સા માટે હવે એને હણું. મનમાં તે વીચારયુધણું.
 એની પુરી પાકુ હું આશ પ્રીત કરી રાખુ મુજ પાશ ૨
 હવે તનમનધન એને આપીએ, જોળનનો લાવો લીછાએ;
 વળી અક્ષીયરીતર દેખાકુ શહી, ને ખળરદાર કર એનેઅહી.
 નારી પછી ત્યાં ખોલીવાણ, શોમચંદણ તમા ચતુર સુગણ;
 અક્ષીયરીતર આપુ હુત્રાસ તેતો છે અમારી પાસ. ૪
 સાને ખોજોછો બધુ માગ, થાસે અમારાપાએ કામ
 હવે ખાઓ પીઓ રંગે રમા, ભોજન મુજમાં ખેશી જમા
 એમ કહી સતોખું મન, ધરીને લીધું આર્શીધન;
 રાત્રે ભોગ ભોગવે અપાર, દીવસે ધધને રહેછે નાર. ૬
 એમ ધણા દીવસ મયા છે વહી, એ તાતતો કોઇ જાણે નહિ;
 વરસ એક યયુ જતહરે, શુ કઉતક યયુ તાહરે, ૭
 વીદેસે ગયો હતો તેનો બરથાર, તે સદર કરી આન્યો તેદાર
 લાવ્યો અણેખે અંકુ ધન, પ્રતાપઅંદ શીવતની તન ૮
 વધામણી આવી જોડસે, શીવસત શેઠ હરખ્યો તેડસે;
 હરખીને આરી તેની માત, માતી થામ બસી લીવી હાથ. ૯
 તેર વરસે ગયો આવ્યા તન, મા આપનું ધણું હરખ્યું મન
 વધાવી લીધો કુમાર, તેડીને લાગ્યા ધર માઝાર ૧૦
 સજન કુટુંબ સરવે શહી મળવાને આન્યાછે તહીં,
 માહાજન નગરના લોક મળ્યા બેઠયા સહુ ટાળી શોક. ૧૧
 કરણે કુંડળ જળકે જોત; કદી શરીના જોવી ઉઠ્યો;
 વહાણુ સાત ગયોતો લઇ, ચાળીસ વાહાણુ કમાયો તહીં. ૧૨
 તે વાહાણુ હણું કાઠે નાગરયા, તેમા માલ અમરીત બરયા
 પીના પુતર ખેઠાછે પાસ કરવા ખેઠા વાત પ્રકાસ. ૧૩
 કહે પુતર તાર વરતાંત આજ તેર વરસનીબાગો બાત
 તે સાબજમાનું છે અમો, શો ગરથ કમાયા તમા. ૧૪
 કોણુ કોણુ સાથે આડત કરી, ચાળીસ વાહાણુકે મલાન્યાબરી
 શોશો માઝ તેમાં બરયો આજ તેર વરસની વાતો કરો ૧૫

પુત્ર કહે સંભળી એ વાત, હમ્મા નહિ કરીએ તાત;
 આજતો એગને આગા દીજીએ વીતી વાત કાલે કીજીએ ૧૬
 આડતીઆનો જે હીસાળ, તે સહ વાહાણે કીતાળ;
 તે માલ સરવે મોંધોએ શહી, કાલે તમને દેખડાવીશુ અહી
 હવે રજા આપેતો મોહોલે જાગે ધડીચાર શુદ્ધને સુખીઆયાજી
 એવે પડીછે ત્યાં રાત, આગા આ પીછે પુતરને તાત ૧૮
 સજી સહને ઠેકાણે થયા, પ્રતાપચંદને મોહોલે ગયા.

હોહરા.

ત્યારે નારીએ વીચાર્યું, જે આગ્યો મુજ ભંધાર;
 પેલો પુરુષ ધરમાં હતો, તે સાથે કર્યો વિચાર. ૧
 તમો શુભ ઓરડામાં જોશી રહો. જોમ ન આવે જાણ;
 માંહે અસ્ત્રીચરીત દાખનું, તમા જોયા કરો આંચ, ૨
 એટલે કય ત્યાં આવીએ, નારી લાગી પાય,
 આજ તેર વરઝે જવામી ગળ્યા, મારે હાડે હરખનમામ.
 જન દીવસ આજ માડો, જે ઘેર આગા ભરથાર;
 તમા મારે કાન્ન શું લાવીયા, તે આપો કર મામાર. ૪
 તારે કંથ કહેરે કામની તું વાહાલી મુજને પ્રાણ;
 એક તારે વાસતે લાગ્યો સહી, બાકીતો છે વાહાણ, ૫
 નથી નવી વસતુ લાગ્યો શહી બાકીતો છે વાહાણ;
 તે સહ પડી છે વાહાણમાં, કાલે આવશુ ધરમોહો. ૬
 ચીર લાગ્યો એક અગકતો, હીરા રતન જડાવ;
 બહુ મુજ મોંધું ધણું આણું માતીડે જડાવ;
 સવાલાખ રૂપીઆ આપીઆ, તે તમારે કાજ;
 તે લેઈ મુખ આમળ ધર દો પરમેદા તમે આજ. ૮
 તે જોઈ હરખી પરમેદા, લીધું પોતીકે હાથ;
 પાન પાન કીધાં બહુ, પછે કીધી પીતડની વાત. ૯

બેગ કીવાં મન બાવતાં સુતા સુખે શેઠ;
 જાણે શુરજ પ્રગટ થયો, એ તપે કુપરનું તેજ. ૧૦
 નિદ્રા વશ થયો જાહરે, શોડમાં સુતી તે નાર;
 હાથ ગલેથી કાઢાડીઓ ઉડી નારી તે વાર. ૧૧
 બર નીંદાવસ કંથછે, વિચારયું નારીએ તે હામ;
 મુરખ જનતએ માનુની; પછે તાંસુ કીકું કામ; ૧૨
 છપ્પો.

મુરખમાં મુરખને નાર અલકાર આતીશે આણે;
 મુરખમાં મુરખને નાર. મગત પોતીકા તાણે;
 મુરખમાં મુરખને નાર, દયા ન આવે તેને કહી;
 મુરખમાં મુરખને નાર; વાત નવ મુકે લીધી;
 સુરો પુરો રાજવી, રંગ રૂપ તેને કશો;
 તે વિનાગને મન કશો, વાહાલો તેને મન વશો. ૧

ચોાાષ

તે નારીએ અતી મુરખપણું પછી તં કામ કર્યું નારીએ ધણું;
 બર નીંદ્રામાં દીકોં બરથાર, કાંઠયો કામનાએ કટાર. ૧
 દીયણ મુકયાં છતી ઉપરે, કટાર લઘ મુકયો છે ગજે;
 ખાંડે પરપોટા આવ્યા સહી જીવ ગયો તેનો તતક્ષણ તહી
 પેશો શોમદત જીવે છે દ્રષ્ટ ધણું તે પામ્યો કષ્ટ;
 થરથર ધરજવા લાગ્યા દેહ, કટકટ નારી શુ કીકું એહ. ૩
 આદરમાં જાંતી ગાંસડી. ગાયે મુકી જાહાર નીસરી
 જઘ નાંખ્યો તેને દરીયા ગાંહ, પછી આવી ધરમાં તાંહ ૪
 પછી જોલી શોમદત પ્રતે વાણ, એ સ્ત્રીચરીત્ર જોયું નીરવાણ
 તારે શોમદત કહે સાંભળ નાર મીઠ્યા મારયો તારો બરથાર
 એમાં સ્ત્રીચરીત્ર શું કહેવાય. તને મારતાં કેમ ન આવી દયા;
 હજી આપને મળ્યો નહી, સુખ દુખની વાતો કોધી નહી
 ત્યારે નારી કહે સાંભળજે જ્ઞાર. તારા ધરમાં એવીછે નાર;
 સ્ત્રીચરીત્ર મંગાવે સહી, તેનું પ્રાન્નગ કરે નહી; ૭

ત્યારે શોભદત કહે કહુશુ કથી. મારે ઘેર એવી ન રી નથી
 સતી સાધવી છેરે નાર, એવું કામ ન કરે લગાર ૮
 રતનમાલ કહે આવશુ તમ ઘેર, સઘળી બતાવીશુ પેર.
 તને સ્ત્રીચરિત્ર આપવાને સાર, મેં માત્રે મારો બરધાર ૯
 હવે તમ કરો એક કામ. પાછા જન્યો ગુણકાને ધામ.
 વાત સરવમાં ડીને કહો, થોડા દીવસ ગુણકા ઘેર રહો. ૧૦
 તે ગુણકાને લઈને શાર, પાછા પુરપ થઈ આવજો આહાર
 એવા બોલ નારીએ કહ્યો, શોભદત ગુણકાને ઘેર ગયો, ૧૧
 વાત સરવે માડીને કહી એ વાત એટલેથી રહી;
 એટલે ત્યાં ઉગ્યો સવાર, સક સુતા ઉઠ્યા તે ઠાર. ૧૨
 શીવદત શેઠ ઉઠ્યાં ત્યાં સહી, બેઠા વિમાર કરેછે તહી;
 રતનમાલ પણ ઉડીનાર ઘરમાં કામ કરે છે સાર ૧૩
 દીવસ પોહાર ચડોછે સહી, શીવદત શેઠ બોલ્યા તહી;
 આજ ભાઈ કેમ ઉઠ્યા નથી, દીવસ ચડી ગયો સરવથી ૧૪
 એક ચાકર બોલાવ્યો તે ઠાર, જન્યો કુંવરને ઉઠાડો સાર
 કહીએ દીવસ મઠોછે ખરો. આહાર આવીને દાતાણ કરો.
 આ રતનમાલ જે શુંદર નાર, તેણે રથોધ કરી તર્છપાર;
 આપણે બોજન કીજીએ આજ તેરવરસે લાવો લીજીએ.
 ચાકરે આવી કીધો સાદ. પણ કાઈએ ન દીધો જવાળ;
 સાદ ઘણાએક પાડ્યા સહી, પછે ઓરડો ઉઘાડ્યો તહી ૧૭
 દોહરા

ઓરડો ઉઘાડ્યો ત્યાં સહી, ન મળે સાહનો તન;
 પાછો આવ્યો શેઠકને કરજોડી કહે વચન ૧
 ઓરડામાંતો કાંઈ નથી, અમ્ર બેસ્યા ખુણાચાર;
 સેજ શુતી પડી તહી, પણ તમ પુત્ર ન મળે લગાર ૨
 ત્યારે શેઠ વિચાર્યું મન વિશે ઉઠો હશે સવાર;
 પ્રાતમકાળે ઉડીને ગયો હશે કાંઈ આહાર. ૩
 વહુ પાશ્ર્વે સસરો આવીઓ બોલ્યો એમ વચન;

કંથ તમારો કયા ગમે, પ્રાતસકાળે હઠી પાવન. ૪
 ત્યારે વડું કહે સસરા સુણો શું પંડ્યુ આપણું કાળ;
 શું કહે ગારાનાતળ ગમે કહેતા આવેછે લાજ. ૫
 લક્ષણવતાએ લક્ષણ ભણું ખે.પ લાખ ટકાની લાજ
 તે તન આગળ શું કહું, તમ પુત્રી આખ્યાં વાજ. ૬
 એમ કહી જળ નઈહિં બરયાં, સાંભળો સસરાજ વચન
 હવે લાજ ઇજત રહેશે નહીં, એવું કીડ તમારે તન ૭
 હવે ઇજત જશે સડું લોકમાં લુંટારો ધનમાલ;
 આજરના થશે કાંકરા એવું કાધું તમારે ખાખ. ૮
 કાલ રાતે આખ્યા પ્રાદોષમાં, ત્યારે દીડી પેલી નાર
 તમે મુને સોપીતી શેકજી જેનો પરદેશ ગયો ભરથાર ૯
 ભરજોગન દીડી બામની તેણે લલચાણુ તાં મન;
 મુને કહ્યું આ ડોણએ એને દીધું આર્સાંધન. ૧૦
 મં કહ્યું નારજો પાંખી એનો પરદેશ ગયો ભરથાર;
 તે સાહુકાર જાણી સોંપીગયો એઆપણો નહીં વેહેવાર ૧૧
 તારે રીશ મુજ પર કીધી ધણી, ૧૩થી અદકી ગાળ;
 ભ્રિગવું હુંએ બામની, મને એ ઉપર બહુ ખખાલ. ૧૨
 મારું કહ્યું માન્યું નહીં, નેકીયો તે શું જાર.
 પછી સવારે હઠી જોયું સહી, તો નથીએ શેજમાં ભરથાર
 બારણાં ઉઘાડ્યા એરડા તણા, નહીતા પેલી નાર
 શું જાણીએ તે શું થયું, કયા મયા રાડને સાંડ; ૧૪
 સસરાજ સાચું કહું, ગમેતો મુજને બાંડ.
 સસરા સુણી વિસમ થયો, સાચી વડુની વાત;
 સાસુએ સાચું માનીયું પછે ધસવા માંડ્યાં હાથ. ૧૫
 તે નારી લેવ જતો રહ્યો, શી યાચે, પેર;
 દીકરાએ કાળ દીધું ધણું એટો કીધો કર. ૧૭

હાથ હાથ હવે શું કર, એમ મીનદન કરે રૂદન;
 એ વંહનું કહ્યું માન્યું નહીં એવો મુરખ તન. ૧૮
 ઠાટ વાળ્યોરે દીકરા અણધરું કીવું કામ;
 સહિ ભેદને જવાબ શું હઉં વેપારી આન્યા આકામ ૧૯
 હવે ક્યાં જાઉંને ક્યાં રહુ એમ કહી કુટે જાતીને મીરા;
 શ્રાવણ લાગ્યો ડોસલો પાડીને બહુ મીરા. ૨૦
 જુલમ કર્યોરે રાતમા હવે શી થાશે પેર;
 કાસે કંઈ આવશે વહુ માગવાને ઘેર, ૨૧
 હવે ઝેર ખાઈને હું મર કે જગમાં જઈ જંજાલ
 કંથે કાંશે ધાલી મર, કે હાથે વિખ ખાઈ. ૨૨

છપો

ગયો વિદેશે જન, કુશળ કોઈ એક દીન આવે;
 ગમ્યા આવેલો નાર, ગમ્મેલું ધન પણ આવે;
 ગમ્યા આવે વિધાય, જો દીન પ્રતે ગાયે;
 એક ગયું ન આવે જોખન. એ આવસર કોણ કાજનો;
 સામળબઠ સામું કહે, ગુણુ લાખેણો ખોલો જાજનો. ૧

ચોપાઇ

હવે લાજનો માહારી જશે અરે વહુ હવે શી વસે થશે;
 આજ દીન સુધી હુંતો નરયો દીકરાથી હું નવ કર્યો. ૧
 ત્યારે વહુ કહે સસરાને સાર, તમા કુખ ન ધરશો ભગાર;
 તે આવે ત્યારે કહેજો તમા, એને જવાબ દેશું અમા. ૨
 તમા શાને વિખ ખાઈને ગરો, ઉઠો હમણાતો ભોજન કરો;
 ને થનારું હશે તે થસે, પરમશ્વરને ગમશે તે હશે. ૩
 તમારું નવ દેવા દઉં નામ, અમા કર એવું કામ;
 ત્યારે સસરા કહે વહુ સાળાથ, મારે તારી માઠી આશ. ૪
 તુ કુળમા પ્રગટી રતન મુરખ પેટ આન્યા છે તન;
 અરે વહુ તને લાગુ પાય. એવું કરજે ને સોભા નવ જાય ૫
 એમ કહીને જાના રહ્યા, પછે ઉપાય તેનાં શો થયા;

દીસ થોડા થયા બનશે, ગુણકાએ સુ કામ કર્યુ તાહરે ૬
 પેલા શોગચંદને કહી એ પાત, ચલો હરે અમારી સાથ. ૭
 પાછા પુરુષ થાઓ તે હામ જેવું સોમદત એવું નામ. ૭
 તે ગુણકાએ સાંચે લીધો સહી, આ શીવદતનું ધરછે તહી.
 આન્યો પેલી નારના કંથ જે ગયોતો વેગજો પંથ. ૮
 માટે એની કન્યા દીજીએ તમને ઓશીગળ શું કીજીએ;
 સાબળી શેડે તેની વાંણુ દેહમાંથી ગયોછે પ્રાણુ. ૯
 દીમ મુઠ થઇ ગયો તે વાર, મુખે બોલાતુ નથી લગાર;
 ત્યારે ગુણકા બોલી વચન, કેમ શેક ઉતર્યુ વદન. ૧૦
 ફેલ કરી નયણે જળ ભરે, ચાણીઓ ઉદાસી સાને કરે.
 એગપારકી વસતુ કેમ એળવાય, ફેલ કરેથી નહિ રખાય ૧૧
 આપો નારી પછે મટે શોક નહીતો મળવશુ ગામના લોક;
 શાહુકાર, બાણીને આપીનાર, તે માટે તમારો રાખીએ ભાર
 જુદા પડશેને આખર જશે, લાણુ અશારત બેતામાં થશે. ૧૨
 દોહરા

ત્યારે શીવદત શેક એમ બોલીયા, શીઠ ચઢાવો આજ;
 કાં અખળા બોલો તમા મારા જીવને જ જાળ. ૧
 સાચુ કહુ સહુ દેખતા જુડે ઇશવરની ઓણુ;
 તે નારીતો લેઇ ગયો અમારો પુલ શેતાન. ૨
 તરત વિદેશથી આવીઓ, ધરમાં રહ્યો એક રાત;
 તે નારી દેખી ગન ચળયુ તે લઇ ગયો પ્રભાત. ૩
 તેર વરશે આવીયો, મારો લાડકવાયો તન;
 જશ કીરતી લાવ્યો ઘણી, વળી લાવ્યો ઘણું એક ધન. ૪
 ધરમા વડછે સાધવી, વળી રૂપનું ધામ;
 તેણે શીખામણુ દીધી ઘણી, નવ માન્યું સંતાન. ૫
 કુબુધી થઈ કુવરને, ઉપની ખોટી મત
 મુખ દુખની વાતો કરી નધી, તેને લેઇ ગયો મુરખ જટ. ૬
 હવે ગુનેગાર થયો તાહરો, જે કહોતે સાબળી રહુ;

જેમ મન માને તમ તણુ, જે કહો તે તમને દર્શી. ૭
હવે શીર બકોર કરશે નહી, ન જાણાવશે ગામનાથોક;
કરજોડી હું કરગરું, શાંત પમાડુ શોક. ૮

ઓપાઈ

એમાં સંઠે કહયાં વચન સુણી ગુણકાને ચડી અગન;
કોઈ જુડુ ખોલોજો તમા. રાવલે રાવ કરેલું અમો. ૧
મારે ધન માલ કાંઈ જોઈતું નથી. નારીએની આપો સરવથી
શેઠ કહે સાંભળજો વાણુ, જુડુ ખાલુ તો ઈસવરની આણુ ૨
ખીજી વાતે મનાવુ મનઃ અચ્છી લેછ ગયો છે તંન
તું કહેતો આપુ સહુ વાલણુ. તે વાને શાક્ષી શ્રી ભગવાન.
ત્યારે જોમદને માંડયું દેહન, મારીચ્છી અંતી પાવન,
ધન માલને હું શું કર, અચ્છી વીનાતો નિરચે મર. ૪
એમ સોર બકોર કોધો જાહરે, ધરમાંથી વહુ આવી તાહરે
એરે સસરાજી આ શી રાઠ, કેમ માંડી ખેા છો વઢવાડ
સસરાએ તાં જોડયા હાય, વહુને માંડી કહી સજી વાત;
ત્યારે વહુ કહે ધરમાં આવો તમે એનું મન મનાવું અમો ૬
ધરમાં તેડી કહ્યું વનતાંત, બાગી તે દારીની બ્રાત
એ કહેતી કરશે આ વાર, લોક મળવસે અપરંગપાર ૭
એની શાયે જઈશુ અમો, માટે હું કહું તેમ કરોને તમે;
એ કામ આપણું થાતુ હોય, જેમ ન જાણે ખીજુ કોય. ૮
સસરા-સાંભળી ને વચન, શખારા છે વહુ તમને ધન;
સાંખાશછે તારી જાતને શાંખાશ તારાં માત તાતને. ૯
મારે હુખ તમથી ન ખમાય, આપરે રાખવાતો તું જાય;
એવું કહીને આવ્યા ત્યાંય, સોમદત ગુણકા બેઠાછે જ્યાંય ૧૦
કહો ભાઈ હવે કરવું કેમ. તમે ખતાવો કરીયે તેમ;
કહોતો ધરનું શોપુ સહુ, કહોતો દીકરાની સોપુ વહુ. ૧૧
વહુછે લક્ષણ ગુણ ભડાર. અમારે પણ વહુતો આધાર;
રતનમાંજછે જેનું નામ, કહોતો આપુ કરી પ્રણામ. ૧૨

ત્યારે સોમદત કહે એમ કેમ થાય, પારકી વસ્તુ કેમ લેવાય
 વળી પશુ ત્યાં બહુ ધન એ ક્યાંથી ગમે મુજ ગન. ૧૩
 ત્યારે ગુણુકા બાવી સોમદત સાથે, માનો શેઠ કહેછે વાત
 હેનાર વસ્તુ એમજ થઇ બાકી શેઠનો વાકજ નહીં. ૧૪
 સેઠ કહેજે માનો તમા, વહુ ઉપર પાંચ વાહાણુ આપુઆમા;
 શોમદત કહે હવે કરીએ કેમ તમે કહોછોનો કરીએ તેમ.
 અમારૂં મનતો માને નહી, પણ તમારી વાતતો રાખવી સહી
 તમે શેઠ સાહુકારછોં સાર, આજ કહીએ તેમાં નહીં વેહેવાર
 પછે પાંચ વહાણુને વહુ દીધ, એ વાતનો લખાવી લીધ;
 શીવદત કહે અમારૂં બહુ પાપ, અમને લાગ્યા બહુ સંતાપ. ૧૬
 દાકરે ગયોને વહુ પગર્થ, મારી પાશે રહ્યું નહીં કાંઈ;
 એ વહુવડે મારૂં ઘર શોમતું શુંદર સોબાધી અતી આપતુ ૧૮
 તેમાંતો સહુ ઉડીવાટ, દાકરાએ વાળ્યો બહુ દાટ;
 વહુગર્થ મારી સરવથી. મારી આખરુ જવા દીધી નથી ૧૯
 એ વહુએ મારી ગમ્પી લાજ નીકર મારૂં કરત દોણુ કાજ
 સાજારે વહુ સુંખીઆ થજો, કામકાજ મુજને કહાવજો ૨૦

દાહરા

ત્યારે વહુ કહે સસરા શણા, શાને દુખીઆ થાઓ;
 તમ અમ સંપદ એટલો, સુખે મોહોલમો જોઓ
 એમ કહી પગે પડી. શાશુને લાગી પાપ
 બોલ્યું ચાલ્યું ગણસો નહીં, એમ કહીને થયાં વિદાય
 પડી અતુર વાહાળમા, સાથે લીધે સોમદત;
 હવે કસતુરાવતી કહેરાવજી એવી નારીની મત. ૩
 હવેત્યાંથી ચાલ્યા બેજાણા બર ફરીઆ મોઝાર
 ત્યાર પછી શું નીપત્તું તેનો કહુ વીસતાર. ૪
 ચાલ્યા વાહાણુ તે જોરમાં માંહે બેઠાંછે નરનાર;
 ત્યારે સોમદત કહે સાંભળો, મારા મનનો વિચાર. ૫
 માટે ઘેર જવાય નહીં. મારે એની લાગેછે ખીક;

કહે અસ્ત્રીચરીત લાંબા નહી શું કામ કર્યુ એ ઠીક
 વાહાલાને આગળથી જાકર્યુ માફ ન લાંબા લમાર,
 ત્યારે ઉતર શું આપીએ, માટે ઘેર કેમ જવાય. ૭
 તારી સ્ત્રી પણ ભોગવે પર પુરૂષ શુ જર;
 તમને ખબર તેની નથી, તે દખ્ખાવીશુ ભરથાર. ૮
 નગર તમાર કેટલે તે સાચી કહોને વાણુ
 નગર સમીપે આવે સહી, તાં નાગરીએ વાહાણુ. ૯
 આગળ સસરાનું ગામછે તે પણુત્યાંથી જોજન વીશ
 રતનમાલ કહે કંથજી, જ્યારે આવે સસરાનુ ગામ;
 ત્યારે અમને ચેતાવજો, વહાંણુ નાગરશુ તેઠામ ૧૧
 તે નગરમાં ખબર કહાવજો, કદી પીપરમાં હોય નાર;
 તે હવે સમીપે આવ્યુ શહી, ત્યાંથી જોજન આળીશ;
 અસ્ત્રીચરીત દાખવું જગ મન માને ભરથાર ૧૨
 એમ કહી વહાણુ હંકારીયાં આંખ્યા જોજન વીશ;
 સોમદત કહે નારી સુજી. આ સસરાનું ગામછે ધીસ.
 વાહાણુ નાગરયા તે બદરે, પછે મન ક્રીધો વિચાર;
 પુરૂષ વેશ પોતે ધર્યો રતનમાલ જે નાર.
 મછયો મુકાંયો તાંથકી, એહાં નર ને નાર;
 ગુમાશતાઓ સાથે લઇ, આંખ્યા સસરાને દવાર. ૧૪
 શામાની સાથ એક વાણીયો, ત્યા એહાં બેઠ જણુ હાર;
 પુછ્યું તેહ વણીકને, આ છે કોનો અવાસ. ૧૫
 એક દીપચંદ નામ વાણીયો શાહુકારમાં રૂડી જત;
 વેપાર કરેછે વહાણુનો, જુગમાં બહુ વિખ્યાત. ૧૬
 એને પુત્રી એક પરીવારમાં. કનકાવતી જેનું નામ;
 તેનો પેકુ ગયો પરદેશડે, માઠે રહેછે આણે કામ. ૧૭
 વાત તો મેવી સાંભળી, ચેતી અતુરા જાણુ;
 તાંહ થઈ માદ્યા સહ, આંખ્યા જયાં છે વહાણુ ૧૮

રતનમાલ કહે કંથને, રાતે જાણે નગર જાનર;
 ચર્યા જોઈએ તુજ નારીની, સ્ત્રીચરીત પમાડું પાર.
 ખાન ખાન કીધાં તહીં, એવે પડી ત્યાં રાત;
 મછવો મુકાળો તે સંમ, ઉતર્યાં જોજણ સાથ. ૧૦
 ચર્યા જોવા કારણે ચાલ્યાં નારીને કથ;
 જોતાં જોતાં સંમચ્યાં જ્યાં છે મેહેનનો પંથ. ૨૧
 મેહેન જોયો તે નારનો, પછે ગયાં તે પાછલે ખાર;
 ત્યાં દોરડું ખારીએ જાંધીયું, તે દીડું નરને નાર. ૨૨.
 ચોપાઈ.

નારી કહે ઉપર ચડો રાષ્ટ્ર જઈ કરો પછી સઘળે દ્રષ્ટ;
 ત્યારે સોમદત કહે કેમ જવાય, માણી નાંખે મુજને ધરમાં. ૧
 નાર કહે તારું નહીં કામ, હું જઈને જોઈ તે દામ;
 એમ કહીને ઉપર ચડી, જઈ ખોરી પછવાડે ગાડી. ૨
 સરવે કાઢ્યું આંત્રી તજે, જુને તો જાર વળગ્યોછે ગજે;
 ભર નિંદ્રામાં સુત્રે જાય, વસતર નથી નગન છે દેહ. ૩
 તે જોઈને હેઠળ ઊતરી, સ્વામીને કહ્યું તે કરી;
 ત્યાં ભર નંદ્રામાં સુતી નાર, પાશે તુતોછે તેનો જાર. ૪
 જાઓ તમે ઊપર ભરખાર, ત્યાંહ નથી કોઈ મારનાર;
 જઈ જરનું કાપો શીંગ, અંતરમાં આણી બહુ રીશ. ૫
 સોમદત ચડો તણીવાર, સુતાં છે નારી ને જાર;
 ભર નિંદ્રામાં જો જણ શહી, કડે વળગી સુતાં છે તહીં. ૬
 શોમદતે જોયું તે દાર, ધીક ધીકરે તુજને નાર;
 રતનમાલનું સાચું શહી, મં ગુરખે માન્યું નહી. ૭
 હવે મસ્તક કાપવા જાગે જાહરે, કદી જામી ઉઠે તાહરે;
 તો મુને ગારી નામે શહી, એમ કહી પાછો ઉતર્યો તહીં. ૮
 તારે નારી કહે કેમ આવીયા, મસ્તક કેમ કાપી લાવીયા;

ભારે શોભેન કહે ધરજે મુજ હાડ. મારાથી નવ થાએ ધાત;
ભારે કહે તું પુરો ચુગાર, એમ કહીને લીધી તરવાર:
પક્ષી પોતે ત્યાં ઉપર ચડી આવી જ્યાં સુતાં જરને શુંદરી
ધીમે ધીમે ગઈ તે દીશ, જઈને જરનું કાપું શીશ.

ચોટલી તેની હાથમાં લઈ મુશ્તક લાવી હેઠલ સહી. ૧૧
તે શીશ લઈને ચાયાં બેય. દરીઆ કાંઠે અબ્યા તેહ:

મજબા વાજાને બેલાએ જાણ, પાછા જઈને બેઠો વાહાણ ૧૨
નારી કહે સાંભળો ભરથાર, આચ્છીચરીત નીરધાર.

ધરકોતરામાં વાદ્યુ હુલાસ, તાણુ દહ કુંસી રાખી પાસ. ૧૩
તમા ઘેર જસો જાહેર. નારી પીએરથી આપશે તાહેર,

સ્ત્રીચરીત લાગ્યા ભરથાર, આ મુશ્તક ધરજે કર માઝાર.

હવે એ વાત એટલેથી રહી, પેલી નારીની શી ગત થઈ;

રાત પાછલી ગઈ જાહેર, તે જાગી ઉડી તાહેર, ૧૪

તે નારીએ ક્રોધો મનનીચાર, ઘેર માફલી છો મારો જાર;

એમ વિચારી જગાડવા ગઈ, તો મુશ્તક વિનાની કાપા શહી
શ્વાર દીડું અપરમપાર. નારીએ દુખ ધરણું અપાર;

પછે મન વિચાર્યું સહી, મારા જરને કોઈએ મારથો અહી

પછે મનમાં એક ધરથો વિચાર. ચોકીવાળે મારથો જર

પછે ચાહમાં બાંધી ગાંસડી. માથે લેઈ હેઠે ઉતરી ૧૮

નાંખી આવી તે દરીઆમાં જઈ, પાછી આવીને ઘરમાં રહી

તે વાત કોઈ જાણે નહિ લગાર, એટલે તાં થયું સવાર, ૧૯

શોક ધરે છે નારી સહી, એ વાતતો એટલેથી રહી;

નાગરાં વાહાણ જઈને ખાડીએ, વધામણી મોકલી આપને
પેલાં વાણુ જોરથી ચાયા જાણુ, આબ્યા કોરે કોરે જાણુ;

ધાઈ આંખ્યાં તે માતને તાત, સાંભળી પુત્રની વાત

નગર શોક પણ આબ્યાં સહી, માળાપ પુત્રને મળ્યા તહી;

ત્યાં રતનમાલ નારીએ જોઈ સાસુ સસરાને પગે લાગી તેહ. ૨૨

વહુ જોઈને હરખાં માતને તાત. ઘેર આ મુ તે સરવે સાથ
 બધાં માત પીતાને તંન, સહુ સાથે કીધાં બોજન, ૨૩
 વહુ દેખીને હજી સહુ રતનમાસ જોવી લાગ્યા વહુઃ
 હવે કનકાવતીને પેલી નાર, તેનો છે પીએર માઝાર. ૨૪
 તે પોએરથી આવી સહી સાસુ સસગને મળીછે તહીં.
 પુત્ર ઘેર આગ્યા જનહરે તેને તેડુ માફલુ તાહરે ૨૫
 મળી શોક રતનમાસ જનહરે, અન્ન અન મળ્યાં તાહરે,
 વાત વિગતની સરવે કહી, દામ ઠસીને બેઠાં તહીં
 દોહરા.

રાત પડીછે જનહરે, મુતાં નરને નાર,
 હાશ્ય વિનોદ કરે વારતા કામનીને બરમાર. ૧
 ત્યારે કનકાવતી કહે કંથજી, લાગ્યા અસ્ત્રીચરીત
 તો પ્રીત આપણી રહે, નહીંતો થાયે વીપ્રીત. ૨
 બાઈ બોજનધને આણી આપીયાં. આણી આડ માતને તાત
 તમા મારીવસ્તુ લાગ્યા નહીં, મં વિચારયુ રૂઢીઆ સાથ
 તમે નારી ખીજી પરણીઆ, મારો શો અટકાવ
 માગી વસ્તુ નહિ મજે, ઊતારયો મંજ પરથી ભાવ. ૪
 તાહારે કંથ કહે કામની. તું વાહાલી મુજને પ્રાણુઃ
 તારી વસ્તુ લાગું નહી, તો થાય મુજને હાણુ. ૫
 આ કુંચી લો કામની, તમે હાયે ઉઘાડી ભોઃ
 સ્ત્રીચરીત ખોદ કે ખરું, જવાબ મુજને દો. ૬
 તે કુંચી લીધી કામની. ને ઉઘાડયુ તે વારઃ
 મુસ્તક રમાલમાં વીંટાયું, ત્યાં દોઢો પોતીકો જાર. ૭
 તારે નીહાળીયું નારીયે. એ સામી નીશાની સહીઃ
 હવે ખોદું કેમ કહું, એમાં સંદેહ નહી. ૮
 છુપો.

હોલવાઈ ગઇ તે નાર, અદ્રશની ચિંતા કીધીઃ

ધરધર કંપે કાય, મનમાં ઘણુંએક ખીની;
 મુખે નવ બોલાય, મનમાં રિમાર આવે
 મારા જરનું શીશ, એહ તો કાંથી લાયે;
 ટળી સુધ ને સાન તન નારીનું રોચુ;
 હલકી પડી ગઇ છેક, પાણી ખાતીનું ખોચું;
 કમળ કરમાઇ ગયું સેજમાં, એમ થઈ ગયું તે નારને;
 સામળ કહે સહ શાંભળો જ્યારે દીડો પોતીકા જરને. ૨

ઓપાદ.

તે નારી તો જાંખી થઇ, ત્યારે કંથે વાણી કહી;
 કેમ નારી જુઓછો અરપર, જીવરીત ખોટું કે ખરું. ૧
 ત્યારે નારીએ જોડયા હાય, સ્તુતી કરવા માડી સ્વામી સાથ;
 ક્ષમા વાંક કરો માફરો, જાંઘણો અપરાધ કર્યો તાહરો. ૨
 પજે લાજે તે નરને નાર, રીસ ન કર્યો મહારા બરથાર;
 નારી નીચ થઇ છે કથી, બુધી નારીમાં કાંઈએ નથી. ૩
 તમા મહારા સ્વામી ચતુરસુખજી, અવગુણ સાંખો ગુણવાન;
 એમ કહી નયણી નીર બરયાં, ત્યારે ત હાં જોડ્યો બરથાર. ૪
 શાને નારી આવડું દુખ ધરો, તમે અપરાધ શાને કરો;
 એવું કામોઠામ જાં જોયું કથી. એમા વાંક તમારો નથી. ૫
 સુખે નારી રહેજો તમે, એની રીસ નથી કરતા અમે;
 તારે નારી પણ પાંચે હુઝાશ, સુખે રહી સ્વામીની પાસ. ૬
 પછે મનમાં વીચાર્યું તે કામ, એ તે પેલી નારીનું કામ;
 માહારો સ્વામી મુરખ થઈ, શું સમજે ચરીત ચતુરા તણું. ૭
 પેલી નારી લાગ્યો બરથાર, તે નારે કીધો હાંથીયાર;
 દેખાડી દીધું માંડું ચરીત, તેથી વાત થઇ વીપરીત. ૮
 પછી શિકા એ એકઠી મળી, વાત ગોષ્ટ માંહે હળીમળી;
 ખાવ પીવે ને દીત નીરગમે, કરે વિનોદ બને જણ રમે. ૯
 એ વાત અહીં પુરી થઇ, કસ્તુરાવતીએ જરાસને કહી;
 એમાં છે નારીનાં ચરીત, તો શું પુરૂષ જાણે રીત. ૧૦

દોહડા.

કસ્તુરાવતી કહે રાપણ, નારી ચતુર સુખાણ;
પુરૂષ વિચારો શું કરે અકલ્પનાનો અજ્ઞાણ. ૧
તે સોમદત સમજ્યો નહી, નવ સમજ્યો લુલો શેઠ;
પેલી ચુલુકા મળી જ્ઞદરે, તારે ઠીક પોહોચાડ્યાં ઠેઠ. ૨
ચુલુકાએ મળવી નારને, જેનું રતનમાલ છે નામ;
તે નારીએ ચરીત કચું પાર પાડ્યું સહ કામ. ૩
જો ચુલુકા નાર મળે નહી, તો શું કરે સોમદત રીત;
જો સો પુરૂષ એકઠા મળે, તોય ન જડે સ્ત્રીચરીત ૪
એપાઈ.

એવી વાત કરી જ્ઞદરે, રાજને ગુરુઓ ચાલ્યો તાહરે;
રક્તજ થઈ ગયાં દોચન ઉતરી ગયું રાજનું મન. ૧
જુદી વાત મુજ આગળ ભણો, પુરૂષને લેખામાં નહી ગણો;
હવે તારે મારે શતો સંખ્યા, તુરુપો તારે મહારો બધ. ૨
હવે તું નારી ને હું નર નહી, એવી બરાસે વાણી કહી;
નારીએ વિચાર્યું મનમાજાર, રીસાઈ જાયે મારો ભરથાર. ૩
ધણે દોહલે હું પામી કંઈ વળી જતા રહેછે પંથ;
પછે કાઝાવાઝા માંડ્યા ધણી, કસ્તુરાવતીએ બરાસતણી. ૪
સ્વામી એતો સેજમા વાત થઈ એનો ક્રોધ તમારે કરવો નહી
અસ્ત્રી અવ્યવહારિ અજ્ઞાન, વાત કહીને થઈ અજ્ઞાણ. ૫
મુરખ છે નારીની જાત ન જાણે વિવેક વિચારની વાત;
હવે મારા સમ જો ધરો દુખ, શા માટે ઉતરી ગયું મુખ. ૬
હવે આલિધન લીજીયે, એ વાતનો શોક મુખી દીજીયે;
નીસાસા ચુકે વારંવાર પણ બરાસ નવ બોલે લગાર. ૭
પછી કસ્તુરાવતી પસ્તાઈ ધણી, રતુતી કરે તે સ્વામી તણી;
નવ ખાધું નવ પીધું તહીં. રાત પડી ને સુતો જઈ. ૮
મુખે નથી બોલતો લગાર, સાંભર્યો વંછર તણો કુમાર;
નારી કોલાવાલા કરે, બરાશરાગ મનમાં નવ ધરે. ૯

નારી વળમવા જામ જાડરે, છુંછીડી કાઢે તાડરે;
 એમ કરતાં મધરાતજ મધ, નારી તો નિંદ્રાવશ થઈ. ૧૦
 તારે ખરાસે વીચાર્યું મન, હવે તે જાંધી આઠી જન;
 દોરડું બારીએ બાંધ્યું સાર, તફાંથી નીકળી નાઠો બહાર. ૧૧
 હરવાજા પાસે આવ્યો રાહી તારે દરવાજો બીડ્યો તહીં;
 જાનોમાનો પેઠો તે ઠાર, ઉઘડને હરવાજો નીકળ્યો બહાર. ૧૨
 વળી લીધો છે દુકીરનો વેસ, રટણ કરેછે દેશેદેશ;
 મનમાં એમ કર્યો વીચાર, મળી જામ વજીરનો કુમાર ૧૩
 એમ વીચારી દરતો દરે, વજીરસુતને મનમાં ધરે:
 જો મળે મુજને મિત્ર સાક્ષાત, તો સુખદુખની કડીએ વાત.
 એમ વિચારી આવ્યો જનમ, જુવે વન કુંગર ને યુદ્ધાય;
 એ વાત એટલેથી રહી, કરતુરાવતીની શી મત ધણ. ૧૪

દોહરા

જપારે નારી નિંદ્રાવશ થઈ. રહી જપારે પાછલી રાત;
 રવજ સાંધ્યું તે નારને, તે કડું વિખ્તારી વાત. ૧
 જાણે રવામી રીસાછ ગપા, બાંધી આંગ હતીવાર;
 ત્યારે કાલાવાસા કરે ધણી, તોય માને નહીં બરથાર. ૨
 રવામી કહે કું કંથ નહીં, તું નહીં મારી નાર;
 એમ કહી તરછોડી નારને, નાઠો ત્યાંથી બરથાર. ૩
 નારી છેડે વલગી પડી, ન જાણે મારા બરથાર;
 રોષ ને ધણું કલકળી, એટલે મળ્યા બીડી નાર. ૪
 સ્વામી દોઢો નહીં સેજમાં, તારે પડી પેટમાં કાળ;
 મુરછાગત થઈ નારી પડી, હવે આણું મારો કાળ. ૫
 શીશ કુટે હર્ષકું હણે, તોડે માથાના કેશ;
 હાથ હવે છું શું કહી, કંથ મેલી આવ્યા પરદેશ. ૬
 દાળા ઉદારી.

કરતુરાવતી ધણું ટળવળે, વસતે મેહેન માનર;

નીપટ નીરાશ મુજને કરી, એમ નવ ઘટે મુજ ભરથાર ૧
 આવી માત્ર મેં શાને કરી, જેથી સ્વામીને લાગ્યું ખાતું; ૨
 એ રીસ મઠાવી નાસી ગયું, એ દુખે પાંડ ખાતું; ૩
 એકવાર સમુદ્રમાં પડી ત્યાંથી પ્રભુએ લીધી ઉગારી; ૪
 વળી ભોગ અધુરા હતા ને મં વાત એની કાઢી; ૫
 એ કુમળા મારા કથળ, જુઓ રાંકડી સામું; ૬
 અંધ અંધરાઈ માટે તણગયાછો, મક્કા કષ્ટ તેથી પામું; ૭
 નવ ઘટે પ્રાણજીવન મારા આમ તણ જાતું; ૮
 જે મુજને કહી ગયા હોત તો હું પણ પાછળ આવું; ૯
 મેં જાણ્યું જે હાંસી કરું છું, હાંસીમાં યદ્ય હાનીરે ૧૦
 અરે પાપી મારા પ્રાણીશ, કેમ ખેશી રહ્યો ઘટમાં પ્રાણરે; ૧૧
 એ કરપ્રમયની મુજ માવડી, એ કપરસેન તાતરે; ૧૨
 એ કસુળા દેશના રાયજી, ખરાસ તે મારો નાથરે; ૧૩
 પેલે ભવ તરછોડેથી, હંસ તણો જીવતારરે; ૧૪
 આ ભવ તરછોડી મયાઓ, મારા પ્રાણ જીવન આધારરે; ૧૫
 હો પ્રભુ હું કાળીને કેલ્ય તણી, મારું હર્ષકું કાણરે; ૧૬
 તમ લીના નીરમે મરું કહાડું કહોતો પ્રાણરે; ૧૭
 જે સંતાપા હોયતો છતામડો, હવે નર્મી રહેલી ધીરરે; ૧૮
 પ્રાણજીવન પ્રાણજીવે, એમ કહીને ભરતી નીરરે; ૧૯
 પેલે ભવે કરમ સહ કર્યા, કાંઈ ધાવતાં છોડાયાં જાણરે; ૨૦
 કે કાંઈ નિશ્વાસવાત કરી, કે ફેડી સરોવર પાણરે; ૨૧
 કે પ્રામથુની નિદા કરી, કે કર્યા કન્યા વિક્રમરે; ૨૨
 કે કુકાં ત્રાસ્યાં આળરે, કે ગાંધાને લીધી ગાળરે; ૨૩
 એમ કરે વીલપ કામની, ભામની ચોદેશે ભાંખેરે; ૨૪
 પેલી પેહેલી જુવે પેહેલી, બળતાને કાં બાળેરે; ૨૫
 પછે ભયાતુર યદ્ય મન વીચારે વાતરે; ૨૬
 હવે મળવું તણી થાય નાથજી, માટે કરું દેહની આતરે; ૨૭

પછે દેશ તણિ કાંસો ધાલ્યો વળી વીચાર્યું મનરે;
એમ અવ કાઠે સીધી નથી, માટે ખોળી મુજ ભરથારરે. ૧૫
ચોપાઈ.

પછે વિચાર્યું મનમાં નાર, રડે જડે નહી ભરથાર;
માટે ધીરજ રાખું મન, ખોળાને કર ઉઘમ. ૧
પાછલી રાત્રી જ્યારે થઈ. લાંબો પડપનો વેશજ સહી;
સુદર શોભે તેની કાપ જાણે કોઈ પ્રયત્નો રાય. ૨
જના તેજથી સુરજ કંપવાય, પુરુષ દેખે તે લજવાય;
અશ્વ પામીપંથો સજ કર્યો, તે ઉપર તે સ્વારજ થયો. ૩
નીકળ્યો તાંથી રાતેરાત, કોઇએ ન ઓળખ્યો સ્ત્રીની જાત;
અશ્વ મારી મેલ્યો તહીં, અધાર વનમાં ચાલ્યો વહી. ૪
કાંઈ નવ ગણે લેખા માંહ, ખેડ ખેડ કરતો જાય;
એમ દેશાટન કરતા બહુ રહ્યા, પછે તેના ઉપાય શા થયા. ૫
એક સુખાહુ નામે રાજન, તેનો વીરભદ્ર નામે તન;
તે જુગીયા રમવાને જામ, તે ચાલ્યો વનના માંહ. ૬
તે મારગમાં જાય જટલે, પેલો પણ મારગમાં મેયો તેટલે;
તે વિચાર કરેછે મન, નખશીખ નીહાળી તેનું તન. ૭
તેણે વિચાર કર્યો સરવણી, એ નારી છે પણ નર નથી;
પાસે જઈ તે ચરચા જોઈ, મારા મનનો સદેહ ખોળી. ૮
એમ કહીને પાસે ગયો, પાસે જઈને બોલજ કહ્યો;
ઘોડા લગભગ લીધો પાસ, મુખ્યકી બોલ્યો હુલાસ. ૯
કોણ રાજાના છે કુમાર, પ્રાકૃમ દીસેછે અપરમપાર;
એકાએક એકલા છે જાત, સાથી સંજાલી નથી કોઈ પાસ. ૧૦
તેણે પણ બુદ્ધર કીર્તો સહી, પછી મુખથી વાણી કહી;
તમા પશ્ય સુત્રીના તન, કેમ એકલા આવ્યા વન. ૧૧
કરપુરાવતી નગરી તે સાર, તહા તણા અમા રહેનાર;
કામસન છે મારું નામ, ચાલ્યા મરગીયા રગવા કામ. ૧૨
જુલા પડ્યા ને વનમાં ભમ્યા, દુખ બહુ દેહમાં સમ્યા;

તારે બાઈયો વીરભદ્ર રાજન, જાસો કપુરસેનનો તન. ૧૩
 આ સમીપે નગરી છે સાર તહાં પધારો રાજકુમાર;
 થાક ખાઓ ને સુખીયા થાઓ, દીવશ એક રહીને જાઓ.
 તારે કામસો વિચારી પેર, ગયો તેની સંગાથે બેર.

ઢોહરા.

ધેર જાઓ ગુણનિખી, વપુએ વિચારી વાત;
 જાહી ચરચા એહની, ને યાય દીવશ ને રાત. ૧
 જો આ ઠરશે નિરજે સહી રાખી ધરમાં નાર;
 ભોગવીરા ભાગની આપવી, મન વિચાર્યું તે ઠાર. ૨
 રાતદીવશ ચરચા જુવે, ચાકરી કરે અનુદીન;
 પશુ પલક એક પકડાય નહી, નાવે સગજજી મન. ૩
 તાર વીરભદ્ર એગ ખોલીયા સાંભળ કામસેન મુજનિલ;
 એક ગુણ વાત તમને કહું, તું છે પરમ પાવન. ૪
 નાર છે સુંદર અતીધણી, મુગ ગાનીતી છે સાર;
 તેને તન મન જુડ નથી, પ્રીત છે અપરમપાર. ૫
 તેણે મુજને દેહ સોંપી સહી, તન મન મારી પાસ;
 તે જામની ને હું ભોગવું, કરંધુ રંગ વીલાસ. ૬
 હવે તમે મારા મિલ થયા. વળી છીએ એક જાત;
 માટે તમારી આગળે, ભાગી મનની જાંત. ૭
 માટે એક મીઠાજાની કરીએ સહી, મારી વાડી માહ;
 તે નારી વણ આજે આવશે. તમા જરૂર આવજો તાંહ. ૮
 ત્યાં ખાનપાન કરીએ ઐક્યજા, આપણે ભોગવીએ નાર
 મીઠ માટે તમને કહું, ખીમને કહું ન સગાર. ૯
 સરખે સરખા બે જણા, માટે કહી મે વાત;
 એ આ રંભા છે સહી, આપણે રમીશું આખી રાત.
 વળી કોઈ જાણે નહી, એવું કરીશું કાગ; -
 માટે બે ધડી રાત જતે તહાં, જરૂર આવજો ઠામ. ૧૧
 તારે કરુણાવતીએ વીચારીયું, શું એ કરે મુજ કામ;

કાંઈ ખુદિ લગાડું આ સમિ રાખ્યુ મારી લાજ. ૧૨
 પછી ખુદિ વિચારી બાલીયો, મુણ વીરબાદ્ર રાજન;
 વાત તમારી સાંભળી, ઘણું હરખ્યું મુજ મન. ૧૩
 હરણ્યુ મારા મન તણું. તે સંભળાવું વગતાંત;
 તમે મારા ગિલ છે મારે બાગુ તમારી બ્રાંત ૧૪

ચોપાઈ

એક વારને સમિ શું થયું, તે તમ આગળ માંડીને કહું;
 એક હુને મારો મીતજ સાર નીકળ્યાતા અગીઆને બહાર
 ને હરણ્યુ બહુ દેતાતાં કાળ, અમિ એકએ આણ્યો પશુનો કાળ
 એટલામાં શુ કડનક થયુ, અરે મીત તમને શું કહું ૨
 એક અગણો અગલી એજી જણુ, રહેવાશી તે વનજ તણું;
 તે નરનારીને રોહજ ધણી, દીવણે વીહાર કરે તે તણી. ૩
 અમને તેનું નહોતુ બાન, મે આનણે માણ્યુ બાણુ;
 તે અગને તે વાગુ જઈ, રંગમાં ભંગ પડ્યો છે તહી. ૪
 તે અગનાતો ગયા પ્રાણુ, ત્યારે હું પાણે ગયો નીરવાણુ
 અગલી બેઠી કરે રૂદન, પછે કરેધે બોલી વચન. ૫
 ધીક ધીક કહું તે વાર, કહ્યુ રાજન તને ધીકાર;
 તે રંગમાં ભંગ કીધો સહી, હવે તુ જીવનાનો નહીં. ૬
 અરધો વિહાર કહ્યો તે કાર, એવામાં તે મારયો ભરથાર;
 પુરખ સંગ કર્યા ન દીધો આન શુ, અધવચરીધો અગનો પ્રાણુ
 તે મારે ત્રાપ દહિયુ અમિ, ચેતવું હોયનો ચેતજી તમે;
 તુને તારી સ્ત્રી સંગ કરશે જાહરે, અધવચ તુ મરશે તાહરે. ૮
 પુરે સંગ થવાનો નથી, અધવચ પ્રાણુ જશે સરવધી;
 જારે આતી કહી અગલીએ વાત, થરથર કાંપ્યા મારા ગાત્ર.
 ન રહી મારા મનની ધીર, નેતથી વહયાં જહુ નીર;
 કાલાવાલા માંડપા ધણા વીનય કર્યાં તે મરગલી તણું. ૧૦
 મારી નારી ચતુર શુભણ મુજને જાણે તનમન પ્રાણુ;
 હજીતો ઈછા મનમાં રહી, ભોગ પુરા ભોગવ્યા નહી. ૧૧

ત્યાં નાચીને મન આરત ઘણી, ભોગ વિલાસ ભોગવવા તણી;
 તેની પુરી પડી નહી આશ, હવે ભોગવું તો થાયે નાશ. ૧૨.
 મં અગણે કરી વાત, જાગ્યા પીના કાંધી ધાત;
 માટે ક્ષમા કરો સરવધી એતો શ્રામ દેવો ધટતો નથી. ૧૩
 ત્યારે તેને આવી દયા, એવા દીનતા બોલજ કહ્યા;
 ઠણું જે અચ્છી ભોગવજો આપ, તે આપ મં કાંધી માફ. ૧૪
 તમા સ્ત્રી સંગ કરશે જાહરે, નિશ્ચ ત્યાં ગરજો તાહરે;
 એવું કહીને મુગલી ગઈ, મારા ઇવને રાતા થઈ. ૧૫
 એવા આપ મુજ માથે સહી, માટે પરસ્ત્રી સંગ થાયે નહી;
 તમેતો કહોછો સુમને કામ, પણ માફ માત લખ્યું તે કામ.
 માટે સુજો રમજો તમા, તેની સાથે નહીં રમીએ અમા;
 અમથી તહાં નહોં અવાય, એવું કહી સમજાવ્યા રાય. ૧૭
 તે પણ માન્યું સાચું સહી, એ વાત કાંઈ જુદી નહીં;
 હવે હું પ્રપંચ કરું સાર, એતો નિચે કરવો નીરધાર. ૧૮
 એમ વિચારી નીરભદ્ર ગયો, પછે કામસેનને અંદેશો થયા;
 રમે એ કાંઈ ચલાતો હોય, ચર્યા મારી નિરચે જોય. ૧૯
 માટે અહીંયાં રહેવું નહીં, એવું વિચાર્યું કામસેને તહીં;
 સતોરાત ત્યાંથી પરવરયો, વળી અધોર વનમાં નીસરયો. ૨૦
 દર મજલ તે ચાલ્યો જાય, કાંઈને ગણે નહીં લેખા માંહ;
 એમ દીવશ ધાણા ન્યા વહી, એક નગર આવ્યું તહીં ૨૧;

દોહરા.

એક નગર રળીયામણું, જાણે ઉગ્યો બાણ્ય;
 તે નગરમાં કુંવર ગયો, જે કપરશેનનો તન. ૧
 ઉતર્યો જઈને વાડીએ, અંધ બાંધ્યો તે વૃક્ષ;
 શોભા નઉતમ તે તણી, જોયા કરે સઉ ચક્ષ. ૨.
 મુનિ સોડ તાણી સહી, નિંદ્રાવશ થઈ દેહ;
 એટલે માલણ વાડી તણી, વાડીમાં આવીછે લેહ. ૩
 મુનો હોઠો તે જનને, માલણ વિરામ થાય;

તે પાસે આવી જોડેલે, એટલે ઝખકી ઉઠ્યો તંન. ૪
ત્યારે માલણ કરજેડી રહી, વિનય કરી બોલી વાંણ;
તમે કોણ દેશના અધીપતી ગણુ તણા સંતાન. ૫
ક્યાંથી આવ્યાને ક્યાં જશે આ નગરમાં શું છે કામ;
આજે દેશમાં બાહાર નીસરયા, શું છે તમારું નામ. ૬
તારે રાજકુંવર કહે માલણી, મારા મનની વાત;
અમે કપુરશેન નગરીનો અધીપતી, કપુરશેન મુજતાવ.
કામશેન નામ અમતણું, તે અગીયાને નીકળ્યા બાહાર;
અમે બાહાવનમાં જુજા પડયા, તે આવી પોતા આ દાર
હું તુને પુછું માલણી, આ નગરનું શું છે નામ;

રાજા એનો કોણ છે, સુખ દુખ કેવા છે કામ. ૮
રાજાને પરીવાર છે કેટલા સુખ દુખ વરધને હાંધુ; .
તે સહ અમને કહો સહી સંભળાવો સાચી વાણ. ૧૦
ત્યારે માલણ કહે રાજા સુણો તે કહુ સધળું વરતાંત;
તમે મંદીર આવો માહરે તો બાણ મનની ભરાંત. ૧૧
તે રાજકુંવરે એવું સાંભળી, મનમાં થયો મગન;
તાંથી પોતે ચાલીયો, આવ્યો માલણને બોવન; ૧૨
માલણ હેત ધરે ધણું, જાણે પેટનો તંન;

ત્યારે રાજકુંવર કહે માલણી, મારા મનની વાત, ૧૩
આ નગર દોશે રળીઆમણું, એનો કોણ છે રાજાધ;
સુખ દુખ કેવું શેહેરમાં તે શાચી કહો વારતાય. ૧૪
તારે માલણ કહે સુણ અધીપતી, આ નગરનું વરણન
તે તમને પ્રિતે સધળે કહું, તે સાંભળજે રાજાન. ૧૫
હવે માલણ કહે સુણો રાયણ, તે નગરની સોબાય
સુખ દુખને હાણુ વરધ, કહુ સરવે વારતાયે. ૧૬

ચોપાઇ

તારે માલણ કહે સાંભળરે રાય, આ ચંદનાવતી નગરી કહેણાય
ચંદનશેન રાજાનું નામ, ચંદનાવતી નારી અભીમાન. ૧

એક ચંદ્રમુખી કન્યાય ખીજી સતી નથીરે કાપ;
 રાજ રામની સરખું સહી, સુખ દુખ કાઈ જાણે નહીં. ૨
 ઘેર ઘેર સદાવરત અપાય, ઘેરઘેર હરી કયા રોજ થાય;
 પુલની પેરે પાજે પરન્નય. બાટ પ્રામણ્યને રાજ આહાય. ૩
 પરધાન પણ સખુલી સહી, એમ યાત રામની કહી;
 રાજકુવર કહે માણસ માય, મુજ એક કહોની વારતાય. ૪
 ચંદ્રમુખી જે કુંવરી સહી, તે પરણીકે કુંવારી તહીં
 તારે માણસ કહે સાબળારે રાય; તે કુંવરી રૂપની રંભાય.
 ભણીગણી બનીએ ધણી શી સોભા કહુ કુંવરી તણી
 રાજ તેને પરણાવવા કરે, તારે કુંવરી ના ઓચરે. ૧
 મારા મનમાં પોણેજ ધણું, મનમાને તે સાથે વર;
 સમશા મારી પુરશે જોડ, અમે વર વરીશુ તેહ. ૭
 તે શુ જાણીએ શી શમશયા, એવો હડ ધર્યો મનમાંય.
 કાઠથી અંરથ થાતો નથી, ગાટે કન્યા કુંવારી સરવથી. ૮
 અરથ કરનારે મેજે જંહરે, તે કન્યા તેને પરણશે તાહરે;
 એવી સાંભળી માલણની વાત, સાચુ બોલુંહું તારી સાથ. ૯
 એવી સાંભળી માલણની વાત, તારે રાજ બોલ્યો તેની સાથ
 તે કુંવરીએ શમશા, ધરી હશે જોડ, નિસચે અરથ કરીશુ તેહ
 પણ એક મુજને આપા જાણુ. એ કન્યા પરણુ નહિ નિરવાણુ
 શમશા એના મનની કહુ પણ એ કન્યા હું ના લેક. ૧૦
 એ મન ધરતી હશે અહંકાર, જે પૃથવીમાં નથી કાઠ કહેનાર
 માટે એના મનમાં મટાકુ માડ, શમશાયા કહીને જીતુ હોડ
 પરણ્યાનીતો કહુંહું નાય, એતું હોયતો કહુ સમશાય;
 તારે માણસ બોલી તહી, હવે હું જાવું કુંવરી પાશે સહી ૧૧
 તમ વચનથી તે હું જાઝી, જઈ કુંવરી પાશે વધામણી ખાહ
 એવું કહીને ચાલી નાર, તે કુંવરી કરા મેહેમ મોખાર. ૧૨
 જઈ ચંદ્રમુખીને કર્યો પ્રણામ, બાઈ મને આપો ધનામ

એક કપુરસમાવતી નગરી જે કહેવાય, તેનો કપુરશેન રાજ્ય
તેનો કામશેન નામેજે તંન, તે આવ્યો મારે ભાવન;
તેણે મને પુછ્યુ વરતાંત, ભાગીતો માહારીતાં ભાંત. ૧૬
એ કુંવર કહે શમશા કહુ સહી, પણ કંન્યા મારે પરણવી નહિ
તે બાળપણમાં જોખનવેશ, નીકળી આવ્યોજે પરદેશ. ૧૭
છપ્યો.

રૂપે જાણે કામ રીત તો રાગ શમાને;
પ્રાક્રમ બુદ્ધિમાં બળવાન, જોર દેખીતો જવાને;
ધરતા બહુજે ધીર, વીર વર માળી જેનો;
વિદ્યા આપ બહુ વેશ, શેષ શમરથ છે તેવો;
શાણી માને ડાહ્યાપણે, વિદ્યા રૂડો વિવેક છે;
તે શમસ્યા કહેપણુ પરણે નહી, સામળભટ એવું બણે.
દોહરા.

માલભુ કહે સુણુ કુંવરી, સાચી કહીએ પેર;
શમશા તારી પુરશે સહી, તે ઉતર્યો મારે ઘેર. ૧
તે ચંદ્રમુખીએ સાંભળ્યુ, માલણુના મુખની.વાણુ;
કુંવરી તે વ્યાકુળ થઈ, તલપવા માંડ્યો પ્રાણુ. ૨
સાંભળ માલણુ માનુગી, મૂને થઈ હાંશીને હાંણુ;
હઈએ ખીરજ રહેતી નથી જઈ વળગ્યો ત્યાં પ્રાણુ. ૩
વળી ચંત એક ઉપની, ચીતમાં ધીરજ ન રહે કાંય;
શમશા એ કહેશે ખરી, પરણવાની ના કેમ કહેવાય. ૪
મેં પણ તે માટે કર્યું, જે કોઈ હશે ચતુર સુખણુ;
તે શમશા પુરશે, તેનો ચહીશુ પ્રાણુ. ૫
તે મીઠા થઈ ગયુ માહશ, હવે શુ કરશે કીરંતાર;
નીમીત માત્ર શમશા કરી જોવા ચતુર ભરથાર. ૬

વિચારયુ વાએ ગયું, માલણી શી કરી પેર;
 વળિ રૂપ વરણું તે તણું, વળી પ્રાક્રમ ધણું જોર. ૭
 તેથી જીવ રહેતો નથી, હવે મનમાં અહુ પરતાપ;
 હવે શું કરુંને શું ધશે, હવે તે ક્યાં જઈ હું. ૮
 એવા ખીજો નર મુને કાંઠાં મજે રૂપ ગુણનો ભંડાર
 રૂપ હશે તાંહાં ગુણ નહિ, ગુણ તાં રૂપ નહિ લગાર ૯
 પછી મંદીરમાં ગઈ માનની, કીધો મન વિચાર;
 પત્ર લખ્યો એક પ્રોતથી, ચતુરાઈથી નીરધાર. ૧૦

છાપો.

લખે કુંવરી ચતુર મુજાણુ, પ્રણામ હમારો લેજો;
 હુંજી તમારી દાસ આરા મહારી છે જો.
 મેં નથી દીડું તુજ રૂપ જીવ પ્રચલીતો કહાવે;
 માલણુ કેરાં વખાણુ, તે જાણુ કૃપે મહા પ્રુચાવે;
 આ શમશા તે નીમીતે માત્ર પણુ માત્ર સોંપ્યુ તુને સહી.
 માટે તનમન સોંપીયુ, આશા પુરો આવી અહીં;
 તુજ વિના તવપેછે પ્રાણુ, હાણુ થયે કાયાની;
 માલણુ વચનથી રીત, પ્રીત લાગી માયાની
 માટે કરગરી કહું કરજોડ, પરણ્યાની હા કહેજો;
 કોટી કોટી કહું વાર પ્રણામ હમારા લેજો
 પ્રતી ઉતર લખજો પત્રનો, કોટી વાર શું કહું કથી
 સામળકહે કુંવરી લખે. મને તુજ વીના ખીજુ કૈય નથી

ચોપાઇ

એમ પત્ર લખ્યો તે વાર, ઘરમાંથી આવી તે બહાર;
 માલણુને કહેજો તમો; આ પત્ર આપુંહું અમા.
 પ્રતી ઉતર એનો લાવજો વધામણી વળી કહાવજો;

માહરી વતી કહેજો પરણામ, કહીયે કુંવરી છે તમારે નામ.
 એમ કહીને છાની રહી, માલણ પોતીકે મંદીર ગઈ;
 જઈ કુંવરીને કહ્યો સગાચાર, કુંવરીએ કહ્યો છે જુહાર. ૩
 કહી કુંવરીએ સધળિ વાત, પત્ર હતો તે આપ્યા હાથ;
 તે વાંચ્યા એકાંતે જઈ, ચિંતા અઘ્ઘા મનમાં થઈ. ૪
 વિનતાએ કહ્યું છે પરણવા કાળ, હવે મહારી કેમ રહેશે લાળ
 સમશાની હા કહેવરાવવા સહી, તેથી પરતાયો હું સહી. ૫
 હવે શો કહું જીવાય, પ્રતીકિતર શો લખું લાંબ;
 પછે મન વીનારી અતુરમુખણુ પત્ર એક લખ્યો નીરવાણુ. ૬
 છપો.

સાંભળ ચંદ્રમુખી નાર. સાર જુહો છે તારી;
 મારે પણ માહું કેણુ, વાત માનજો તુ, મારી.
 મેં પરણવાના લીધા સમ, કેમ હવે હું પરણું;
 પરથમ કહુ સમસાનો અરથ, પછે વાત મારી વરણું;
 માટે સમસાવાત પરથમ કરે, પરણુની વાત પછે સહી
 સામળ કહે સહુ સાંભળો, આ પ્રતી કિતર લખ્યો સહી

ચોપાદ

સાંભળનારી તુ મારી વાત, મેં સાચો એક્ષર કહ્યો તુજ સાથ
 પરણવાની કીરીઘેર વાત તે સાર મુકી આપ્યો માતને તાત
 પરથમ અરથ હું સમસાનો કર, પછે હું પંચે પરવર;
 માટે તારા બાપને કરતુ જાણુ, અરથ આવી કર પરમાણુ ૨
 તારે ભાગ્ય માહું છે નાર, વળી કોઈ આવી મળશે ભરથાર.
 હમારા ઉપરથી મન પરજરે, શાને નેહ અતીશે ધરે ૩
 જોડ શમરા તે શી ધરી, તે જાણુ કરીને વેગે કરી;

ખીછ વાત પછે કરજો સહી, પરથમ સમશા પુછો અહી ૪
એ રીતે લખ્યો પતર માલણ હાથમાં આપ્યો તરત;
માલણ તાંબી વેગે ગઇ, જઈ કુંવરી પાસે ઉભી રહી. ૫
પત્ર આપ્યો તેના કરમાંહ, ચંદ્રમુખીએ ચાંપ્યો મનમાંહ
પછે અંદેશો કાઢ્યો મન સાથે સહી, હવે એ તર આવ્યો કંઈમન

દોહરો

ચંદ્રમુખી ચતુરછે ઘણું, વિચાર્યું મન સાથ;
પરથમ સમશા પુછીએ, પછે પરણવાની વાત ૧
ધીમ ધીમ રાવતાં, ધીમ સખકુચ હોય;
માળી સીંચે શા ધણા પણ રત બીનફળ ન હોય. ૨
પરથમ તેડાવું માહોલમાં કર તાતને જાણ;
જેઉ ચતુરછે કે મુરખછે પછે પરાણું નીરવાણ. ૩
એમ વિચાર પોતે કર્યો, તેડી પાસે દાશ;
તેને વાત વીગત સરવે કહી, મોકલી રાજનગી પાસ.
તમા કહોતો રાવજી, ખર કર મુજ મન
માળી મંદીર આવીઓ, કોઈ રાજ કેરો તન. ૫
તે કહે અરથ અમા કર માટે આગા આપોતાત;
એને મહેલમાં તેડી કરી, હું પુછુ મારી વાત. ૬
રાજ સાંભળી ખુશી થયો, કહી દાશીને પેર;
કુંવરીને કહો એ વાત, સુખે કરે તેડી રાજને ઘેર
ગન માને તુજ દાકરા તો પરણજો એની સાથ;
એ વાતમાં રાજ ધણા, એવું કહાવીયુ તાંત. ૮
દાશીએ આવી કહ્યું, ચંદ્રમુખીને વાણ;
તેડો રાજકુંવરને તમા. કાહાંયુંછે રાજન. ૯
સારે પ્રસન થઇ તે પ્રેમદા માલણ તેડાવી રાત;

કહ્યું રાજકુવરને જાઠલો, જો આવ્યોછે મહિપસ. ૧૦

માલાણ ત્યાંથી પરવરિ, કહિ રાજને પેર;

ચંદ્રમુખીકુંવરી રામનિ તે તેડે તમને ઘેર. ૧૧

અરથ પુછે શમશા તણો, મનાવો તેનું મન;

કન્યા પરણા કોડામણી જરી રૂપ રતન. ૧૨

ચોપાઇ

નેત્ર ઉઘાડી જીવે રૂપિરાય, કોણુ છેરે માનવની કાપ;

કેમ તું અહીંયા આવીઓ, તપ ભંગ કરવા લાવીઓ. ૧

ત્યારે જોદયા દીન વચન, એ કશુંખો નગરીનો રાજન

તેનો સુત બરાસ કહેવાય, તે આવ્યો પગે લાગવાય. ૨

તમ દરસનનો ઘેરો હું રાય, પરણ્યો કરતુરાવતી કન્યાય;

તમ પરતાપે લાગ્યો અહીં, ક્ષમા કરો વાંક મારો સહી. ૩

એમ કહીને ભાગ્યો પાય. હું અપરાધી તારો રાય

રૂશીએ દીધા આશીરવાદ ધન પુત્ર તારૂં ભાગ્ય

એમ કહીને મુક્યો માથે હાથ, લીધી કશુંખા કેરી વાટ

આવ્યા જોંદરે ઉતારો કર્યો, સહને હઈડે હરખજ બર્યો. ૪

ચીત્રસેન જીવેછે વાટ પુલ ન આવ્યો હજું શા માટે;

ભાટ ઓવી એમજ બણે, બરાસ આવ્યોછે તમ તણે. ૫

નાહાલ કર્યો રાજનેએ તેહને; રાજસભાથી ઉઠ્યો તહરે;

હરખ બરી સહ જાય, ઉલાસ આણીને મનમનમાં ૭

દોહરો,

રાજ આશનથી ઉછળ્યો, પ્રભાવતી સામી જાય;

કુંવર આવ્યો જાણી કરી, મનમાં થયો ઘેંઘાટ, ૮

ચીત્રસેન જાય તેડ્યા, પાછળ પ્રભાવતી માય

તે પુંડે ભેટયા જઈ, રીઝપત રંકને રાય. ૯

રાજા આવતો જાણીને પુત્ર પગે પજાયઃ
 બેઠેનાં હઠેડાં હરખીયા, પુત્ર લાગ્યો પાય. ૩
 રાજા મીત્ર સકુમળ્યા, ખાતે લીધો કુમાર;
 ફરી ફરી મુખ નિહાળીયું, ચીનસેન શુપાળ. ૪
 પછે આગ્યા નગરમાં સાથે સહ શેનાય;
 રહ્યતને હરખ એતીધણી, મનમાં સહ હરખાય. ૫
 સભા ભરી સીંહાસને; બેઠા તાતને તાંન;
 વીગત વાત માડી કહી, ને વીત્યુતુ રાજા માંહ. ૬
 તમ પરતાપે આવીઓ, માતાને લાગ્યો પાય;
 કસંતુરાવતી અચ્છી લાવીયો, તમ પરતાપે માય, ૭
 ખુશી પીઓ ખુશી કરો દળ્યો વાહાલાનો વિન્નેગ;
 ખારવર્યે મળ્યા સહી ભોગ અતિ ભોગ. ૮
 સામળખટે વરણ્યુ, ખરાસ કસતુરી નેડ
 બેઠ કરજોઠી એમ બણે, નેને શ્રી રણછોડ. ૯
 ગાય શીખેને સાંભળે મન તણી ભાગે બેદ,
 વિન્નેગ ભાંગે વાહાલા તણી એમ સાચા ખાલે વેદ

